

2024
BAPTISTÆ
MANTVANI
CARMELITÆ ADO-
LESCENTIA, SEV
BVCOLICA,

Brevibus IOD. BADIO com-
mentariis illustrata,

His accesserunt I. MURMELII
in singulas Eclogas argumentum,
cum annotatiunculis ejusdem in
loca aliquot obſcuriora.

Accessit & index, non ille vetus & indigestus,
sed novus omnino, ac locupletior
multò, operâ BARTH.
LAVRENTII.

LONDINI,
Ex Typographia ELIZ. PURSLOW,
Impensis Societat. Stationariorum. 1638.

45
6.

BAPTISTA MANTUANUS
CARMELITA, PARIDI
CÆRESARIO S.P.D.

Vdi, ô Pari ænigma perplexum, quod
Oedipus ipse non solveret. Ego quin-
quagenarius, & jam consenscens,
adolescenciam meam reperi, & habeo
adolescenciam sin ul & senectam. Sed
nè longâ ambage te teneam, nodum
hunc dissolvo. Anno præterito, cum
Florentiâ rediens, Bononiam perve-
nissem, intellexi apud quendam literatum virum esse
quendam libellum meum, quem olim ante religionem,
dum in gymnasio Paduano philosophari inciperem, lu-
dens excuderam, & ab illa ætate *adolescenciam* vocaveram.
Carmen est Bucolicum, in octo Eclogas divisum, quod
jamdiu tanquam abortivum putabam abolitum. Vbi id
rescivi, Saturninâ fame repente sum percitus, & cogi-
tavi quonam pacto possem proli meæ inferre perniciem.
Iuvantibus ergo amicis, libellum mihi vendicavi, ut per-
derem, quem suspicabar erratis non posse non scatere. At
ubi intellexi, & alia quædam exemplaria superesse, visum
est præstare, hoc quod vendicâram emendare, emenda-
tumque edere, ut ejus editione, cetera, quæ continent
multa nimis juvenilia, deleantur. Hoc igitur sic castiga-
tum, duabus aliis eclogis, quas in religione lusi, in calce
subjunctis, tibi, ô Pari, juvenis antiquæ nobilitaris, &
studiorum, ac omnium bonarum artium amantissime,
nostræque urbis decus egregium, libentissimè dono, ut
quando tetricis illis philosophiæ ac theologiæ lucubra-
tionibus, quibus assiduè vacas, fatigatus fueris, habeas ju-
cundulam

BAPTISTA MANTUANUS
CARMELITA, PARIDI
CÆRESARIO S. P. D.

Vdi, ô Pari ænigma perplexum, quod
Oedipus ipse non solveret. Ego quin-
quagenarius, & jam consenscens,
adolescenciam meam reperi; & habeo
adolescenciam sin ul & senectam. Sed
nè longâ ambage te teneam, nodum
hunc dissolvo. Anno præterito, cum
Florentiâ rediens, Bononiam pervē-
nissem, intellexi apud quendam literatum virum esse
quendam libellum meum, quem olim ante religionem,
dum in gymnasio Paduano philosophari inciperem, lu-
dens excuderam, & ab illa ætate *adolescenciam* vocaveram.
Carmen est Bucolicum, in octo Eclogas divisum, quod
jamdiu tanquam abortivum putabam abolitum. Vbi id
rescivi, Saturninâ fame repente sum percitus, & cogi-
tavi quonam pacto possem proli meæ inferre perniciem.
Iuvantibus ergo amicis, libellum mihi vendicavi, ut per-
derem, quem suspicabar erratis non posse non scatere. At
ubi intellexi, & alia quædam exemplaria superesse, visum
est præstare, hoc quod vendicâram emendare, emenda-
tumque edere, ut ejus editione, cetera, quæ continent
multa nimis juvenilia, deleantur. Hoc igitur sic castiga-
tum, duabus aliis eclogis, quas in religione lusi, in calce
subjunctis, tibi, ô Pari, juvenis antiquæ nobilitatis, &
studiorum, ac omnium bonarum artium amantissime,
nostræque urbis decus egregium, libentissimè dono, ut
quando tetricis illis philosophiæ ac theologiæ lucubra-
tionibus, quibus assiduè vacas, fatigatus fueris, habeas ju-
cundulam

cundulam hanc leſtiunculam, quā, tanquam ludo quodam blandulo, ſed liberali, laſſum legendo reparetur ingenium. Omnes autem penes quos immatura illa ſunt exemplaria, quæ dixi, rogatos volo, ut ſi quid unquam fuit eis dulce meum, conſeſtim exurant, nec ullo pacto ſuperſeſſe permittant. Accipe ergo, Pari ſuaviſſime, libellum & autorem; & ambobus, tanquam rebus tuis, tuo deinceps utaris arbitrio. Vale.

Calend. Septem. Ann. MCCCCXCVIII.

Anno

Annotationum aliquot in subsequentem
librum, ex epistola quadam I. Marmelii,
ad Paulum Roremundensem.

Sed ut (inquit) ex ordine à te quaesiti respondeam, haec acci-
pe: In tertia Ecloga, quòd Thracius Hebrus Orpheus flevis-
se dicitur, rectè ais, id tibi ex quarto Georgicon Virgilii non con-
stare; cum ibi non Orpheus, sed ejus uxorem Eurydicen Hebrus
flevisse dicatur. Adducendum itaque fuit testimonium Ovidii ita
scribentis.

Te mœstæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleverunt sylvæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increvisse suis.

Hic enim per flumina Thraciæ fluvii, & cum primis Hebrus
(quod sequentia indicant) significatur.

Venio ad 1. aīnam Æsopi, cujus mentio fit in quinta Ecloga.
Qualis autem ea fuerit, docet Plinius in decimo naturalis historie;
cap. 51. his verbis. Maximè tamen insignis est in hac me-
moriam Clodii Ælopi tragici histrionis patina, sexcentis
sestertiis taxata: in qua posuit aves cantu aliquo, aut
humano sermone vocales, nummis sex singulas coëm-
ptis, nullâ aliâ inductus suavitatē, nisi ut in iis imitatio-
nem hominis manderet, nè quæstus quidem suos revē-
ritus, illos opimos & voce meritos: dignus prorsus filio,
à quo diximus devoratas margaritas. Non fit tamen (ut
verum fatear) facile inter duos judicium turpitudinis,
nisi quòd minus est, summas rerum naturæ opes, quàm
hominum linguas cœnâsse. Hæc tenet Plinius. Tertio loco
quaesitum est, super illud sextæ Eclogæ, Nec nemus Ægeriæ
lonipes, nec vir bonus urbem, cur Ægeriæ nemus, quod ab
Aricia non procul abest, equi defugiant. Hujus rei causam apud
Græcos Callimachus (testis Servio) tradidit, apud nostros verò Ovi-
dium in 3. Fastorum inquit;

Vallis Aricinae sylvâ præcinctus opacâ
Est locus, antiquâ religione sacer.

Hic latet Hippolytus loris distractus equorum,
 Vnde nemus nullis additur illud equis.
 Et ante Ovidium, Maro in septimo *Aeneidos*;
 Vnde etiam templo Triviz, lucisque sacratis
 Cornipedes arcentur equi, quod littore currum
 Et juvenem monstros pavidum effudere marinis.

Præterea cognoscere cupis quem accipiendum censeam per Nursinum senem in octava *Ecloga*, cujus fato iuga incluta dicuntur. Senex hic, divus pater Benedictus intelligendus est, qui in Nursia, vel civitate Piceni, vel Provincia ortus, monasterium condidit primum in monte aliquo regionis illius; deinde cum religionis fratribus in Cassenium montem migravit, ibique Apollinis fano in divi Ioan. Baptistæ sacellum commutato, virtutibus, miraculisque claruit; & tandem vitam defunctus, ibique in sacello prædicto sepultus, iuga illa montana immortalis nominis sui memoria illustravit. Postremo rogas, quonam modo defendatur Latinitas orationis illius in *Ecloga* nona; Hæc armenta quibus caput à tellure levatur Altius, & cui sunt longa internodia crurum. Miraris enim antecedenti pluralis numeri subiectum alterum pluralis numeri, alterum singularis relativum. Scito igitur figuratam esse poetæ locutionem. Teste namque Prisciano, lib. 17. diversi interdum numeri construuntur. Salust. in *Catilinar.* Inter ea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copiz concurrerant. Cujus enim singulari, ad rem retulit, id est; cujus rei, viz. servitorum Tibullus; Vos quoque abesse procul jubeo, discedite ab aris, Cui tulit hesternâ gaudia nocte Venus. Cui, subintellige turbae, vel multitudini. Ita & hic, Cui gregi armentorum, vel armento. Hactenus Marmellus.

ADELON.

Totum hoc poema constat dramatico genere. Nam autor nusquam loquitur; nisi pastorali personâ assumptâ, quam, ut inquit Badius, interdum sub Candidi nomine assumit, &c. Contentus idem Badius, pastorale decorum sermonisque Bucolici tenuitatem hic magis anxie observatam, quam in Marone. Qualitas carminis, hexametris Bucolica; stylus gracilis Bucolicis congruent; personæ fere argumenti nomen sortuntur.

BAPTISTA

BAPTISTÆ MANTUANI
CARMELITÆ THEOLOGI,
ADOLESCENTIA, IN
decem Eclogas diuisa.

Ad PARID. CAERESARIUM.

ECLOGA I.

De honesto amore, & felici ejus exitu,
inscripta FAVSTVS.

IOANN. MVRMELII argumentum.

*Antiquos repeti vult Fortunatus amores :
Obsequitur Fauſtus, referens connubia lata.*

COLLOCVTORES,
Fortunatus & Fauſtus.

*Fausle, precor, gelida quando pecus omne sub umbra,
Ruminat, antiquos paulum recitemus amores :
Nè, si fortè sopor nos occupet, ulla ferarum,
Qua modo per segetes tacitè insidiantur adultas,
Semia in pecudes. Melior vig'lantia somno.*

Fausle, precor, &c.] Hæc prima Ecloga De honesto amore
& felici ejus exitu inscribitur, non sine ratione. Nam li-
cèt nondum religionem professus, hæc veluti ingeni: sui
præludia composuerat, ad poësim haud dubiè natus autor;
tamen quia nè tunc quidem quidquam inhonestum, aut
concupere, aut edere voluisset, nunc cùm recognosceret,
si offendisset, nimirum rejecisset. Proinde, nè si de amo-
ribus titulum quispiam severus religi: sus lectitans aufu-
geret, inscripsit de amore honesto, quo revera nihil est
homine dignius. Hic autem amor honestus describitur,
quia affectione matrimonial: iniit. Additur autem & fe-
lici ejus exitu, ut eos qui amare volent, ad honestum a-
morem invitet; quippe cujus felix est exitus. Nam de lu-
bricis

bricis & inhonestis serè dicitur à compatriota ejus, in
 consimili opere, -- *Et quisquis amores Aut meruit dulces, aut
 experietur amaro.* Personæ, ut in præambulis diximus,
 etiam hîc ab officio & rebus denominantur, Faustus, &
 Fortunatus. Nam utrumque in bonum sonat, ut *Fortu-
 nate senex, &c.* Et, *O fortunatos nimium, bona si sua norunt,
 Agricolas.* Et rursus, *O fortunati, quorum jam mœnia sur-
 gunt.* Præterea, *Fortunatus* & ille, deos qui novit agrestes.
 Faustus autem, si ad vocem altius re lubet, videtur quasi
 faustus, aut favore auctus, aut favore stans. Ordo, quem
 non ubique (quia opus non erit) repetemus, hic est :
ô Fauste, quando] id est, quandoquidem, *omne pecus rumi-
 nat*] id est, remandit prius in ventrem immissa, *sub um-
 bra gelida*] i. temperie frigida (Persius autem dicit, *Et pa-
 tula pecus omne sub ulmo est,*) *precor recitemus amores antiquos*]
Antiquum; id est, honestos, quales erant antiquis. Vnde Phavorinus
 apud Gel. lib. 1. cap. 10. ad juvenem nimis antiquè lo-
 quentem, *Sed antiquitatem tibi placere ais, quod honesta, bona,
 sobria, & modesta sit : Vive ergò moribus præteritis, loquere ver-
 bis præsentibus.* Antiquum etiam solet accipi pro charo, quod
 amici & vina, & cætera id genus, ut quæque veterima,
 ita charissima nobis esse soleant. Vnde Macrobius in 1. Sa-
 turn. *Hinc est quod mihi quoque institutione tua nihil antiquum
 aestimatur, &c.* Veruntamen hîc potius accepero pro hone-
 stis, & antiquis congruentibus. Id autem epitheton decenter
 additur, quod sine eo Servius velit amores lubricos dici.
 Nam qui honestatis, & religionis est, numero unitatis
 efferrî solet. Veruntamen amores etiam honestos dici
 testatur Cicero in Offic. sic dicens, *Faciem honesti vides,
 quæ si oculis cerneatur, mirabiles amores (ut ait Plato) erit et
 sapientiæ.* Recitemus ergò amores antiquos. Nè si fortè so-
 por] id est, profundus somnus, *nos occupet*] videlicet ole-
 tantes. *Vlla*] id est, quævis feratum, quæ insidiantur
Sopor. modò tacitè per segetes *adultas*] id est, maturas, *segetes
 in pecudes*] quod docet Maro in Culice. *Vigilantia, scilicet
 Adultas segetes,* est, *melior somno*] Generale Adagium quo sententia
 confirmat.

FAUSTUS Ecloga I.

3

Faust. Hic locus, hœc eadem sub quarequiescimus arbor,
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi,
Ante duos, vel (ni memini malè) quatuor annos.
Sed tibi, quando vocat, quando est jucunda relatu,
Historiam prima repetens ab origine, pandam:
Hic ego dum sequerer primis armenta sub annis,
Veste solo strata, sedi, jacuique supinus,
Cum gemitu & lacrymis mea tristia fata revolvens:
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore: sensus iners, & mens torpore sepulta,
Ut stomachus languentis erat, quem nulla ciborum
Blandimenta movent, quem nulla invitat orexis.
Carminis occiderat studium: Nam nulla sonabat
Fistula disparibus calamis, odiosus & arcus,
Funda odiosa, canes odiosi, odiosa volucrum
Præda; nucum calices culto enucleare, molestum;
Texere fiscellam junco, vel vimine piscem
Fallere, scrutari nidos, certare palastrâ,
Sortiri digitis, res injucunda, voluptas.
Magna prius, tanti dum mens erat inscia morbi:
Colligere agrestes uvæ, & fraga perosus.

Hic locus] Sermo est, ut dixi, mei è pastoralis, & ita, aptus
ac proprius. Scit quibus ingemui curis.] Testimonio rem
firmat, & ad tela Cupidinis alludit, qui alterâ manu tela,
alterâ gestat flammas. Vnde Maro Mantuanus, At regi-
na grati jamdudum saucia curâ, Vultus alit venis, & cæco
carpitur igni. Nam vulnus telo fit: unde saucia curis di-
cta. Nam cura secundum Servium dicitur, quod cor u-
rat. Quocirca hîc bene dicit, Ingemui] id est, intus &
in præcordiis, vel multum ingemui curis; quia Res est sol-
liciti plena timoris amor. Quibus ignibus] Quasi dicat,
flagrantissimis, aut cæcis: ut ille, Et cæco carpitur igni.
Ignis autem aliquando amor dicitur: ut, Si quos aut Phyl-
lida ignes, Aut Alconis habes laudes. Aliquando ama-
tor: ut, At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas. Vel,
(ni memini malè) quod factum non censer, quia memine-
rent omnia amantes. Quando] id est, quandoquidem.

Cura.

Ingemere.

Ignis.

Quando.

Jucunda

BAPTISTÆ MANTUANI

Incunda relatu] id est, dum refertur, & recensetur, vel ut
 referatur. Est autem posterius supinum, quod eo modo
 cum nominibus adjectivis construi docet Valla. *Prima*
repitens ab origine] Maronianum est. *Sub primis annis*, quis
 primus furor amorum gravissimus est, cum inexper
 t exerceat pectora. *Veste solo*] id est, per terram, *Strata*] id
 est, extensa. Dicitur etiam solum sterni floribus. *Sedi*] id
 est, reledi decessus. *Dum sequerer*] id est, sequi deberem.
Laculque supinus] quod amantis est. *Sensus iners*] id est, sine
 arte & industria. *Mens torpore sepulta*] id est, hebetata tor
 pore ex languore orto. *Ut stomachus languentis erat, Quem*
 scilicet stomachum, *Nulla invitat orexis*] id est, nullus ap
 petitus; aut nullus vomitus, sive ructatio. *Orexis* enim
 Græcum est, & idem est quod *appetitus*. Ex vomitu autem
 appetitus nascitur: unde etiam apud Plinium in Epistola
 pro vomitu accipitur. Errant autem qui Latine *oris exitum*
 interpretantur. Nam os *oris* primam producit: hoc autem
 corripitur, ut hic, & à Juvenal. Sat. 6. *Rabidam facturus*
orexin: & Sat. 1. *Hinc surgit orexis, Hinc stomacho bilis,*
Carminis occiderat studium] Commemorat ferè quæ pasto
 rem oblectare solent, & primam fistulam: de qua Æneid.
 3. de Polyphemo loquens, ait Maro, *Solamenque mali*
de collo fistula pendet. Disparibus calamis] Emphaticò: qui
 dem dicit: nec etiam artificiosissima, ut est disparibus
 calamis compacta; ut in Bucol. Maro, *Est mihi disparibus*
septem compacta circuitis Fistula. Et alibi, *Aut unquam tibi fi*
stula cera iuncta fuit? Nam ut alibi, dicit, *Pan primus cala*
mos cerâ conjungere plures Instituit. *Odius & arcus*] Plus est
 quàm si ejus studium occideret. Id autem pastorale stu
 dium est, &, ut illud, *& figere cervos*, etiam de venatu
 intelligi potest. *Funda odiosa*] quâ se pubes rustica ad tu
 turam militiam exercere solebat. *Nucum calices*] id est, te
 stas. *Enucleare*] id est, nucleis evacuare, & nucleos ex
 trahere; sicut exollare. *Texere fiscellam*] id est, vas vimi
 neum Maro in Alexi; *Quin tu aliquid potius quorum annis*
indiget usus, Vt vinibus mollique parvas intexere juno. Et sine
 Bucolicorum, *Dum sedet & græci fiscellam texit libisco.* Et
 autem

tratus.

ners.

Orexis.

assc. s.

Enucleare.

autem

item diminutivum à fiscina, de qua Geor. I. Nunc
fiscia rubra texatur *fiscina virgâ. Vel vineis*] id est, te-
 cui perdicâ, seu virgâ. *Scrutari nidos*] Maro ; *Parta* *Vimen.*
ma Veneri sunt munera ; namque nolavi Ipse lacum, aëria
 concessere palumbes. *Certare palastra*] cursu & luctâ.
Sortiri digitis] id est, micare, qui Italorum est ludus.
Erigit autem micantium uterque quot vult digitos, & di- *Sortiri digi-*
vinat, quot sint ambebus erecti, & qui prior nuntiat de- *tit.*
positum sortitur. Agrestes uvas, &c.] labruscas, & fraga hu-
 mi nascencia. Virgil. *Qui legitis flores, & humi nascencia*
faga.

Marebam, ut pastu rediens Philomela, cibumque
Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
cum sublata videt, rostro cadit esca remisso,
Cor superet, & contra nidos super arboris alve
Frondē sedet, plorans infelices hymenaeos :
Seu veluti amisso partu formae iuvenca,
Quae postquam latos altis mugitionis agros
Complevit, residens pallentis sola sub umbra,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.
Sed quid circuitu pario tibi tedia longo ?
Dum sequor ambages, & verba & tempora perdo :
Summa haec vitales auras invitus agebam.
Quod si fortè volens cognoscere singula, dicas,
Fausto, quis in Syrtes Ausler te impegerat istas ?
Me mea (verum etenim tibi, Fortunate, fatebor)
Me mea Galla suo sic circum venerat ore,
Vt captam pedicis circumdat aranea muscant.
Namque erat ore rubens, & peno turgida vulva ;
Et quamvis oculo penè esset inutili uno,
cum tamen illius faciem mirabar, & annos,
Dicebam Trivia formam nihil esse Dianae.

Marebam, &c.] Similitudinem affert quâ res sit clarior,
 sed rustico non impertinentem. *Pastu*] nomen est, ut sit *Pastu,*
 à *pastu* seu *pastura* : Nam posteriora supina non ponunt
 nisi cum verbis de loco, quod tamen imperitorum pra-
 cipuum manus. *Ore ferens.*] Virg. de apibus ;

6 BAPTISTÆ MANTUANI

Ore ferunt dulcem natis immitibus escam.

Philomela] dicitur lusciniā, ea autem querula fingitur propter amissam linguam, ut in Buc. Virg. dici solet, *Quia illi Philomela dapes*. Legunt autem alii *Philomella*, non simpliciter, quia melos primam corripit; ut sit amatrix dulcis canūs. Nihil enim artificiosius canit, ut autor est Plinius, dicens, *Est lusciniis diebus atque noctibus continuus quindecim cantus; densante se frondium germine. Mira profectō res est quod tanta vox in tantulo corpustulo sit; tam pertimax spiritus, & musica perfectē modulatus sonus. Certant inter se, & victa morte quiescunt, prius vitā, quā cantu deficiens. Audet disciplinam attentā & corrigit: propter hec paria illis; ac servis pretia erant. In ore Siesibori poëta adhuc infantis cecinit, &c.* Alii verō *Philomena* per n legunt. *Rostrum remisso*] id est, non amplius escam tenente. Negant autem rostrum dici nisi sit incurvum. *Super arboris alta fronde*] antiquē, ut Maro, *Fronde super viridi, & gemina super arbore sūunt*. Nam nunc, *super frondem*, dicimus. Volunt præterea, *super dici*, ubi res contingitur; *supra*, ubi distantia est. *Plorans*] id est, conquerens. *Hymeneus*] id est, nuptias, in quibus *Hymenæus* à Græcis invocari solet, ut *Thalassio* à Latinis; quod in Epithalamiiis, id est, carminibus nuptialibus, videre est: ut autem docent Donatus & Servius, *Hymenæum* quidem *Liberi* & *Veneris* filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit, ideōque per laudem cantari in virginalibus nuptiis ob huiusmodi meritum. Alii virum fortem *Atticum*, qui raptas prædonibus virgines, oppressis latronibus, patriæ restituerit. Hinc etiam, inquit Servius, apud Romanos *Thalassio* invocatur. Cum enim in raptu *Sabinæ* plebeius quidam raptam pulcherrimam duceret, nē ei auferretur ab aliis, *Thalassio* nis cuiusdam nobilis effestimulavit, cujus nomine fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liv. lib. 1. decadis primæ est autor. Plura tamen, & quædam his diversa, apud *Phararchum* legas: Alii, inquit Donatus, quod *Hymen* dicitur membrana quædam, quā est munita virginitas; quæ primo disrumpitur coitu, *Hymenæum* dictum putant.

Rostrum.

Super.

Supra.

Hymenæus.

FAUSTUS Ecloga I.

7

Alī hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergo sic
 cepe Hymenæum in nuptiis, quæ ac n edum in funere
 elin sacris hymnum. Ter. in Adelph. *Veim hæc mihi*
ma est, iibicina, & hymenæum qui content. Hæc ille. Hic
 autem accipitur pro conjunctione quasi nuptiali. *Seu re-*
bat] alia similitudo rusticis congrua. Gramina non carpi]
 Sic Maro, *Vlla nique animem Libavit quadrupes, nec gram-*
in attingit herbam. Dum sequitur ambages] id est, ducios & lon-
 gos verborum circuitus & involucia: ab ambigo, quod
 est circumago. Maro, *Non hic te carmine flecto, Sive per am-*
bages, aut longa exorsa teneto. Viales auras] sic Æneid. 1.
 Si vescitur aura *Ætherea, nec adhuc cyndelibus eccubant umbris.* *Ausser.*
Quis ausser?] quivis ventus importunus. Maro *dare clossibus*
ausros. Est autem meridionalis, tepore corruptens: un-
 de amoribus quadrat. Maro, *Eheu! quid volui misere mihi?*
perditus austrum Floribus, & liquidis immisi fontibus apros.
 Corruptentem opsonia, docet Iuvenalis. *Et properat, &*
lut urgeat, ausser. Syrtis] sunt loca arenosa, habentia va- *Syrtis.*
 dabrevia; in quæ si inciderint naves, evelli nequeunt:
 de quibus Maro, Æneid. 1. *In brevia & Syrtis urget.* Sunt
 autem in Getulia. Æneid. 6. *Hunc ego Getubis agerem si*
Syrtibus exul. Hinc metaphoricòs aut allegoricòs pro in-
 extricabilibus amorum nexibus. Nam qui amant quod
 obtinere nequeunt, lupum auribus tenent, cum neque
 tenere, neque dimittere compotes sint. *Impegerat]* ab im-
 pingo, nam pango etiam pegi facit. *Istas]* tuas, & vi- *Iste.*
 les. Pertinet enim iste ad secundam personam, & ad
 contemptum. Maro, *Aut quid petis istis? Me mea Galla]* in
 Iuvenale etiam tenuis clientis uxor. *Galla mea est, in-*
quit; Profer Galla caput, &c. Suo ore] formositate oris.
Pedibus] laqueis & vinculis pedum, sicut manicæ sunt ma- *Pedi.*
 nuum vincula, Georgic. 1. *Tum; ruibus pedicas, & retia*
ponere cervis: Aurilisque sequi lepores, tum figere damas. Et
 Æneid. 2. *manicas atque arcta levare Vincla jubet Priamus.*
 Est etiam manica, manuum & brachiorum tegumentum.
 Item, *Et tunica manicas, & habent redimicula mitra.*
pleno turgida vulsu] Ter. *succi plena, sed id urbanus:* *Turgida.*
 Nam

8 BAPTISTÆ MANTUANI

Luscus.

Trivialis.

Nam turgida, id est, inflata non suo pingui, non nisi inflicis placet; ut & *luscus*] id est, altero oculo capta. Sed dicit *penè*, ut non merè luscam, sed p̄tam, id est, tremulam oculis putet. Nam & Venus p̄ta dicitur. *Diane Trivia*] id est, tres vias habentis: in cœlo, ubi Luna dicitur: in sylvis, ubi Diana venatrix: & apud inferos, ubi Proserpina. Quod fingitur, quia Lunæ lumen nunc superis, nunc inferis, nunc nobis conspicitur. Legi posset *Dicabam*] id est, judicabam in animo meo, *nihil esse*] videlicet ad hanc nostram.

Fort. *Ludit amor sensus, oculos præstringit, & auferit Libertatem animi, & mirâ nos fascinat arte, Credo, aliquis demon subiens præcordia flammam concitet, & raptam tollat de cardine mentem.*

Nec Deus, (ut perhibent) amor est; sed amator, & error.

Fascinare.

Præcordia.

Concitare.

Cardo.

Amator.

Ludit amor sensus] Interloquitur Fortunatus, nè durior sit perpetuus tonor unius. *Ludit*] id est, eludit. *Oculos præstringit*] Vnde præstigiæ & præstigiatores, qui Mercurium principem habent. *Fascinat*] id est, illigat, quasi falce, quodam incantamento. Maro; *Nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos. Aliquis demon*] id est, vaser [spiritus. *Præcordia*] id est, membranulas cor cingentes, in quibus sunt affectiones, seu passionēs animorum. *Concitet*] à concito frequentativo, id est, provocet aut commoveat. *De cardine*] de stabilitate & firmitudine sua. *Nec Deus*] Maro; *Nunc scio quid sit Amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes: Nec nostri generis puerum, nec sanguinem edunt. Amator*] id est, amarities, amaritas, seu amaritudo; ab amaro dicitur.

Fau. *Adde, quod optatis nec sp̄s erat ulla potiri, Quamvis illa mea miserata faveret omori, Monstraretque suos oculus ac nris tibus ignes. Nam quocunque isset, semper comes a spera, semper Nupta sequebatur soror, & durissima mater. Sicque repugnabant votis contraria vota, Non secus ac viri catus: ille invadere pernam Natus, hic rimas oculis observat acutis.*

Adde, &c.] Docet quomodo in Syria incidisse probetur.
Non jesus] id est, non aliter. *Ac*] id est, quàm, scilicet repugnat. *Catus*] id est felis, animal revera *cautum*, *Catus*, id est, vaxum & calidum; & corripit catus primam; unde per simplex scribitur. Horatius 1. carminum, *Vocemissis catus & decore*. Veruntamen multi, quando accipitur pro a. imali, per et duplex scribendum putant. *Per-* *Perna*. *ma*] à pede dicitur secundum Varronem, quasi sit pes porcinus cum carne: præcipuè priores pernas vocant, posteriores verò petasones. *Rimas*] id est, fissuras, è quibus *Petaso*. *mus* exiliat.

For. Qui satur est, pleno laudat jejunia ventre:

Et quem nulla premis suis, est sitientibus asper.

Iterum interloquitur Fortunatus, cujus dictum si ad durissimam matrem respicit, sensus est, matrem jam saturatam amoribus, non ignoscere filix amare incipienti: Si ad catum, illum invidere muri, aut forici famelico, cum satur sit; quia tunc precipuè venatui intendit, cum contra faciat canis.

Faust. Tempus erat curvâ segetes incidere falce,

Et late albebant flaventibus hordea culmis:

Affuit (ut mos est) natis comitata duabus,

Collucta patens, que præteris hordea messor.

Ignorabat enim vel dissimulabat amorem.

Dissimulasse puto, quoniam data munera nata

Noverat, exiguum leporem geminasque palumbes.

For. Pauperes inimica bonis est moribus, omne

Labitur in vitium, culpa scelerumque ministra est.

For. Ferva legens ibat mea per vestigia virgo,

Nuda pedem, discincta sinum, spoñata lacertos,

Ut diceret astatem, que solibus ardet iniquis:

Tista caput fronde intortâ; quia sole perusta

Pasca fit, & volo facies non servit amanti.

Non tergo vicina meo laterique propinqua,

Sponte mea delapsa manu frumenta legibat.

Nos celare suas, nec vincere famina curas,

Nec differre potest ; tantum levitatis in illa est.

For. *Quisquis amat , levis est ; nec fœmina sola , sed ipsi
Quos sapere , & præstare aliis mortalibus aiunt ;
Quos operit latus fulgenti murice clavus ;
Quos vidi elatos regali incedere passu.
Tu quoque sic affectus , eras dementior illâ ,
Forſitan & levior : virgo data farra legebat ,
At tu farra dabas ; dic , que dementia maior ?
Perge , opus est verbis aliquando arcere soporem.*

*Tempus erat curvâ segetes incidere] Græcè & dūriter , ut
rustico competit. Nam Latinè dicas , tempus inciden-
di , autoribus Servio & Vallâ. Virgilius tamen Æneid. 2.
dixit , Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. Collectura p-
vens] Hic locus videtur sumptus ex Ruth. Pauperies ini-
mica bonis est moribus] ita rusticis visum est , quibus non-
dum intellecta deorum munera , aut quia indigentem
difficile est bene operari , aut revera , quia per paupertate-
rem cōguntur mulierculæ munera accipere , quæ diviti-
bus essent respuenda. Omne labitur in vitium] Sic Comicus ,
Inopiâ , & cognatorum negligentia coacta. Et post, Ita ut inge-
nium est omnium hominum proclive à labore ad libidinem. Est qui-
dem hæc sententia rustico digna. Nam neque paupertas
vitium est ; neque in vitium impellit , si eam ferre nove-
rimus : quin munus deorum à Lucano rectè dicitur , sed
nondum intellectum. Verùm quia proclives sumus ad li-
bidinem , nostro , non paupertatis visio sæpe peccamus ,
unde Prov. 30. Aut egestate compulsus fuerit , & perjarem no-
men Domini. Et tamen idem dixit , Paupertas & humilitas à
Deo sunt. Dicimus ergo paupertatem in spūitu , sanctam ,
sed difficilem ejus usum. Pauperies propriè accipitur pro
dāno , ut si quadrupedis factura pauperiem fecisse dicatur.
Nuda pedē] Græcæ & poëtice locutiones sunt. Maro , En-
Nuda genu nodiq; sinu collecta fluentes : sunt autem oratione-
bus vitandæ. Sponte mea] Sic & Booz ipsi Ruth fieri præci-
pit. Clavus] Vestis est Senatorum Romanorum. Murex
conchylii genus est , è cujus sanguine fit purpureus color.
Dic , que dementia] in prosa potiùs dixero , utra vel utrius.*

Pauperies.

Fault. Contendit efficiens agris tulit aspera mater,
 Et thamas. Quid, dicit, quid cur de fera agmen?
 Gallia veni: namque illic albas prope mittit umbra,
 Hic tremulas inter frondes immixta murat aura.
 O munda mea, vox auribus. Ite, precabar,
 Ne quidam vana coleret, et spergere vocem.
 Si quis pallor oves ad pinguis pasca ducat,
 Et tuiat eductus praefecti decet petagramen.
 Vel si iam pascha potuit contempnat ad amnem,
 Et subunda vi salientem deroget undam.
 Nunc importuna, natura invidiosa, & excori.
 Illa mihi vox visa ferox violenter iras,
 Cum tenet, et pluvium terra irascitur venter.
 Non potui, et vultu frons non flebere: vixit
 Demissa in silvum de subactamini ora
 Me afflicti, motu blande subissi ocellis.
 Id ubi non iterum, natam vocat improba mater,
 Gallia quae magis intendens, audire recusat;
 Et pedes, si cubito sequitur. Tum primum ipse
 (Namque dolens insperat amat, fraudisque ministrat)
 Nunc cantu, nunc sollicitum clamore materem,
 Voluptas dabitur sceleri: quid credere possent?
 Et foris de mater, non auduisse puellam.
 Falso rebelliam sautes, in cura sequentis
 Lavia, ne teneras ausint offendere plantas.
 Fortis. Quisquis apud, servus, sequitur capivus amantem,
 Fortis dabitur carere jugum, sunt verbera tergo.
 Ductis, si simulat, trahit & bovis instat ciatrum.

Caesius. [Recitat argumentum amorum suorum.] Indicet similitudine, quam incommoda matris reclamatio. Nam sicut pastor ovibus offerit opportuna, si eas a praesentibus herbis, aut fluminibus, cum fomerent, aut ficerent arceat; quae Tantalus perditur; ita importuna visa est mater, quae praesentia quae verba ab ac frui sibi violentia iras. Amatorie dictum. Nunc cantu, i. hic ut videtur dissimulat. Voluptas dabitur

boni sceler] id est, fraudi, quæ non semper scelerata est.
 Sed est in puella non audiente monitis matris. Sane]
 id est, spinas & vepres. *Oratio sequenti*] scilicet virginis.
Levia] non aspera, nec pillosa. *Teneras plantas*] *Maro*. Ab
 tibi ne teneras glacies fecit aspera plantas. *Quisquis natus*, serui
 adeo Ovidius, *Dum licet*, injusto subtrahit collo. *Ignis*. Fer] id
 est, patitur verbera. *Satyrus*. Solea puer objurgabere cu-
 bra. *Bovis instar*] id est, in statum, & in morem, quod
 Valla non approbat. vult enim instar, ad regulatio-
 nem, non ad similitudinem pertinere.
 Faust. Tu quoque, ut hic videtur, non es ignarus matris.
 Fort. Id commune malum & semel in tantis annis.

Faust. Hoc animi tui triste bonum, tam dulce ventum
 Quondam crudele magis crescebat in bonum,
 Ut calor, in nuntio tuum lux attollitur bonum,
 Pallebam assensu simili, lymphaticus, amens,
 Immemor, insanus: nec materis melius morbi
 Nōsse genus: frons est antea mutabilis index.
 Ut pater advertit, mitius se probat ultra
 Consuetum, quod & ipse suis expertus, amant
 Sciret omnis, blandique loquens humaniter ore,
 Dic, inquit, de, Faust. Quid des, quid pectoris voluit?
 Infelix puer, hic facies refatur amorem.
 Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.

Fort. Si licet in tanto facies austeram parentem,

Equa tamen semper mens est, & amor voluit,

Faust. Ut faciem pater assillam pro se tulit, ultra

Rem confessus, opem peti. Promissi, & quid

Quam brumale gelu borealibus arva pruina

Spargeret, agnati unanimis cum patre puellam

Respondere mihi: nec adhuc sine testibus illis

Congrediar, etiam medio subibundus in amne

Tandem. O quoties, misso cum bovis aratro,

Ut vacuis aliquando esses sola arvis, ibam!

Tu quoque] *Ancæ Sylvius*, qui & *Papa Pius*, asserit non

nem ad trigessimum pervenire ætatis annum, qui non

ferit aliquando amoris ignem. Unde proverbialiter

erit hic. Senel infirmus omnes. Quod Maro in Geor.
 lib. 4. sic dicit, Omne adeo genus in lectu hominum, fera-
 rum. Ea genus aquareum, pecudes, pisces volucres, In su-
 per ignem, rursus: amor omnibus idem, &c.] Hic i. ex
 te dictis. *Lymphaticus*] i. furore percitus, ut hi qui
 nymphas, & nymphas se vidisse in aquis credunt. Errant
 autem, qui vinum lymphaticum dicunt pro diluto, *Amen*]
 i. sine mente. Terent. Nam hoc incaptio non amantium,
 sed amantium est. *Fronti est animi mutabilis index*] Prover-
 biale. Sed quia ceperunt homines dissimulare, dicit Ju-
 ven. *Fronti nulla fides*. Ea dicata fertur veterundis atq; pu-
 dori. *Fronti index*] Sunt ergo index & similia, communia.
 Cic. *Hanc vocem stultitia indicem*. *Ut pater advertit*] i. refei-
 vit, agnovit, annotavit animadvertendo. *Mitem* [a prebui]
 talem præstandum docet Mitio Terent. in Adel. *Ultra*
consuetum] i. præter consuetudinem; quia solent patres
 esse severi in mores filiorum; unde Menedemus Teren-
 tianus in Heaut. capi non humaniter, neq; ut decuit, animum
 ærotum adolescentulo tractare; sed ut, & viâ per vulgata pa-
 trum, quotidie accusabam, &c. Causam autem quare pater
 mitior fuit, addit, quod & ipse non experius, &c.] Vnde
 & divum Petrum labi contigit, ut sciret ignoscere. *Dic*
mihi, ne pudeat] ex loco Teren. *Su licet in natos, &c.*] con-
 firmat, ut vero simile sit quod ille dixerat. *Agnau*] id est,
 affines. *Despondere*] id est, desponderunt mihi puellam.
Nec adhuc sine testibus] id est, arbitris, & presentibus. *Illi*]
 id est, cum illa. *Congrediebar*] id est, licet mihi esset de-
 sponsata, tamen non licebat convenire eam, nec cum
 ea loqui, cum sola esset: quo custoditam ejus attestatur
 pudicitiam. Est autem locutio Virgiliâna. Nam Virgi-
 lius verba ad certamen pertinentia, cum dativo con-
 struit, quæ alii cum ablativo, mediante cum, ut, placido-
 in animo pugnabis amoris id est, cum amore. *Certa tibi*] id est,
 tecum. *Infelix puer, atque impar confessus Achilli*] id est,
 cum Achille. *Eram medio subundus in amne Tantalus*] id
 est, Tantalus simulis, de quo Horat. primo sermonum,
 Tantalus à labris fluiens furcibus captas Flumina. Qui enim
 deorum

Lympha-
 ticus.
 Amen.

Tantalus

14 BAPTISTÆ MANTUANI

deorum secreta revelavit, aut quia Pelopem filium illi
epulandum apposuit, hac poena apud inferos damnatus
dicitur, ut mento tenus, imò labiorum tenus habeat deli-
cissimastumina, quibus dum sitim restringere conatur,
delabuntur: & naso tenus fragrantia poma, itidem, dum
apprehendere conatur, subterfugientia. Signatur et-
tem avari, ut auctor est Horatius, subdens ibidem: *Quid
rides? mulato nomine, de te Fabula narratur; congestis undique
saccis Indormis inbians, & tanquam parcere sacris Cogeris, au-
pitiis tanquam gaudere tabellis. Vt edibus] id est, domibus pri-
vatis, scilicet paternis. Vocuis] scilicet patre, matre, so-
core, & reliquis familiaribus. Esset sola] scilicet domus
ibam] scilicet, ad eam.*

*Omnia causabor, sitivam, dentale, jugumque,
Lora iugi, nullam; deerant quaecunque, petebam
E socieri lave; sola tamen deerat mihi virgo.
Non deeram mihi, piscator, venator, & auceps
Falsus etiam, & solerti studia intermissa resumpsi.
Quicquid erat praeda, quicquid fortuna tulisset,
Ad soceros ibat, gener officiosus habebat.
Nocte semel mediâ subeuntem limina sortim,
(Sic etenim pascuis fueram cum virgine) suam
Esse rati invasere cautes: ego protinus aliorum
Transiliens sepe, vix ora latrantia fugi.
His tandem studiis byemem transigimus illam.
Veri rediit, jam silva virescit, jam vinea frondet,
Iam spicata crepit, jam cogitat hordea messor,
Splendidulus jam nocte volans lampyrades albi:
Ecce dies genialis adest, mihi ducitur uxor.
Sed quid opus multis? vox expectata duobus
Veni & in portum ventoratis alia secundo est.
Tum bove multato, geminâ parvordia luce
Sub parula instructis celebravimus arbore mensa:
Adfuit Oenophobus, multoque solutus lactro,
Tempestiva dedit toto spi. Bacula vino.
Et cum multiformi Tentus cui tibia buxo,
Tandem post epulas & pocula, multicolorems*

Ventriculum sumpsit, buccasque inflare rubentes

Incipiens, oculos aperit, ciliisque levatis,

Multotiesque altis flatu à pulmonibus hausto,

Vitem implet, cubito vocem dat tibia presso.

Nunc hic, nunc illuc digito saliente, vocavit

Pinguibus à mensis juvenes ad compita cantu

Solidica, dulci que diem certamine clausit.

Et jam tres hyemes abire, & proximat æstas

Quarta: dies rapidus, si qua est bona, præterit horis:

Signa placem, adeunt, inimica tenacius hærent.

Fort. Fausta vident? vicina pecus vineta subintrat.

Iam, ne forte gravi multâ taxemur eundem esse.

Causa causabam] Pergit quod occeperat, docens faustum

merum suorum exitum, optatis videlicet nuptiis. *Omnia*

causabam] scilicet excusabam, seu accusabam, & in excusa-

tionem intermissæ operæ adducebam; ut in Mœri, *Causan-*

da nostros in longum ducit amores. *Stivam*] id est, manicam ara-

ri, quâ regitur. *Dentale*] .i. lignum ad quod inducitur

vomer, ut dicit Servius, ad illud 2. Geor. *Duplici aptantur*

dentalia dorso. Nullam] .i. partem, à ruendo dictam *æ lare*] *Ralla.*

.i. domo. *Soceri*] scilicet futuri, quia desponsatione factâ.

Nim deeram mihi] .i. officio meo, aut utilitati meæ. *Studia*

intermissa] scilicet tempore languoris, ut prius dixit. *Ge-*

ner] est conjux filix, & dicitur ad socerum & socrum cor-

relative. *Iam Ceres*] .i. seges, aut frumentum. *Spicata*] .i.

spicas habens. *Lampyrides*] sunt papilioes quidam, qui

Nitidulæ & Cicindelæ dicuntur, de quibus Sipontinus

se; *Cicindela* à Græcâ *Lampyrus* dicta; quidam *Noctilicam*,

quæ noctu luceat, *Nitidulamque* vocant. Non ante matura

tabula, aut post defecta conspicitur, nunc pennarum

lumen resurgens, nunc compressu obumbrata. Hujus

animalis stellantes volatus maturitatis hordei signum

indiciis præbent, mirâ benignitate nature. Ab hac

reclius pennæ, quem vulgò lampadem vocant, *Ci-*

ndela appellatur, quæ nocte rorâ servatur accensa, &

Lampyridis instar luget. Mart. de Cicindela, *Ancillam*

sepi fœri dedit lucerna, Totam qua simul exigit tenebras. Scribi-

16 BAPTISTÆ MANTVANI

tur autem Græcè *λαμπυρίς*, *ΛΑΘ*, sed pro *υ*, etiam *γ* scribi à nobis solet. Quia ergo hordei maturitatem denotant, bene dicit, *Iam coarctat hordea messor*: *Splendidus, etc. Dies genialis*] id est, in quo gignendis liberis in geniali ro opera detur. *Ratis acta*] id est, res de qua parum sperabatur optatum sortita est exitum. *Gemina luce*] solis & tendarum. *Sub patula*] id est, semper patente. *Oenophilus*] id est, vini amator. Oenophorum autem vas magnum, in quo vinum affertur. Iuvenalis, *Totum oenophorum sitiet*. *Oiv* Græcè dicitur vinum. *Iaccho*] id est, Baccho; hoc est, vino solutus; solvit enim curas; unde *Lyæus* à *λυω* est, solvo, dicitur Liber pater. *Tonius*] à tonando dictus cantor. *Cui Tibia buxo*] Ex buxo enim ferè sunt nunc fistulæ, olim ex tibiis gruum; unde & tibiæ dictæ. *Madica lorei ventriculum*] id est, folliculum, quem inflare solent, variis panniculis tectum: vulgò miam cornutam vocant, eo quod obcurvam fistulam annexam habet. *Buccas videres*] ex vino. *Multoties*] satis humile adverbium, quo idonei abstinere dicuntur. *Vitem*] id est, saccum illum ex corio. *Pinguis à mensis iuvenes ad compita*] id est, loca quæ plures petere solent, in quibus rustici choreas & ceteros ludos exercent. *Canta saltitico*] id est, saltandi iocundam dictante. Et *proximal*] id est, proxime appropinquat aut instat. *Ætas quarta*] quia ætatem pro mense dicitur. *Dies rapidus, etc.*] *Si qua*] id est, aliqua, dies] .i. tempestas, est bona] .i. lata, prospera; præterit huius rapidi] .i. lociter transeuntibus: id enim videtur lætis. *Inimici cunctarent*] Generalis sententia, quâ finem facit: placet tamen videtur dicturus, sed à Fortunaro ad coercionem corporis advocatur. *Viden*] id est, vidēsne? *Pecus vicina*] id est, loca vitibus constata vicina. *Eundem*] id est, ire nos oportet ad custodiam pecoris. *Nec iam*] id est, damnemur, gravi malicia] id est, poena pro delicto danda.

patulus.
oenophilum.
oenophorum

Lyæus.

Tonius.

Ventriculus.

Proximare.

Vinea.

**De infania amoris, inscripta,
FORTVNATVS.**

IOANNI MURNELII argumentum.

*Quia Pader exundanti enterit dispendia, priuimus
Amynthas memorat max. Fortunatus Amyntam.*

Faustus, & Fortunatus.

Cur tam serui ades? quid te (tam septima lux est)
Deinam? quid huiusmodi nocens hoc pascua visitis?

Faust. Pader nostros qui praeclabatur agros
Crucebat, & tumidis ripas aqua uerat undis.

Nam, cura gregis obmissa, privata coeget,

Publicaeque utilitat, ripam munire diurnis

Nallarumque operis, fluxumque urcere furentem.

Faust. Fere Pader exundant mala sepius omnia, nosse

Terrus est autem, qui pascua dixit, & arua.

Faust. Forsitan id uerum, quando extra tempora, & ultra

Mensuram atque modum subito concreuerit aestu:

Nunc autem id pascua tempus: nam liquitur aleis

Nix hibernis iugis, implent caua flumina montes:

Se exonerant, fluxumque auerant: sic flumina rursum

Se exonerant, pelagusque onerant: hominum quoque mores,

Quae mihi cura, premunt, alieno imponere iergo.

Cur tam serui ades? In hac ecloga damnabitur amoris

indom, qui Amyntam pastorem deperisse memorabit

Fortunatus. Non enim nomini congruet, ut Fortuna-

na amoris experiretur amaro. Amyntas a Marone in-

ducitur pastor amulus, unde dicit, inuidit stultus Amyntas.

Amynticus autem dicitur vindicativus. Talis autem

proximus est ad furorem & insaniam, cum ceptis defi-

lens cogitur. Virumque deduci videtur ab *o. l. l. v. l. l.*

quod est uilescor, punio, repugno. Principium colloca-

tionis est de inundatione Padi, quam Faustus accusat,

quod cuius affuerit illis diebus cum pecore. **Cur tam serui** *Serui.*

Id est cardones sed utrumque sic accipio, ut ad tempus refe-

ratore. Virgilis, *Tardi uenere subulci*. Nam lentus, piger,

olcitans, etiam mane venire possit, serui autem uespere

duntaxat, etiam si celer, & preceps. Jam *septimæ lux*] *septimus dies*. Prima tamen lux, & primus dies, dixerunt, auctore Valla. Nam primâ luce facio quod in prima parte dicitur: primo die, quod toto ipso die qui primus est. *Græci ne nocent*] Quasi dicat minimè, cum ager Mantuanus optimus. Vnde Maro, *Et qualem infelix amissit Mantua campum*. *Padus*] Buivius est maximus Italiæ, in quem Iunus Mantuâ influit Mincius, unde de utroq. dicit Maro in *Tyro*, *Hic inter flumina nota, Et fontes sacros rigis capibus educum*. *Nostros ergo agros*] .i. Mantuanos. *Nos cura præcipua omisit*] aut omissa vulgariùs: Horatium secuti, de pinto s. dicimus omissa & omisi, primâ brevi. *Nocturnisq. operis*] .i. operationibus aut operariis: nam utrumq. significat hæc opera. *Fert Padus exundans mala septus omina.*] .i. portenta, aut indicia futuræ calamitatis. *Noster*] .i. nostras, aut cōpatriota noster. *Tityrus*] .i. Maro, qui in primo Bucolicorum per Tityrum intelligitur. *Est autem*] in fine primi Georgicorum, post eadem Cæsaris, quam tot mala secuta sunt, *Quia Fluviorum Rex Eridanus camposq. per omnes, Cum stabulis armenta tulit*. Idem enim est Padus, & Eridanus, ab Eridano, seu Phaëthonte, filio Solis, qui in eo submersus dicitur, denominatus. Idem dicit Horat. 1. Carmin. de Tiberi. *Vidimus fluvium Tiberim, relictis Litoribus Hetrusco videntem undas, Ire desertum monumenta regis, Templaq. Vesta. Qui pascua dixit, & arva*] id est, Bucolice, & Georgica. Prudenter Enclida tacet, ut cuius lectio ad rusticum non spectat. Horatius autem in sermonibus refert, qui tunc nondum erat emissus. *Forisq.*] Bene forsitan, ne potentis fidem priscorum adhibere censeatur: quæ verò in tempestive sunt, nihil portendere videntur præter se. *Nam liquat*] id est, liquescit & defluit. Virgil. Georgicorum primo, *Virte novo gurgitis canit cum montibus humis Liquat*. *Montes*] Nominativus est, quia montes implent cava flumina, flumina, & alveos fluminum. *Se ex arvis*] .i. delictet montes, & onerant flumina; flumina rursus cava suum in mare demittunt: nam *Omnia flumina subram mare, & mare non refundat*. Vnde rusticè dixit, *Pelagique*

Padus.

Opera.

Omina.
Noster.

Tityrus.

liquat.

[ut nos atque] Tmesis, id est, incisio est, pro quacunque
 Dicatur autem Tmesis, non Temesis. Alieno imponere
 unde de Pharisæis Salvator, Matth. 23. Alligant au-
 tem gravia & importabilia, & imponunt in humeros ho-
 mines, alio autem suo nolunt ea movere.

Fort. Sed illis contrarium revocat suus atque amnem.

Paull. Deserente Paulo (dictu mirabile) nister,

Perenniter lacu majoribus afluat undis.

Probi nati, obscura fuerit cellaria fosse.

Luce cadis adleunt, labens ad vina minister

Rider. & ex imis fertur gravis obba lacunæ,

Multa, licet nati fuerint melioribus bonis,

Multa & magna ferunt aliquando incommoda cives.

Fort. Commoditas omnis sua fert incommoda secum.

Et foris appendix est illatabilla & nati.

Paull. Hactenus Eridanus & nostros repetamus amores;

Quamvis quidem nunc alius & noster amor omnia pulum

Luce lepor nitida, tellus cives, arva volucres

Canibus exultatant vernis, nunc omnia fuerant.

Fort. Tu tua iussisti, sed nos aliena sequamur.

Namque tibi noti referam pastoris amores,

Ut docui & noster nihil esse potentia igne.

Paull. & in seipso sub hunc natus Amyntas,

Sex vitula totidemque pares elate juvenes,

Armenisque patrem ducens in pasca taurum,

Venerat ad coitum, nitida ubi attingens undas

Abiit herbosus fugiens perniciter agros.

Ars nova propter aquas pinnatis ardua muris

Est coitus, campo moles fundata pulvis.

Hic igitur vechant, vitæ prope fluminis undam,

Viti ubi amplectam longis dumeta lacertis,

In onda curvata ripa supereminet umbra,

Pissibus insidens tendebat arundine, & hama,

Mesti erant, solis rapidi violentia austos

Prosciderat campos: finem Philomela cantandi

Fecerat, & neque lux, passim morientibus herbis,

Pastorem poterat, neque nax hinc ore tendebat.

*Dūque incumbit aquis, studioq; intendit inani,
Taurus (ut auditum est) primum veratus ab aris,
Mox canibus, demum furaci à milite, flos
Abditus, ex toto confestim evanuit agro.*

Sed iam contractum] Non interrogativè, sed indicativè lo-
gatur. *Suis alveis]* id est, propriis; aut debitis: aut hy-
pallage, id est, suum amnem. *Mirabile dictu]* id est, ut di-
catur, veldum dicatur. *Noster lacus]* vicinus urbi nostræ
Mantuz, scilicet Benacus; Mincius enim ex Benace fluit.
Lintre] id est, scaphâ, aut aliâ naviculâ. *Gravis obba]* id
est, lagena: Persius scissilem vocat, eo quod lato fundo
quasi sedeat, dicens Satyr. 5. *Exhalat vapida lessem pice
sessilis obba.* *Melioribus horis]* unde Iuven. *Distat enim qua
Sydera te excipiant, modo primæ incipientem Edera vagitus, et
adhuc à matre rubentem.* Sed id Ethnicis quàm Christi-
anis consonantius. Verùm si non trahimur, aut
compellimur invisi; ducimur tamen zelo, & invitamur.
Appendix illetabilis] quia in hoc mundo non sunt solida,
nec plena gaudia, quæ nihil habeant amaroris. Nam ex-
tremum gaudii luctus occupat. *Appendix* dicitur, quod ap-
penditur. *Illetabilis]* De qua non est letandum. Sic *Æn.*
4. Hinc Drepani me portus de illetabilis ora. Multa sunt pro-
verbialiter dicta, notatq; digna. Boëtius dicit se didi-
cisse, in foribus Iovis esse duo dolia, alterum boni, alte-
rum mali; neminemq; nasci qui non aliquando ex utroq;
bibat. *Hætenus Eridani]* scilicet dictus est, i. inundatis
Padi. *Nostros repetamus amores.* *Quandoquidem nunc]* sci-
licet in vere, præcipue dum nix liquitur. Tunc enim Ve-
neri potissima datur opera; unde *Vernæ* dicti quod serè
verno tempore gignuntur. *Alma]* quia diva creatrix, ab
alendo dicta. Nam propagatione conservat genus no-
strum. *Arva volucres]* *Mato.* *Hinc volucrum contentus in ar-
vis.* *Exhilarant]* *Idæus;* Græcè; unde hilarem Terentius dicit
facit hilare verbum, quod est, hilarem & letum facio.
Nunc omnia faciunt] i. factus producant. *Tu tuos iussisti]* i.
tuos amotes feliciter cecidisti. Est enim ludere res non
graves canere. Unde Virg. in *Bacch.* *Et ipsum ludere quæ-*

*Linter.
Obba.*

*Appendix.
Illetabilis.*

*Vernæ.
Alma.*

Hilare.

*Fatare.
Ludere.*

cellem calano permixto agresti. Et Ovid. Ille ego qui suetam
lucratum lusor amaram, ingenio perit Naso poeta mea. Ità
Mato in culice, Lusimus Ollavi gratili modulante Tbatia.
Iam ut araneoli tenuem formavimus usum. Sed nos alie
sequamur Non enim fortunato, ut dixi, infortunia a
morum congruunt. Ea enim dicitur est. Veneris nihil esse
peramius igne] Mar. Omnia vincit amor, & nos cedamus a
mori. Et ideo de tempore quo amat bellus dicit, Geor. 3.

Tempore non alio catulorum oblita leana
Savioz erravi tēmpis, nec funera vulgo
Tam multa infirmis urisi, stragemque dedere
Per sylvas, tam sevis aper, tūpi pessima tigris.
(Hew!) male tam Libya solis erratur in oris.

Et infesto sub sidera] i. molesto, & inferente quasi vim;
quod plus est, quam si infesto legendum sit. Ad Cozum] i. Cotum.
ad arcem sic dictam, quod esset ad fluentium Padi, &
Mincii ex Benaco, ut dixi, nascentis. Pernicia] veloci
ter. Arx nova] castellum notat. Propter aquam] i. iuxta Virg.
Georg. 3. Et vivit in campo templum de marmore ponam prop
ter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat Mincius, & tenerā
molexit arundine ripas. Sed quæram, cum ille in laudem
Mincii dixit, tardis flexibus (est enim sic utilior navigan
tibus, adverso presertim flumine) cur hoc dicat, fugiens
perniciter. Sed dicemus id ad inundationem pertinere,
quæ flumina tarda aliâ, pernicia sunt. Longis lacertis]
id est, brachiis, quia labruscæ non putantur, nec rese
cantur. Arundine & hamo] id est, hamatâ arundine, i.
virgâ tenui. Sciderat] hucavit quispiam, fecitq; Pro
sciderat. Nam scindo, scidi, priorem corripit. En. 3. Hes
perium Siculo latus abscedit, præq; & urbes. Vbi Servius ta
men videtur sentire, debere produci. Nam merri, inquit,
causâ (sc) sylvam corripuit. Verum non legitur correpta, cum
contra saepe reperitur. Hor. i. Car. Nequicquam deus abscedit,
&c. Posset forte legi, Solverat, aut quid simile. Neq; lux]
i. diurnum tempus. Neque noxurnum] id est, nocte. Virg.
Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicada. Studioq; intendit
mani] i. piscandi hamo, unde parum utilitatis consequi
tur, presertim prætermittâ custodiâ armentorum. Ab astro]

Miles.

Vesper genus est, sic Græcè à sono dictum. *Mox* .i. paul-
lò post vexatus à canibus. *Demum* .i. tandem, aut ultimò.
Abditus id est, absconditus. *A milite* .i. viro belligero ho-
milis conditionis, unde *siraci* addit. Non enim militem
dicimus equitem auratum, sed millesimum quemque
quemlibet è numero millenario, etiam vilissimum. Va-
de milites Romani potissimum pedites vocabant.

Quod puer ut novit, tumultum conscendit, & altà
Voce bovem clamans, longo rura omnia visu
Prospicit. Vt frustra niti se comperit, arcum
Corripit & pharetram, sequiturque per invia tantum,
Illum per caulas, & per stabula omnia quætem,
Per colles, Benace, tuos, per consua olivæ
Iugera, per virides ficu & vicibus agras.
Venerat ad sublime jugum, quod sulphuris arcem
Sustinet, & longis operis prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longè latèque patentes.
Luci ea sacra fuit Petro, frondeme sub ulmo
Mixta erat ex omni pubes post prandia vico,
Ducebatque leves buxæ resonante choreas
Rustica gens, nulla genus arte domabile semper
Irrequietum animal gaudet sudore, peracta
Mane sacro, festâ (quando omnibus otia) luce
Ipsa pti ac famis impatienti epulatur, & implet
Ingruientem, audita properat tibiçine ad ulnum;
Hic furit, hic saltu fertur bovis instar ad auras;
Quam nostris versare nefas, & vomere, terram
Calcibus obduri & inertis male fatigat,
Ac ferit, & totâ Raecha facit Orgia luce,
Voxiferans, ridens, saliens, & pocula sicans.
Faust, Stulte, quid hoc facis? solatia rustica damnas,
Rusticus ipse? tui malus es, tibi pessimus ipse.
Fort. Dicta joco sunt, nostrum repetamus Amputam.
Quod puer] Prosequitur historiam, aut argumentum co-
ptum. Prospicit] pperò aspiciit. Encidos primo] Non
in conspectu nullam, sua licetæ ærum. Prospicit] pperò
Vt] à postquam] Per caulas] & per stabula omnia quætem

Prospicere.

FORTUN. Ecloga III. 13

Per colles, *Benace, 1805* Non longè ergo distat, ità ut de eo
 intelligi possit, quod dixit, *Noster lacus, &c. Sulphuris acernum*
 à sulphure denominatam. *Benacum* qui ut *Latius* ex Al-
 bano augeatur. *Sacra sunt Petro* ad vincula, ut videtur, ca-
 sandis Augusti. *Buxo*. i. fistula ex buxo. Maro, *Tympana vos*
hincque vocat Bercynthia. *Issa otii ac*] Sic Maro in fine
 Georgie. *Ignobilis otii*, pro otii dixit. Nam ut hic otii scribas,
 versus non patitur. *Bavis instat*] i. in inorem, quod Valla,
 ut dixi, improbat. *Quam vastus*] scilicet in cœmeterio,
 aut alio loco sacro, aut are publicæ. *Fac Orgia Baccho*] id *Orgia*.
 est, celebrat Bacchanalia. *Orgia* autem generaliter di- *Calces*.
 cuntur omnia festa. *Calibus*] à nominativo calces. Sic e-
 nim scribendum præcipiunt; estq; incerti generi. *Virg.*
Ferat & calce fatigat. *Alibi mactabiles*. *Inerti mole*] i. pon-
 dere corporis inertis. *Tibi pessimus ipsi*] Confessus enim
 fuerat suos amores; unde posset in eū dici illud Horati-
 anum, *Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!*
Continuit gressum, baculoque innixus acerno,
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.
Ab puer infelix! æstus te maior in umbra
Corripiet. Nudam videas nē in fonte Dianæ,
Claude oculos; blandis neu des Sirenibus aurem.
Sors tua Narcisso similis. Narcissus in undis
Dum sedare suam properat, sitit amplius: ut tu
Exteriore æstus fugiens, intrinsecus ardes.
Quam melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)
Ad reliquias reddisse pecus, seruisse iuvenca,
Amisisti bovīs æquo animo dispendia ferre,
Quam, dum conaris nil perdere, perdere teipsum!
Pauit. Sed post iacturam quis non sapit? uile non est,
Consilium post facta dari, quod oportuit ante.
Consilium post facta, imber post tempora fragon.
continuit gressum] reliqua prosequitur. *Baculo acerno*] *Acernus*.
 arbor arbor. Acer enim prima brevi, hujus aceris secun-
 dum Prælianum, facit: unde acernus, a uno. *Intermisit iter*
 quod habuit ad inquirendum raurum. *Ab puer infelix!*
 Acernario Fortunati. Sic illic, *Ab puer infelix! quæ te*
dementia

Sirenes:

dementia cepit? Nudam videas nē in fonte Dianam, Claude oculos] .i. averte oculos, nē videas vanitatem. Sed ad fabulam alludit. Adzon enim, quia Dianam imprudens nudam vidit, à canibus discerptus est. Blandus] neu des Sire-nibus autem] nam Sirenes, ut aiunt, sorda aure transire oportet, ut inquit divus Hieronymus. Fuerunt autem, autore Servio, in fine 3. Æn. tres in parte virgines, & in parte volucres, A-cheloi fluminis & Calliope Muse filie. Harum una voce, altera tibiis, tertia lyra cane-bat. Et primò juxta Pelorum in Capreis insulis habitaverunt, quæ illecebras suo cantu in naufragia deducebant. Secundum veritatem meretrices fuerunt, quæ transeuntes quoniam deducebant ad egestatem, his sicula sunt inferre naufragia. Hæc Vlysses contemnendo deducit ad mortem. Hæc ille. Harum nomina dicuntur Parthenope, à qua quæ nunc Neapolis, .i. nova urbs dicitur, olim fuit denominata, Leucosia & Legia. Dicuntur autem ab eo, quod est εἶπαι, quod significat connectere & retinere; & aspiratio convertitur in S. Harum cantum ad Vlysses transfudit Cicero in carmine, ejus principium est, O decus Argolicum, quin puppim flammam Vlysses, &c. Sors tua

Narcisso similis.

Narcisso similis] Is enim secundum Ovid. Met. 4. cū superbia formæ elatus, ceteros contemneret, amore sui in fonte visi exarsit, & cum sui compos esse non posset, in margine languens tandem in sui nominis florem converti meruit. Dum sedare suum properat] in fonte videri licet. Sitis amplius] amore sui illic visi. Intrinsecus ardet]

Quin.

æstu amoris. Quam melius] .i. quanto. Sic Virg. in 7. Tam magis illa iramens, & tristibus essera flammis, Quam magis, &c. Nisito sic fata tulissent] imputat fati, sed tamen immerito, ut legitur apud Aul. Gell. lib. 6. cap. 2. Mihi!

quid dānant mortales numina calis? Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis Væcordi præter fatum sit morte dolores. Multi ergo fati imputant, Iuven. Hunc ego fati imputo. Et alibi. Fata regunt homines. Et Manl. lib. 3. Fatæ quoque & vitæ hominum suspendi ab astris. Sic felix aut triste veni per singula fatum. Verum fatum variè accipi solet: utcumque tamen accipiat, dicemus non imponere

arbitrio

Fatum.

Merito nostro necessitatem, etiam si fata viam inveni-
unt. *Consilium post facta est, inquit, imber post tempora frugum*
bene ad finem institutum convertit, ne non rusticus pu-
er. *Ut autem Maro inquit, Dulce satis burnat.*

Una puellares inter pulcherrima turmas
Mixta erat, alba comas, alii procerior, annos
Mata quater quinos, vel circiter, ore nitenti;
Viribus certare potens, et vincere nymphis,
sternulis rutilant guttis: ad tempora limba
ista, et ad praesus clausam velamen abeno
Claviculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in angustum; nova candicat insita lapsa
Lina virgoso, pedibusque allabatur iuvae.
Hanc puer ut vidit, perit, flammisque tuenda
Haesit, et in pectus caeco absorbitur igne;
Ignes, qui nec aquis periri potuere, nec imbre
Durimus, neque gramibus, magicisve sistris;
Oblivisque greges, et damna domestica, totus
Vritur, et nocet in lulum expendi amaras.
Sape gravestentem verbis compescere flammam
Nixit, et insani juvenis cohibere furorem;
Dicbam, Miserrande puer, quis te Deus istas
Misit in ambages? sed non Deus, imò Satanam.
Tessamus ex illis, quos nocturnos atque diebus
In tribus in terram fuma est ex aethere lapsus.

Una puellares] Non attendens ad interjectionem Fausti-
ni pergit Fortunatius, describens puellam, cujus amore
exagit. *Mata quater quinos*] id est, viginti quae aetas rusti-
corum ad laborem expectantibus grata, cum urbano
puer, doceat, ut in Eunuc. *Anni quot? Sedecim.* *Flosipse,*
et viriditas nymphis] i. sponis, aut puellis pro nymphis
habendis: est autem dativus, more Virgiliano, *Monibus*
in vestra sua tibi certat Amyntas] id est, tecum: & cum nym-
phis sed durius additur, et vincere, cum sequatur nymphis.
Hanc sub audire oportet eas Alveolis] id est, parum aureis,
hanc à luto luteolum deduxit Maro. Limbus] id est, vestis
pallens. *Abeno*] id est, aereo. *Claviculo*] id est, spintero.
Fulgenti

Fulgenti ferro] ex usu aut artificio, aut ex eo quod alii
ferrum vocant. *Stringit in angulum*] ut gratias habeamus
nam signa est habitus paulo; pugilem esse auit. *Nota inflexio*
nea] id est, fascis antea stolae. Sunt autem duo epigra-
ta quae Latina lingua refugit, nisi divisione constructum
sed tamen haec toleramus, quia perinde est uti dic-
iustitia noya ex lino, quae rusticis convenit. Nam inflexio
linea, & serica stolae matronali congruit. *Alloquitur in*
pedibus] .i. ad imos pedes defuit. Horatius sermonibus
Nil medium est, sunt qui nolunt terigisse nisi illas. Quam sub-
ta talos tegat iustitia vestis: est autem iustitia tenuissima
sciola, quae protexta dicitur, ut inquit Aetion ad dictu
locum. *Lapsu rugosa*] .i. in plicis contracta. *Haec per-*
vidit, perit] Maro; *Perit vidi, ut perit* ut me malum absulit
vor! Flammamque tuendo] .i. inspicendo: hic adverbium accip-
tur. *Ignes, ignes*] Bona & artificiosa repetitio. *Qui*
aquis] Unde edimus apud Gell. lib. 19. cap. 9.

Quid faculam praefert pectoras, quae nil opus nobis?
Ibimus, hoc licet pectore flamma satius.

Istam non potes est vis sava extinguere venti,
Aut imber callo candidus praecipitem.

At contra hunc ignem Reveris, nisi si Venus ipsa,
Nulla est quae possit vis alia opprimere, &c.

Neg; graminibus] id conqueritur Apollo apud Nasonem
Hei mihi! quid nullis amor est medicabilis herbis. *Magis*
furnis] id est, incantationibus, quae obscurae rebus
conscientia proferuntur. *Quis se Deus*] ex veteri consue-
tudine interrogandi. Nam hodie, cum unum credimus
Deum, ineptum esset, nisi abusive, ut dixi, ex poetico mo-
re inferos dicamus deos, & amorem, aut vicem. *In istas*
ambages] .i. inextricabiles errores. Sed non Deus Cor-
rigit ergo quid dixerat Deus, *Imo*, inquit, *Satanas*
simus] à nominativo Satan, huius Satanas, sicut Tana-
ranos, Pexan Pexanos. Petebant ergo qui erant Satanas
Satanas, media brevi proferunt. *Ter tribus*] .i. quatuor
bus, & totidem diebus ex novem choris Angelorum.

Dic, nunc, si nulli quatenquam servasse, si quem

Videris hac pacto ditescere, surgere in altum,
 Dilatata domum, maioribus horrea uervis
 Completere, his studiis extendere latius agros,
 Multiplicare greges, acquirere pascua bobus.
 Inter tot populos, quot habet latissima tellus,
 Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis
 Corpora, & humanos absument dentibus artus:
 Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexat Erinys:
 Sed nullum est tam immane genus, tam barbara nusquam
 Gens, qua summeos non excretur amores.
 Hinc veniunt rixae, veniunt & iurgia, & arma,
 Saepe etiam dira multo cum sanguine mortes.
 Hinc quoque deletis eversa manibus urbes.
 Ipsa etiam leges, rubrisque volumina loris
 Clausa vetant scelus hoc, & detestantur amores.
 Ut leges audivit, ad haec respondet Amyntas,
 (Civis enim fuerat puer, & versatus in urbe)
 His monitis prudens & circumspectus haberi
 Nilis & sensu tetrico anteire Catones.
 Error hic, hac passim sapiens de mentia rognat,
 Ipse sibi blanditur homo, solersque putari
 Vult animal, tamen incautus sibi multa tetendit.
 Retia, & in foveam cecidit, quam fecerat ante.
 Liber erat, servile iugum sibi condidit ipse:
 Pondus id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
 Antiqui potuere patres, nec possumus ipsi,
 Nec servare etas poterit ventura nepotum.
 Affice quam stulta est hominum prudentia: cecum
 Sperat, & esse sibi sedem inter sidera credit.
 Forstian in volucrem moriens transibit, & altum
 Spiritus assumptis tramabit ad aethera pennis.
 Tunc ego, Quid latras? legum Deus auctor, & ipsa
 Non parere, sapit magnam nimis impietatem.
 Grandia de magnis haec sunt certamina rebus.
 Quid fuerim veri? quamvis paucos, & asper
 Sum modo, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam:
 Nec mihi fisci alius poterat componere pastor.

Faust. Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino,
Alter eris Marcius, raso ore videre Carbo.

Fort. Talia respondit sic objurgatus Amyntas:
Facto homini Deus invidiis. Concessa voluptas
Visa bonum nimis excellens, & vota repressit
Legibus invenit, ut equi ligat ora capistro,
Nè quocumque liberi flectat vestigia, fessor.
Que mea sit, me cogit amor, sententia, fari,
Liberatque ora facit: qui non communicat usum
Conjugis, invidius est: livorem excusat honestas
Introducto usu longi livoris iniquo.
Nam dum quisque sibi retinet sua gaudia, nec vult
Publica, communis mos ac longævus honestas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem.
Invida res amor est, res invidiosa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, insano rediens ab amante, recessi.

Faust. Cernis, ut hic malus affectus sic lumina mentis
Claudet, in errores ut sponte feramur apertos?

Fort. Cernis, ut à summo liventia nubila Baldo
Se agglomerant? oritur grando: nè forte vagantes
Tempestas depréndat oves, discedere tempus.

Dic age] Progredimur in detestationem amoris, quò illam
avertat facitq; id quasi satyricè, docens nullum ex amoribus
emolumentum, nullumq; per eos discescere. Sunt qui
sua ferant] Tyranni, qui sanguinem & sudorem pauperum
absument: aut ad Cyclopas & Læstrigonas respiciunt
aut ad Ægyptios à Juvenale damnatos: sed verius ad avaros,
qui quicquid pauperes sudore pariunt, devorant. L.
verse urbes] ut Troja & alix (ut Hor. l. Ser. sentit) multas.

Nam fuit ante Helenam cumus, seterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illis.
Quos vixit in eternam rapientes mare ferarum,
Viribus eduxit cedebat, ut in grege canis.

Tetricus.
Anteire.
Catones.

Tetricos] Severos & rigidos, à Tetricis montibus asperis.
Anteire] collisio est, sicut indeinde, præinde, deesse, heri
let. Catones] duo nominati sunt severissimi; major

Cat.

Censorius, & minor Vticensis, *Ipsa etiam leges*] ut lex divina, *Non machaberis* : lex humana, ut lex Julia in adulteros. De qua Iuvenalis, *Lex Julia dormit, &c.* Quas nec *Andani* potuere patres] Sic beatus Petrus, Act. 15. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super cervices discipulorum, quas neque patres nostri, neque nos portare posuimus? Sapiens demencia] bona implicatio, sicut apud Iuven. Inter Socraticos non summa fossa comedos : cum nihil sit magis repugnans, quam Socraticum & cincedum esse : sed ut in Prol. Andr. dicitur, Multi faciunt ne intelligendo, ut nihil intelligant. Videntur ergo sibi sapientes, cum sint dementes, iniquam in se ferentes legem. Hor. *Quam temere in nosvet legem facimus iniquam? Quam facerat ante*] Sic David, *Incedam quam fecit. Forsitan in volucrum*] tanta est amantibus infania, ut etiam quas fidei sunt irrideant. Graphicè ergo docet, quam non sit sui compos quisquis amat. *Granda de magnis*] ne decori personarum immemor videatur poeta, (videtur enim altior hzc disputatio, quam ut rusticis conveniat) inducit alterum interloquentem quasi minus habeat fidei unde Fortunatus, more senum qui se laudant, & sua tempora, (ut Nestor apud Homerum : unde Flaccus in arte, *Laudator temporis acti, Se puer*) dicit se in adolescentia fuisse præstanti ingenio, & prudentia magna præditum. *Quid fuerim veru?* .i. arbitra-
re. Quamvis pannosus]. i. veste multis pannioulis conluta, Reti.
& crasso panno : - *Et asper Sim modo*]. i. panni annisq; ob- Pannosus.
scurus, ut inquit Comicus. *Nunc quoque si rectus vultu gradiare soles, Aliter eris Marinus*] Qui procerus erat, & ut Appia-
nus docet, vultu severo ; qui ex vultus diritate, cum nihil loqueretur, satis proferre vilis quam ingentem machi-
naretur eadem. Papyrius autem Carbo, illa tempestate, qua Carbo.
cum iuniori Graccho conspirabat, adhuc juvenis, seu im-
berbis erat : unde ait, *raso videri Carbo*] alludens ; ni fal-
sit, ad carbonem, quo nihil nigrius. *Ut equi ligat ora*
capite, Stessor] .i. qui insidet equo. *Me cogit amor*] non
ergo sui juris aut liberum se fateretur, sed amore co-
actus. *Qui non communicat usum coniugis, nullus est*]

vult errore & hæresi Nicolaitarū, etiam conjuges debere
cōmunes esse, & per invidiam suam cuiq; datam, & legem
Iuliam in adulteros latam. Quæ res quia honesta visa, li-
vorem excusat honestas. Honestatem autem introduxit
longus, sed iniquus, inquit, usus: quæ omnia sunt ab in-
sano & demente amatore dicta. Vnde quam vidit, non
maritali affectione amavit. *Invida res amor est*]. i. invidere
faciens; quia nec regaa parem, nec ferre Venus potest.
Liventia] subnigra & densa à livore, qui est macula plum-
bei coloris, ex compressis facta. *Tibul. Tum succos berbâsq;que*
dedit, quis livor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus.
Et quia talem invidi contrahunt colorem, ideo lividi di-
cuntur; & livor, invidia. *Baldo*] .i. à monte vicino. Est
autem futuræ Eclogæ parasceve, id est, preparatio,

ECLOGA IIL

De insani amoris exitu infelici, inscripta
AMYNTAS.

IOANN. MURMELI argumentum.
Agricola durans sortem, miseri que furores
Fortunatus, & exitum deplorat Amynta.
Fauustus & Fortunatus.

Illa besterna rucis Baldi de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innaxia, divis
Gratia, nostrarum quibus est custodia frugum,
Sed, veluti ex illis veniens ait Harculus oris,
Veronensem agrum, pecudes, & ovilia sic est
Demolita, casus & pastoralia tecta
Sic everit, ut agricolis spes nulla super sit.
Agricolis etenim pecus est substantia, & arva
His subjecta malis: grandis thesaurus in arca
Civibus est, quem nulla queat contundere grando,
Nulla pruina, gelu nullum, nulle æris ire.

Fort. Nescio quis ventos tempestatesque gubernat,
Id scio, sed neque fisco, sat scio: sed tamen ausum
Dicere. Qu' d' vitæ ideo multabor in ipsa?
Numina si, ut perhibent, orbem moliantur ab aliis.

Extimo nil duras hominum cupere labores.
 Aspice, quo tenuem victam sudore paramus,
 Quot mala pro grege, pro natis, pro coniuge pastor
 Fert miser: infestis aestate caloribus ardet,
 Frigoribus riget hybernis; dormimus ad imbrem
 Collibus in duris, vel humi. Contagia mille,
 Mille premunt morbi pecudes, discrimina mille
 Sollicitant; latro insidias tentat ovili,
 Atque lupus, milesque lupo furacior omni.
 Vt manus assiduus detrita intalluit usu,
 Squaluit os, barba obrigit, cutis aruit aestu;
 Vna repentino rapit omnia turbine grando.
 Hoc superi faciunt, quibus inclinatur ad aras,
 Et quibus offerimus facules, & cerea vota.
 Nescio quæ pietas & quæ clementia tantis
 Cladibus involvat pastores omnium egenos.

Ille hesternus ruen] Facto ex eventu pastoribus colloquio,
 prosequitur Fortunatus infelices amores Amyntæ. Stilus,
 quæ pastoralis, facillimus est: quocirca brevissimus ero.
 Ille grando hesternus] cuius meminit in fine præcedentis
 Eclogæ. De vertice] .i. summitate. Vertex enim dicitur Vertex;
 summitas, à qua vertendus est, cum aliàs ire nequeas, ut
 in capite & monte. Baldus] Baldus mons est. Divis] .i. san- Baldus.
 tus. Herculæ] rustici nomen, quasi bonus cultor, aut arvi-
 tus, aut retharius & puer enim dicitur rete. Est demolita] .i. Herculæ.
 deiecit, prostravit, calamitatem inferendo. Casas] tuguria Demoliri,
 pastoralia. Et proinde dicit, pastoralia testa. Agricola etc. Casa.
 Ordo est: Etenim substantia .i. possessio & peculium,
 est agricolis pecus, & arva. Nulle aëris ire] .i. tempesta-
 tes, quasi ab irato Iove, qui & aër dicitur, illatæ. Nescio Ira aëris.
 quis, &c.] Rusticè id dicit, sed graphicè. Sunt enim rustici
 impatientes calamitatis, ita ut in proverbio sit, Qui sua
 amittit, & sensus amittit: unde & Aeneas amissâ coniuge
 (quanquam summus alioqui deorum cultor) ait Aeneid.
 Quem non incusavi amens hominūque Deorumq; Aut quid
 inversa vidi crudelia urbe? Et in Bucol. amisso nato, Atq;
 Dni, atque astra vocas crudelia mater. Vitæ ideo multabor

32 BAPTISTÆ MANTUANI

in ipsa? id est, an ne ob id vivens puniatur? id quoque de more rusticano. Nam illis durum non videtur, quod dicitur malum, utpote post fata. Numina si, ut peribent] Epicurei enim negabant: unde Maro in Bucol. Nec tuum Deum credis mortalia quenkum? Lucr. Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira. Hor. Serm. i. Credat Judæus apella, tu ego; namque Deus didici securum agere ævum. Iudæum voco apellam, id est, sine pelle præputi, hoc est, circumcisi.

Apella:

Securum:

Securum ævum] id est, securum à cura mortalium. Unde Epicurus iactabat se levâsse genus humanum duobus summè malis, metu, & superstitione Deorum: Metu quidem, quia dixit unum esse spiritus humani & bellum interitum, & ita non esse meruenda, quæ post mortem eveniunt; Et superstitione, id est, anxietate religionis, cum dii non curent mortalia. Sed utrumque impium & scelus est, omnem pietatem & religionem destruens. Extimo] pro existimo: existimo autem, id est, censeo & dico: per x plurimi scribunt. Æstimo autem, id est, pretium constituo & liceat, per æ & st. Discrimin] id est, periculum. Milesq; lupo furati.] miles dicitur quicumque prædium veli gratia luscipit. Vna grando] Vnde calamitas quæ dicta est, quod calamos, id est, culmos segetum, erit. Est autem in sermone multiplex pathos. Quibus climamur] adorando & sacrificando, nutu. Sic Hæc Æneid. 4. Dicitur ante aras media inter numina divum, Iovem manibus supplex orasse supinis. Et infra: nos templis Quippe tuis serimus, famamq; fovemus inavem. Iulius] id est, calluit, hoc est, tumorem & duritiem indicat. Pastores omnium egenos] Æneid. i. Omnibus exhaustis casibus, omnium egenos.

Extimo.

Æstimo.

Discrimen.

Miles.

Faust. Fortunate, scelus nobis hæc omnia nostrum Ingerit; æthere sententia iudicis aqua est.

Fort. Quid scelus? an sumus Christi vna insidiati?

Faust. Iurgia, furta, ira, Venus & mendacia, rixæ.

Fort. Quid meruere boni? nec enim scelus obruit omnes,

Et tamen una omnes pariter pessundat Erinny.

Faust. Heu! nescis: malè de superis sentire, ne fundum.

His igitur, quæ scire nescis, nescire necesse est,

Posthabitis, curas iterum repetamus Amynta,
Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.
Res vulgaris amor, studium commune juvenie.

Moror & affectus alii de cardine mentem

Sæpe levant, animo sermo venit eger ab agro.

Intellecta licet, pro re, pro tempore, fari:

(Sic habitus Cosmas sapiens) incognita nunquam.

Fausse, sapiens: notos igitur repetamus amores;

Restat Amynteos postrema in fusa fiores

Dicere, & in misero lacrymas impendere casu.

Fortunæ, &c. Nè approbanda videatur sententia Fortu-

ni, castigat eum Faustus, dicens illud notum verbum,

Quia mala quæ patimur, peccata nostra meruere. Atberi sen-

tentia [iudici æqui] Augustinus enim docet & occulta quidem

esse interdum divina consilia, sed tamen nunquam inju-

sta. Hoc Maro Æn. 6. Aut æqui amavit Iuppiter. & 10. Ain.

Rex Iuppiter omnibus idem. Quod scelus? Graphicè exprimit

rusticorum opinionem, qui sese insonces putant, dum ca-

pitalibus criminibus vacant Respondet autem Faustus:

Queris, quod scelus? Iurgia] i. contentiones quæ fre-

quentes inter rusticos sunt; unde pro magno bono duxit

Maro sepem, dicens, Hinc tibi qui semper vicino ab limite sepes,

& Venus]. i. luxuria carnis. Quid meruere boni? Non res-

pondet ad hoc Faustum, aut quia festinat ad narrationem

civilis amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticum,

ut Theologorum sunt enodare. Vnde dicit nefas esse de

rebus Dei inquirere. Satis enim esse debet, quia Deus ita

vult, qui nihil injustum velle potest. Ideoq; ubi divina est

præceptio, nulla debet esse percuratio, ut Abraham no-

bis præclare ostendit, dicente D. August. Nam illum non

dubitavit mactare, in quo tamen propaginis promissio-

nem acceperat. At si quæras cur boni cum malis punian-

tur dicetur, tantum temporaliter puniri bonos, ut plus

mereantur, malos autem, ad vindictam. Est ita pretiosa in

conspectu domini mors sanctorum ejus. Mors autem pec-

corum pessima. Nescire necesse est] altiora te nè quæsieris:

Mitte arcana Dei, &c. Posthabitis], i. prætermisissis, aut mi-

Iurgia.

Venus.

Posthabitis.

Cardo.

Impenderi.

ris habitis; ut, *Posthabui tamen illorum mea seria ludo*, &c. *Posthabui a coluisse Sano. Quas*]. i. cuiusmodi sumus experti, quia hoc commune malum: *Semel insanivimus omnes. Mente afflicti alii*]. i. affectiones & passionis & perturbationes. *De cardine*]. i. de stabilitate. *Sape levanti*]. id est, amovendi. *Animo sermo venit eger ab agro*]. quia ex abundantia cordis os loquitur. Vnde Flaccus in arte, *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum*, *juvat, aut impellit ad iram*, *Aut ad humum maiore gravi deducit*, & *angit*. Post effert animi motus, interprete lingua. Sic *habitu Cosmas sapiens*]. Cosmas (ut opinor) Medicus, Florentinus, illuditissimus & memoratissimus pater Laurentii, & avus Petri Medicis hic intelligitur. *In postrema*]. id est, in ultima. *Fata*]. id est, mortem usque *Impenderi*]. i. impetiri. *In misero casu*]. i. infelici exitu.

Præteriens illac parvo post tempore, varsum
Insanire hominem video, & miseratus amantem,
O iterum, diu, mens inconsulta, veneno
Ebria fatali; populo jam fabula factus,
Non respicisti adhuc? & adhuc in amore sepultus,
Te rapio atque tuos, pecus atque mapalia tecum,
Ut quondam moriens rapuit secum omnia Samson?
Quam senio curvatus eris, si forte senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cum iam defecerit omne
Robor, & ingenium, sensusque recesserit omnis?
Hac tibi cuncta fere, nisi mors praeveniat, etas.
Esto domi, vigila; observa super omnia semper
Prospice, quid tendas, & quid venisse dolendum est,
Ut doce: discerne vias, hominemque mentem
Non ad delicias, non ad muliebria natus
Blandimenta, sed tam perniciose iuventa.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui cosens, agro
Vnam ago: tanta agros omnes invasi vgestas.
Tot duri rerum exitus, incommoda possum
Tanta, tot adversus totus convalebit orbis.

Præteriens illac]. Principium narrationis, *Illac*]. id est, locum

locum illum, ubi dixi Amyntam amore languentem jacere. Parvo post tempore] Sic Maro: *Respexis tamen, & multo post tempore veni.* Vnde post, & ante gratia excessus, ablativum regunt cum suo, si volumus, casu; ut post dictum aliam parvo tempore: Sine autem casu li, videntur adverbium, ut postea & antea. *O Nerum*] bonus est versus, quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abjiciuntur, ut, *o utinam*, *o ego*: neque corripuntur, sicut interdum in medio, ut in Buc. *Te Corydon*, *o Alexi*, trabis sua quemque volentis: *Mens inconsulta*] .i. imprudens, cui nihil est consilii aut pensæ. Capitur enim *inconsultus* passivè pro eo cui non est datum consilium, ut *Aeneid.* 3. *Inconsulti abeunt sedem parodere Sibylle*: & tamen *consulti* videntur, qui consilium dant, sed re vera qui consuluntur sæpe, id est, à quibus ut prudentibus consilium petitur. Vnde non solum jurisconsultus, sed etiam iureconsultus dicitur, quasi in iure, aut de iure. *Veneno ebria fatali*] id est, amore ad mortem ducente: est enim amor venenum, quia per venasit. Vnde, *Vulnus alia venis*: nec tamen fato impurandum, sed nobis. Vnde D. August. super illud, *Ego dixi, Miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi*, ut, *Ego peccavi, non fatum, non fortuna.* De hoc tamen plura jam diximus. *Populo jam fabula*] .i. argumentum fabulandi: non tamen dicit jam fabula facta; quia ordo est, *factus jam populo fabula.* *Non respicis*] .i. iterum sapis, & ad sapientiam redis. *Precus atque mapalia*] .i. casus & causas: Dicuntur etiam sic à Virgilio; ut *rari habitata mapalia villis*: & *magalia*, sed primà longè; ut *Aen.* 1. *Miratur molem Aeneæ magalia quondam.* *Robur secum omnia Samson*] iud. 16. latè describitur: nota est historia. *Senectam Fata tibi dederint*] Qui enim (ut Seneca dicit) ad extremum fati pervenerit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicem mortem: ut *fatalem*, quæ quatuor cursus Saturninos explebat, lœptum & viginti annos; ultra quos fata, .i. deorum constituta negabant posse vivere: Et *naturalem*, quæ tres complebat, 90. annos: Tunc enim natura deficit, dicitur: *merita*, id est, pro merito, in remedium tot malo-

Inconsultus.

rum quæ sequuntur concessa: & fortuitam ac violentam, quæ etiam in primo cursu contingere possit: quas omnes tangit Maro, *Æneidos* quarto ad finem.

Nam quia nec fato, meritâ nec morte peribat,

Sed misera ante diem, subitoque accensa furore.

Hæc tibi cuncta foret.] Vnde Flaccus in arte, *Multa seram*
anni venientes commoda secum: Multa recedentes adiungunt. De
 incommodis senectæ, vide Iuven. Satyr. 10. In qua dicit,
Sed quam continuâ & quantis longa senectus Plena malis! Pro-
 spice, quò tendas] .i. ad quem statum. Persius: *Est aliquod*
quò tendis. Et quò] .i. ad quem statum. Ordo est, & puer
 ire [eò] quò venisse docendum est. *Esto domi*] aut simpliciter
 dicit, aut quod Persius, *Tecum habita, & adri quam fuit*
curta supellex. *Levi*] .i. facili & inconstanti. *Tot duri rerum*
eventus] Licet, ut Valla docet, in plurali frequentius di-
 catur *eventa*, genere neutro: tamen etiam *eventus* legi-
 mus, ut *Æneid* 6. — *Cæcòque volutat Eventus.*

Accipe rem non audiam, non tempore factam

Præterita; sed quam lux mihi protulit ipsi

Ut mos. Autumno pecudes crascente totondi,

Mane foro expasus lane venalia pondo

Sexaginta, bodie grande ar consilare puta bam:

Vix vitam gregis aduxi, vix pabula possum

Mercari hybernis nivibus; quæ cætera pacto

Sit victura domus, nondum mihi constat, Amynta

Quisquis amat, domine munuscula mittat oportet.

Tu verò, cui vix testum fortuna reliquit,

Sic quo luce habitas, sub quo pernoctas egessas,

Quid poteris cupida gratum donare puella?

Mittere mala decem, satis esse solabai amantis:

Purpurei flores, & raptus ab arboris nidus,

Gramen odoriferum, memini quo tempore magna

Credebantur opes: veniunt est à gravamine ad amorem

Regis res amor est hæc tempestata, recessa

Mos vetus, & quædam mala lux inolevit amantis.

Acciperem non audiam.] Continuat sermonem, quæ
 Amynta habuit, in quo quod Amynta dicit, omnia

qui simili capti sunt morbo. Recitat ergo argumentum
 prore excogitatum. Non audiam] quia falsa sunt sæpe
 audita. Unde Plaut. Plus valet annus oculus testis, quam qu-
 nti decem: .i. unus qui se vidisse dicat, quam decem qui
 se audivisse dicunt. Autumno torondi] alibi in Maio ton-
 dentur. Sexaginta pondo] .i. libras. Mittere mala decem] Virg. Pondo.
 in Bucol. Aurea mala decem misi: cras altera mittam. Purpu-
 rei flores] Idem: Tibullus plenus Ecce ferunt Nymphae calathis.
 Sed id amasti potius uberius dicunt. Et raptus ab arbore ni-
 dus] Idem: Parta mee Veneri sunt munera: namque notavi
 Ipsi locum aërio quo congesse palumbes. Gramen odoriferum]
 Idem: Tum casia atque alius intexens suavisbus herbis, Mollia
 lincola pingit vaccinia caltha. Credebantur opes] unde, Qui
 potuit violas addere, divus erat. A gramine ad aurum] Ovid.
 Melius nunc omen in auro est. Regiaret] id est, regalis, quod
 potius dicerem: sed tamen & morbum regum vocant, qui
 regalem expetit sumptum. Hac tempestate] hoc tempore
 turbulento.

Regius.

Talia suadenti torva mihi vetula ore;
 Si cupis optasam mihi, Fortunate, salussem,
 De quad amo: nostro hoc una est medicina dolori.
 Cetera qua memoras, mihi sunt tormenta: revelas.
 Ex animo furor iste nequit, mea pectora imago
 Virginis obsedit, mecum est, mecum itque reditq;
 Exultat & dormit mecum; caput, ossa, medullas,
 Cur complexa, potes cum sola excedere vias.
 At veluti quoties aliena ex arbore secto
 Sarculus inseritur trunco, nata a duorum
 Lingitur, & mixto coalescit corpore virga:
 Sic domina dilecta mihi se immersa imago,
 At facit duo corda unum, duo traxit in unum
 Pectora: sensus inest nobis & spiritus idem.
 At me felicem, si, cum mea fata vocabunt,
 In gremio dulcisque sinu, nixisque lacertis,
 Soltem animo caput hoc languens abenante jacem:
 Illa sua nobis morientia lumina dextra
 Claudunt. & tristi fletus mea funera vocem
 Sive ad felices vadam post funera campos,

Sen

Seu serar ardentem rapidi Phlegethontis ad undam:
 Nec sine te felix ero, nec tecum miser unquam.
 O Dryades florumque dea, nympheq; decenter:
 O nemorum Sylvane pater, servate, precamur,
 Collibus in vestris gelidisque in vallibus omne
 Sylvarum rurisque decus: circumdate saltus
 Sepibus, & prohibete pecus, nè floribus obsit.
 Ista, precor, domine servate in facera nostro.
 Tunc omnis spargatur humus, redolentia ferto
 Texit, que circa tumulum, supraque jacentem
 Componantur beyam: tristes ad busta puella
 Pierides aderunt, & lamentabile carmen
 Ore canent madido, signatæque verba relinquens
 Ista sepulture, relegenda nepotibus olim:
 Et I C tegitur virgo, cui nil, quin diva vocari
 Debuerit deerat, nisi dura fuisset amanti.

Talia suadenti] Recitat responsum miseri amanti, solam
 puellam deposcentis, ut Charinus Terent. Nihil aliud ni-
 si Philumexam volo. Bene dicit suadenti, & non persuadenti,
 quia nihil efficit. Furor iste] id est, quem tu commemorasti,
 & dixisti in me esse. Excubai] i. Excubias agit, hoc
 est, vigilat mecum: Aeneid. 4. illum absens absentem au-
 ditq; videtque. Id quoq; Phædria optat sibi à Thraide fieri
 in Eunuch. — ames me, me desideres, me somnies, me expelles,
 de me cogites. Me speres, me te oblectes, mecum tota sis, &c. Ca-
 pus] unde furor in amante. Ossa medullar] Aeneid. 4. — et
 mollis flamma medullas Interit, & tacitum viro sit sub pectore
 vulnus, Vnde hic addit, Cor complexa] Hinc enim dicitur
 cura, quod cor urit. Sarculus] J. Infusa quæ palliat vir-
 gula. Duo corda unum] unde 1. Cor. 6. Et erant duo in carne
 una. Hic autem non ex re, sed ex affectione dicitur, quis
 nondum adhaeret: qui autem adheret (ut ibidem dicitur)
 meretrici, unum corpus efficitur. Et spiritus] i. amoris, quia
 Græcè ἀσπας spiritus, seu ventus dicitur. & sic figurat
 graphice exprimit affectionem misere amanti, cui videtur
 in complexu amatae mori. Virg. in Buc. Hic puerum
 quem consumeret vivo. Illa sua nobis, &c. Ex Tibul. serè sum-

Excubare.

Sarculus.

Spiritus.

præ locus, aut ex epist. Ovid. Tristi voce nectas canendo. Si-
 ut ad felices campos] .i. Elysios. De quibus Æn. 6. Devenere
 loca & amena viæta Fortunatorum nemorum sedesq; beatas, &c.
 Nos Paradisum vocamus. Phlegethon] fluvius infernalis ab
 ardore dictus. Nec sine te felix ero, nec tecum miser unquam]
 Ex affectione, ut dixi, loquitur, non ex debito consilio;
 itaq; non est putandum eam esse poëtæ mentem. Quod
 dico propter imperitos, qui non discernentes, quando
 ex sua sententia, & quando ex alterius introducti lo-
 quuntur poëtæ, indifferenter citant, quasi ita senserint.
 Maro autem sentit etiam amores perdurare post fata, un-
 de in eodem 6. Æn. Cura non ipsa in morte relinquunt. Quin
 putavit easdem permanere affectiones dicens, -Quæ gra-
 tia curam, Armorumq; fuit vivis, quæ cura nitentes Pascere
 equos, eadem sequitur tellure repositos. Iuxta quod dictum
 est, Qualem te invenio, talem te judico. Et ita quia æterna est
 damnatis peccandi libido (non enim immutari possunt)
 merito est æternum supplicium. Sed ad rusticum redeam-
 us Amyntam, cui insanus amor non persuasit, quod
 Prophetæ divinitus persuasum erat, dicenti, Non avertas
 faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum. O Dryades]
 id est, nymphæ arborum & præcipue quercu, quia dicitur
 dicitur quercus dicitur. Florumque decus] quæ Napea dicuntur.
 Nymphæq;] scilicet aliarum rerum; ut montium, quæ O-
 reades; & fluminum, quæ Naiades dicuntur, & marium,
 quæ Nereides; & arborum quoque, quæ Hamadryades. O
 nemorum Sylvane pater] unde à sylvis denominatus. Hic
 quoque advenisse dicitur ad Gallum amore percuntem,
 à Virgilio in Bucolicis.

Phlegethon

Dryades

Napea:
 Oreades.
 Naiades.
 Hamadry-
 ades.
 Sylvanus.

Veni & agresti capitis Sylvanus honore,

Florentes ferulas, & grandia lilia quassans,

Vnde dicit, Servate, precamur; quia nymphæ amare, &
 amari solent. Servate, inquit, Decus] .i. ornatum florum
 & herbarum. Ne floribus obsit] Virg. Geor. 4. Nec oves,
 sed petulci Floribus insultent, aut errans bucula campo De-
 cuit rorem, & surgentes atterat herbas. Ista] .i. vestra do-
 na. Domina nostra] sic enim & Græci & Latini, & Barba

Domina.

ri uxores vocant. Vnde Maro in diris, *Quoddam mea nunc
domina est. Circa tumultum*] Credebant enim in veteri
superstitione beatas animas, quarum corpora molliter
requiescerent. Vnde Persius, *Nunc non cinis ille postea Fe-
lix? nunc leuior cippus non imprimi ossa?* Laudant comites,
nunc non è manibus illis, Nunc non è tumultus, fortunataque farsa
Nascentur viola? Et Iuuenalis, *Dum malarum umbras letum
& sine pondere terram, Spirantisque trocos & in urna perpetuum
ver, Qui praeceptorem sancti voluere parentis Esse loco. Et Mar-
tialis, Sit tibi terra levis, mollique tegaris arena.* Ovid. *Ossa
quieta, precor, iuta requiescite in urna: Et si bumus cineri non onera-
sa tuo.* Contra imprecatur Tibullus: *O tu qui Venerem de-
cuisi vendere prius, Quisquis es infelix urgeat ossa lapu.* Tristis
ad busta puella Plerides], i. Mafæ. Iuuenalis: *Plerides, pro-
mibi vos dixisse puellam. Bustum* dicitur, quasi bene usum,
locus ubi urna condebatur. *Vitæ* autem ab urendo dicta,
quoddustorum teneret cineres. Ideo autem Romani
qui tunc, ut nunc faciunt, terrâ condere solebant cor-
pora defunctorum, ceperant ea concremare, quia per
bella & invidiam crura videbant aliquando ossa: Diver-
sitatem tamen hanc ex Philosophis ortam putant, ut
qui ex terra potissimum sumpta putarent, terræ manda-
rent corpora; qui ex igne, igni. *Lamentabile carmen*
Neniam funebrem, aut corpore nondum sepulto *Epitaphi-
um*, & eo sepulto *Epitaphium*. In Daphnide autem dicit
Maro, *Et tumula superaddite carmen, Relegenda nepotibus*
id est, minoribus aut posteris.

Bustum.
Vitæ.

Varia.
Epitaphium.
Epitaphium

*O virgo, si te tantus consumeret arder,
Per centum Scyllas ad te, per mille Charybdes
Tranaream laturus opem: tu se vior hydra
Me fugis: at culpa nihil est in virgine, nam me
Nescit adhuc: si sciret enim, succurreret ultro,
Nec puto sub mihi tam ferrea pectora vultu:
Signa tamen vultus fallacia; sub cute molli
Ment fera, sub blanda sunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam nostros intelligat ignes.
Si tamen illa meos vultus averterit, ibunt
In lacrymas oculi, triste in suspiria pectus.*

Oderit illa licet semper fugiatque sequentem.
 Illa tamen, quocunque ferar, me cura sequetur.
 Ite procul medius, non sum sanabilis, artes:
 Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum est)
 Carmine pallentes animas revocatis ab orco:
 Ite procul, vani precibus qui flectere divos
 Crediti: adversum est, & inexorabile cælum.
 Ille rapit impatiens furor, & iuvat ire per alios
 Solvungum montes, per lustra ignota ferarum.

¶ *Virg. Eclog. 3.* Sunt verba Amyntę per apostrophęn puellę
 absentem alloquentis, *Per centum Scyllas*] numerus
 finitus pro numero infinito. Scylla autem & Charybdis,
 pericula sunt maxima in mari Siculo; finguntur autem à
 poetis esse monstra marina, ex puellis transmutata. Nam
 Scylla Phorei fuit filia; Charybdis mulier vorax. De Scyl-
 la dixit in Bucol. Quid loquar? aut Scyllam Nisi, aut quam
 fœsusquata, &c. De Charybdi & etiam Scylla Æneid. 3.
 Dextrum Scylla latas, lævum implacata Charybdin Obsidet. Et
 ita quia, ut dixit Horatius in arte, Dum vitant stulti vitia,
 in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii fuga si caret ar-
 te: Ideo de eo, qui unum periculum evitans in aliud in-
 cidit, dici solet, Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdin.
 In *seuor bydrā*] quam Hercules tandem exussit, cum
 imputato capite illi semper bina repullulare videret. Erat
 enim locus quem exussit, & locum fertilem reddidit; sed
 serpens aquaticus fingitur. At *culpe*] id amatorię. Nam
 semper amicas aut purgant, aut non credunt peccasse.
 Unde ille. Nec si mihi credere tantum. Signa tamen vultus fal-
 lacia] *sc. sunt Iov. Fronti nulla fides: quis enim non vicus abun-*
de Tristibus obscuris? Mens fera] unde notus, sed minus
 idoneus auctor: Omnis que nitido volucris plumescit amictu,
 Non est, si simulat, vera columba tamen. Sape sub agnina
 hinc barcus pelle Lycaon, Subque Catone pio perfidius il-
 le Nero. Si tamen illa meus vultus averterit] videtur
 Hypallage, ut sit, si averterit suos vultus à me. Id
 enim indignabundi faciunt. Æneid. 1. Diva solo fixos
 oculos averti tenebat, Sed si accipiat avertito, sicut aver-

Averso.

for Averso.

Avertor.

for & avertor accipi solent, pro eo, quod est per indignationem avertendo contemno, sicut Servius fieri posse asserit, qui dicit avertor & avertor in una significatione doctilinari posse; dicitur recta loquutio, & non figurata, qualis est illa apud Boëtium, *Heu! ben! quam surda meos avertitur aures!* &c. Vnde est frequentativum avertor, quo frequentius utimur. Ovid. in *Fast. Officiis*, *levem me avertatus honorem. Medice artes!* Vnde Apollo apud Ovid. *Meram*. primo dicit, *Inventum medicina meum est, apse reg; per orbem Dicor, & barbarum subiecta potentia nobis.* *Hei mihi quid nullus amor est medicabilis herbis!* *Nec profunt domina quae sunt omnibus artes!* *Ita procul, &c.* quia Romanis earum erat odiosa professio. Vnde *Aeneid.* 4. *Magicas invitant incingier artes. Quod nec credere dignum est!* Vnde de Pythonissa quae Samuellem excierat dubitant Theologi, an Samuellem revera, an nequam spiritum in illum transfiguratum; quod Augustinus potius asserere videtur. *Anima revocatis ab Orco*, i. ab inferno urgente. Vnde *Orco* quasi urgus, à quibusdam dictus videtur. Sic in *Bucol.*

Orco

Has verbum, atque hoc panto nili lecta venena,

Ipse dedit Maris, nascuntur pherona Ponto

His ego saepe lupum fieri, & se condere styvia

Merum, saepe animas imis exire sepulchris,

Atque satius aliud vidi traducere menses.

Solvagur.

Panis precibus, i. impie; sed ex amentia amantium, Epicuro tamen dignum. *Solvagur* non in solo, sed solum vagantem. Soli autem sibi videntur amantes, dum sunt in amata. *Per lustra* per latibula, aut latebras. *Ignota* scilicet hominibus, hoc est, invia. *Aen.* 4. de Didon. *Semper, nulla, Sola sibi, semper longam incommutata videtur Ire viam & Tyrias desertas querere terras, Eumenidum veluti*, &c. Id autem nunc erat illi, & est nunc huic, futuræ mortis indicium.

Talia sciantem, verbis conabar amicis

Flectere: sed vulnus nihil insanabile curat.

Illum per campos nox intempesta silentes,

Illum exorta dies inter dumeta videbat

Insomnem semper, vado styvia styvia poma

carpentem, & potu contentum simplicior inde;
 Post longos gemitus, exhaustaque lumina flatu
 Affluos, post lamenta & convulsa sequenti
 Pectora singultu, moriens finivit amores.
 Exanimatum corpus tumuli sine honore relictum,
 Nocturne absumpsere fera, volucresque diurne.
 Fausi. Heu funesta lues, fatalis machina, passim
 Corda venenatis penetrans humana sagittis,
 Equiparans hominem pecuati! Quae pocula Circe?
 Quae peiora unquam potuit dare philtrea Calypso?
 Quae Styx? quis Phlegethon gravior? quae major Eriani?
 O stulti, quicumque Deum dixistis Amorem!
 Num natura nocens Deus est? ubicunque locorum
 Sit Deus, est homini clemens, innocuus, aequus.
 Fort. Heu miserande puer, tenera sublata iuventut!
 Quae tibi nascenti luxerunt sidera? quae iam
 Noxia pari celi est, ut te, nil tale merentem,
 Leferit, & primis infortunatis ab amnis?
 Nec tamen omnino caelum tibi defuit; omne
 Carmen, & argutis quicquid modulamur avenis,
 Deditus eras: nisi te mors immatura tulisset,
 Dignus eras be deris, dignus Parnasside lauro.
 Nec melius cecinit pugnas, ac tristia bella,
 Hordea, & agrorum cultus, & pascua nosser
 Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi.
 Namque tibi praecox animi solertia; nobis
 Cognita jampridem, magnam producere frugem:
 Luperas; & Specimen tuleras virtutis & artis
 Non vulgare tua: poterat jam gloria disci
 Ruris, & etatis decus indecibile nosse.
 Te Pallus, & nosser ligubri Minicius ore,
 Cum Nymphis flevère suis, ut Thracius Hebrus
 Orphea: te tristes ovium flevère magistri,
 Vi Daphnim luxisse, ferunt: te pascua & agri
 Indique, & audita est totis querimonia campis.
 Spargite pastores tumulum re dolentibus herbas
 Atque sacerdotum cantus, ac thura quotannis

Dicite, & eternam requiem cantate poëta.

*Faust. Tu tamen arua tenes patrie melioris, & altum
Incolia Elysium, nos hic te flemus Amynta.*

*Fort. Flendum hodie nobis fuerat: nam tristitia nocte
Nescio qua mastris cernebam insomnia formis.
Sed jam vesper adest, & sol se in nube recondens
Dum cadit, agricolis vicinos nunciat imbres.
Cogere, & ad caulas pecudes convertere tempus.*

Talia jactantem] Fortunati est in sua persona loquentis, & impietatem atq; amentiam Amyntæ damnantis. *Eneid.*

I. Talia jactanti, &c. Verbis amicis] id est, quæ amici docent. Est enim amicus, a, um, adjectivum. Vnde amicus & amicissimus leguntur. *Conabar*] id verè, quia sine effectu conamur. *Sed nihil*] id est, nulla res. *Curas*] id est, purgat vulnus insanabile. Nullum tamen est in moribus ante suprema fata. Aut *vulnus insanabile nihil*] id est, nihil curat verba. *Inter dumeta*] ubi dumet & vepres crescunt. *In somnem*] id est, nullum somnum admittentem, quod miserè amantium est.

*Æneidos quarto: At non infelix ante
Phœnissa, nec unquam Salvitur in somnos, oculisve aut postibus
noctem accipit. Sylvestria poma*] In sylvis nascentia. *Exhausta; lumina*] .i. oculos exhaustos. *Moriens finivit amor.*

*Vnde & Comicus, Hanc nisi mors tibi addideret nemo. Dixit
tamen Maro, Curæ non ipsa in morte relinquunt. Sine bono
tumuli*] id est, insepultum. *Fatalis machina*] Alludit ad equum Trojanum, de quo Maro *Æneidos* secundo, *Scandit fatalis machina muros. Fatalis igitur machina*] .i. instrumentum ad exitum fatale ducens. *Equiparans hominem*

peccandi] unde fictæ sunt transformationes, quas Circe in facios Vlyssis exercuit. *Psalmista: Homo cum in honore esset, non intellexit, &c. Philtra*] .i. amatoria pocula ad amorem inducentia. Circe autem & Calypso ex *Odyssea* Homeri ca notissimæ sunt, ad quas Vlysses appulsus dicitur, &c.

*De Circe quidem Solis filia ad principium 7. Æneidos
plura videbis. Calypso autem, autore Hesiodo, Oceanus
& Tethyos, aut, Homero iudice, Atlantis filia, insulam à se denominatam, in mari Ionio tenuit, ad quam
Vlysses*

Curas.

In somnis.

Lumina:

Vlyf. ut à Circe discefferat, naufragus pervenit, & amato-
rio illectus, septem annos permanfit, vixq; divelli potu-
it. *Philtra* autem dicuntur, quia Philos amator dicitur, po-
tula, aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. *Que*
infernalis palus à tristitia dicta. Phlegethon fluxus
ab ardore denominatus. *Erinyes* dicitur furia. *Nun* id
est, nunquid, *natura nocens* Physicè hoc dicit. Nam virtu-
tes naturales, deos dicebant. Vnde Plinius lib. 2. natu-
rellis hist. *Fragilia & laboriosa mortalitas in partes ista digessit,*
fragilitatis suæ memor, ut portionibus quæque coheret, quo maxi-
me indigeret, &c. Vim ergò amoris, Cupidinem genere
masculino, quia deum, dicebant. *Que tibi nascenti lu-*
crum sidera iterum fatale putat. Vide ubi de fato
loquutissimus. *Cælum defluis*, i. benigna influentia cœ-
li. *Deffuseros* Quemvis ergò sui temporis doctum de-
bet, secutus Maronem in Daphnide. *Mors immatura*, i.
ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturum,
quod nondum est maturum. *Præcox* autem, quod ante
tempus maturum, quasi præcoctum & præcoquum. Illud
inquit Quintilianus) *præcox ingenium baud teme-*
re ad frugem pervenit: quia præcoci ingenio præditi, aut citò mo-
riuntur, aut studia deserunt. Dignus eras *bederi* quibus coro-
nantur poëtae, eò quòd sunt in tutela Liberi patris, qui
coronatus ex India rediit. Horatius: *Me doctarum bedere*
promia frontium, Divis miscens superis. Persius: *Quorum ima-*
gines lambunt bedere sequaces. Iuven. *Ut dignus venias bede-*
re, & imagine macta. Virg. in Bucol. *Atque hanc sine tem-*
porum circum inter victrices hederam tibi serpere luvos. Et ce-
tera: *Hederâ crescentem venatè poëtam.* Dignus *Parnasside lau-*
re, i. in Parnasso monte Phocidis Bœotiam versus Mu-
sa & Apollini sacro, nascente. Est ergò Parnassus Pa-
nyonicum à patria sumptum. Sed hic pro nomine patrio
ponitur, quasi sit Parnassica. *Nec melius cecinit pugnis*
in Æn. Et *agrorum cultus* ut in Geor. *Et pascua*, i. pa-
scua, ut in Bucol. Nam etiam pascua in Geor. dicit.
Id est, nostras; hoc est, Mantuanus. *Tityrus*, i.
Vergilius, qui se per Tityrum in primo Bucolico carmina

Philtra.

Phlegethon.
Erinyes.

Immaturum.
Præcox.

Hedera.

Parnassus.
Parnassus.

Hebrus.

significavit. *A magno Alexi*] .i. Augusto. *Præcon solernis*] quia ante barbam. *Et specimen tuleras*] scilicet præ te, aut abstuleras specimen]. .i. ornamentum. *Non vulgare*] .i. egregium. *Cum Nymphis flevere*. Sic Maro de Daphnide in Daphnide. *Vi Thoracius Hebrus*] scilicet fluvius. *Orphea*] illa flevit, ut quarto Georgicorum innuit poeta. *Vi Daphnim*] de quo in Bucolicis Virgilius latè: *Spargite pastores*] Sic in Daphnide, *Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras Pastores; mandati fieri sibi talia Daphnis: Et lustrulum facite*. Et hæc pro Epicedio sunt, quod canitur ante inhumationem. Sequentia Epitaphii, quod post inhumationem canitur, vicem habent. *Tu tamen arva senes*] Hoc quidem videtur minus quadrare superioribus. Nam cum furor & amentia atq; impietas in superos, & vilipensio legum in Amynta fuerit; & ita mortuum, nec poenituisse significaverit, non videtur congruè dicere, & altum *Incolis Elysium*] .i. paradysum. Sed purgari potest, tum quod pastribus hæc dicuntur, tum quod asserendo Elysium incolere, tacitè poenitentiam egisse significat. *Cernebamus insomnia*] Phantasmata nocturna, quasi future lacrymationis prognostica. idq; ex superstitione rustica. *Vicinis montibus*] Georgicorum primo: *Sol quoq; exorians, & sese condet in undas, Signa dabit: solem certissima signa sequenti &c.* Sed illic de ortu dicit, quod hic de occasu. Adde enim:

Insomnia.

*Ille ubi nascentem maculis violaverit ortum,
Conditus in nudem, mediocq; resulserit orbe,
Suspecti tibi sint imbres.*

Cogere, & ad caulas] .i. ovilia. Virgilius in Sileno: *donec oves stabulis, numerumq; reserve lussu. Tempus cogere*] cogendi, Græca loquutio, ut:

Et jam tempus, equum fumantia solvere colla.

De natura mulierum, inscripta
ALPHVS.

IOANN. MURMELII argumentum.

*Amisum me moras caprum, puerique furorem
Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebri.*

Alphus & Ianus.

I*Am, caper (video) macer est tuus: esse solebat
Acer, & elatis in celum cornibus ire.**Nunc dejectus humi, flexis piger auribus verbum
Olfacit, & summis attingit graminis labris.**Ianus. Languet, & ex isto languore facies surgit:
Que, quoties memini, visum ciet; edita nondum est:
Edita cum fuerit, totus mirabitur orbis.**Alph. Iane soles narrare sales lepidissime, & ore
Suauiloquo: dic ergo tuus cur languent hircus.**Ianus. Res non ficta, deus testis, sed facta recentior:
At dulce id facinus non est narrabile gratis.**Quid preti sperare licet? que dona reporto?**Alph. Iane, ubi conegisti nidos Philomena, docebo,**Ianus. Qui leviter spondet, promisso eludit inani.**Alph. Qui non credit, inops fidei: sed pignore tutum**Te faciam, duo tela mea deprome pharetra.*

Iane, caper] Principiū hujus Eclogę ex macie capri captat
occasionem facietz narrationis de pastore mercenariis,
qui captus amore puellę, in foveā fensā positam incidit:
ubi inventus & a vicinis rusticis extractus, furorem amo-
ris non destituit occasione cujus, graphice mulierum in-
genia describuntur. *Macer est, qui solebat esse acer, & elatis,*
&c.] Vnde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam
quibusdam belluis competit: *Profecto hoc sic est, ut puto:*
omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atq. humiles sumus.
Flaccis auribus] .i. auriculis laxis & pendentibus, quia
mollibus. *Herbam olfacit*] id morbi indicium est. *Risum ciet*] .i.
excitat, a cieo secundę conjugationis; est enim præsen-
tis temporis. *Totus mirabitur orbis*] Rusticā jactantiā &
garru-

garrulitate hoc dicit: nam si ex persona poetæ dicatur, verè illi dici posset, *Parturiunt montes, nassetur ridiculus mus*. Quid enim mirum, si rusticus imprudens in foveam ceciderit? *lane soles narrare sales*. i. non infulsos apologos. *Ubi congeffi*.] Latinus Maro: *Namq; notati ipse locum, acria congeffere palumbes*. Nam quæ ferre audtendere ad locum significant, ut *conuenio, confluo, congero*, adverbium ad locum desiderant, & non in loco: Potest tamen dici, *Ubi congeffi*.] i. concinnauit & construxit, postquam allata sunt materies. *Qui leuiter spondet*] proverbiale est: nam terè uls venit, ut, qui citò promittunt, difficulter promissa exhibeant, & è conuerso. *Qui non credit*] Alio proverbio ex arte Rhetorica respondet: *Qui non credit, inops est fidei*, quia qualis quisq; est, talem iudicat quemlibet & ita, qui fidem non est, neminem fidum existimat, *Deprome*] i. exime. *Du tela*.] i. duo spicula, aut duas sagittas, quæ sunt pastoribus apta. Virg. *Cum Daphnidis arcum Fregisti & calamos*.

Telum.

Ian. Incipiam, Nymphæ Parnassides, ora moueto,
 Et memorate mei dira infortunia capri,
 Ac Philomenæos Alphe concedite midos.
 Conductus mercede puer, præfectus ovili,
 Assidue pascebat oves, caprum atq; capellas.
 Seruicium nobis pueri fuit utile, donec
 Virgine conspecta, que tum huc veniebat aquatum,
 Tabuit: ex illo vecors jam tempore factus,
 Frigidius curam gregem, nantemere caulas
 Capri, & exbas ipso subvertere cuncta cerebro.
 Quum sopituserat, poterat vixisse videri.
 Nugabatur enim quando vigilabat, inerti
 Corporis officio solvebat somnia mente.
 Hunc ergo in saltem ludæ per cornua caprum
 Vimibus validis inter dumeta ligarat,
 (Quarta dies hodie) tentans an vincula possit
 Vincere cervice, ac præduræ robore frontis.
 Quæstum inter ea midos nemus omne pererrat,
 Corda subit virgo, dilecta recogitat ora;
 Ora, sinus, & quæ fari pudor, omnia celsis,

Lux fugit interea, capri redit immemor, alta
 Nocte recordatus surgit, pavidiſque per umbras
 Dum graditur, ruit in ſoveam, que fronde ſaligna
 Caplandia obduſta ſeris & ſtramine ſecco,
 Inſtar erat putei fundo irremediabili alto,
 Eſt caper in vinculis, paer eſt in carcere, paſtor
 Nullus ovescurat: jam tertia luxerat hora.
 Miror, oves reſero ac numero: caprumque requirens
 Obſtupeo; puerum clamo, magalia luſtro.
 Vera loquar: magicis ne forte liquoribus unctus,
 Extimui, aſcenſo migräſſat in aëra capro:
 Namque ſtriges tali fama eſt ope, nocte vagantes,
 Ad quædam longinqua procul convivia ferri.
 Attonitus tandem pecudes ad pascua ducor.
 Dumque nequius ſub eo meditant mecum, ecce, per umbras,
 Ecce, procul caper in dumis ſirepit, atque relucens
 Cornibus adverſis contra ſua vincula pugnat.

Incipiam] Sic Æneidos ſecundo, Incipiam: Fraſti bello, &c.
 Sympha Parnaffides] i. Muſæ Parnaffum frequentare ſolitz.
 Ora move] Virg. Pandite nunc Heliconæ deæ, canitſque move. .
 Sed quia præcipitur ab Hor. in arte, Nec deus interſu, niſi
 digna vindice noctes Inciderit; videbitur quibuſdam non ap-
 ta invocatio, quia non debet deus invocari aut induci
 ad difficultatem diſſolvendam, niſi res tanta ſit, ut opi-
 bus humanis fieri aut geri nequeat. Verum poëtæ ali-
 quando ridiculè, aliquando juxta æſtimationem invocan-
 tis invocationem faciunt: Vnde Juvenal. deſcripturus
 Rhombum, dicit Satyrâ quartâ: Incipe Calliope, licet hic
 conſidere, non eſt Cantandum; res vera agitur: narrate puellæ
 Perides, proſit mihi vos dixiſſe puellæ. Hoc autè ridiculè dicit:
 hic verò loquitur ruſticus; cui quam diſcurus eſt res ſum-
 mam difficultatem habere viſa eſt. Vnde prius dixit, To-
 tum mirabitur orbis. Philomenæos] quos Philomena congef-
 ſit. Conduſtus] ergo mercenarius. Servitium] i. famulatus.
 Tabui i. lentâ tæbe exhaustus eſt. Væcus] i. pravi, aut per-
 verſi cordis. Frigidius] i. negligentius, ſicut in re diligenti
 ſuit per contrarium, Maro: Fervet opus, Exhausto cerebro]

Servitium.
 Tabescere.

Exhaustus.

Sopitus.
Nugari.

Tentans.

Saligna.
Obducta.
Refero.
Magalia.

nimiâ solitudine effarto. *Quam sopitus erat*] i. somno obrutus, poterat videri esse vigil. *Nugabatur enim*] id est secum inaniter loquebatur: *Hor. Nescio quid medicum garum.* *Perfusus*] *Nugari solitos.* *Ludens*] i. ad ludum, curam animi premeret. *In salu*] id pascuis ubi periculi saluunt. *Tentans*] i. periculum faciens. *Quæsitum perit*] i. pererrando ut quæsitum; non enim construitur periculum supinum sine motu, saltem latente. *Et que feri pudor*] scilicet est: id est, gremium; & infra gremium pudenda. *Fronde saligna*] id est, salicum foliis. *Obducta*] id est, obstructa in superficie. *Captandis feris*] id est, ad captandas feras. *Iam tertia luxerat hora*] scilicet posterioris diei. *Refero*] Recenseo, aut leparo. *Magalia*] id est, calas, & tugaria. *Striges*] scilicet, & magicis utentes. *Ad quædam longinquæ*] Id enim sibi persuadent demonibus illis. *Ecce*] quasi diceret, Præter spem.

Terruit incantum subito feralia imago,
Et nil tale ratum: firmato petlore tandem,
Nosco animal; subiensque rubor, sacro vinctula runcæ,
Serò domum rediens, vides per pascua longè
Turbam exultantem risu juveniliter alio.
Ut propè constitimus, meque agnovère, salutant.
Et Tuus, ecce, aiunt, puer hic, o lane, luparum
Erutus è foveis, dum noctis perambularet agros,
Incidit in casses. Et sic inventus uterque,
Et caper, & pastor. Caper hæc incommoda passus
Languet adhuc: puer imprudens, insanius hircus est.
Virgo superbit mox, ut se auditur amari;
Et pueri stultam curam ignorare, pudorem
Fingit, ut ad formam faciat pudor; ora sinuque
Ornat, & in terram versis incedit oculis,
Callida vulpinæ rem simplicitate gubernat.
Hæc studia, hi casses, hæc sunt mulieribus arma.
Ille suâ sperans Galatæa aliquando potiri,
Contemptâ mercede, suos sectatur amores.
Propterea plaustris, fivæ, bobusque relictis,
Ad pastoris opus vadeo; subiecta furori

Ista juvenutis levitas, rara omnia vexat.

Terruit incautum] Remprosequitur. *Feralis*] id est, terribilis ut fera; id est, mors. Nam si dicatur *imago feralis*, id est, ipsius feræ, non videtur ratio carminis stare: nam hæc primam corripit, *feralis* producit. *Æneidos* quarto: *Idemq; culminibus ferali carmine buba. Incautum & nil tale ratum. Firmato pectore tandem, roseo animal*] scilicet ubi propius accesseram. *Sero*] i. abrupto vincula quibus in vepribus alligatus erat. *Incidit in casses*] in foveam, in laqueos. *Ovidius: Incidit in casses præda petita meos. Virgo superbitur*] Principium principalis narrationis. *Et pueri simulans curam ignorare*] Non simulans curam, sed dissimulans se ignorare curam, sc. amorum. Nam simulamus, id quod non est, esse; dissimulamus, id quod est, non esse. *Pudorem fugit*] id est, simulat, & fallaciter præ se fert. *Ora finimq;*] in quibus est muliebris species. *In terram versis*] id enim pudicas decet. Vnde *Æneid.* primo, *Tum breviter Dido cultum demissa profatur. Hec sunt mulieribus arma*] Mulieribus naturâ antepenultimam corripit, sed necessitate producit, *Lucanus: siqua Deam soboles, siqua est mulieris origo. Suâ Galatæa*] puella lætea, sed rustica. Vnde *Maro*, Namque (fatebor enim) dum me Galatæa tenebat, Nec spes libertatis erat, nec cura peculî, *Contemptâ mercede*] sc. quam à Iano acceperat. *Ista*] sc. villis. *Levitas*] i. inconstantia propter amores & leves mores.

Feralis.

Casses.

Simulare.

Dissimulare.

Galatæa.

Levitas.

Alph. Quod nequit ingenium, casus facit: ô stupor, ô fors

Ingeniosa! ô res rursus celebranda huiusmodi!

Jane, fides servanda, tibi Philomæna laborat.

Sed quod tam vafro membras de virginis astu,

Restulit in mentem, quæ psallere sæpe solebat

Carmina somniscis olim de fraudibus Umber.

Ianus. Dic, Umbræ, dic, si quid habes, meditare parumper

Et Verba & numeros; Umbræ est memorabile carmen.

Alph. Bili, ut au, sed non gratis memorabile carmen,

Quas referes grates? & quid mercedis habebis?

Ianus. Accipe, promissis absolvo & spicula reddo.

Alph. Dum vado ad ventrem post hæc carecta levandum,

Iane,

Iane, meum tu coge pecus, nè vitibus obſi.

Ianus. O aries, aries, qui tortis cornibus atrum

Dæmona præſentias, ſemper vinea ſubintrans;

Non ſapies, donec ſoſſâ tibi lumina fronte

Æquero. Non ſunt porrecta in iugera centum

Pæſcua ſat, niſi pampineos populeis & agros?

Quod nequit ingenium, caſus facit.] Interloquitur Alphus, nè unius ſermo faſtidio ſit. Senſus autem eſt; Multa quæ per ingenium excogitare nequeas, caſu in mentem veniant.

Bimeſtrū.

Riſu bimeſtri.] i. duos meſes durante. Tibi Philomena lab- rat.] i. nidificat. Vnde Maro, Sic vos non vobis nidificati

Vmbri.

aves. Famineis de fraudibus Vmbri.] homo ex Vmbria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. Dic Vmbri.] Or- do eſt, Dic, dic, inquam, ſi quid habes Vmbri.] id eſt, de Vm- bro aut de carminibus ejus. Virg. Quin age, ſi quid habes, in me mora non erit ulla. Et iterum; Si quos aut Phyllidis

Meditari.

ignes, Aut Alconis habes laudes, aut ſurgia Codri. Meditare.] exerce, experire. Virg. Sylveſtrem tenui muſam meditarii avenâ. Et verba & numeros.] Idem: Numeros memini, ſi ver- ba tenerem. Non gratis.] i. non ſine mercede. Promiſſū.] ſcil. Philomenæ pullis. Et ſpicula.] i. ſagittas. Dum vado ad ventrem.] Hoc proſectò nimis ruſticè, tamen ruſtico congruit; facit tamen poëta ad exprimendum morem ruſticum. Tu coge.] i. compelle in unum nè divagetur. Virg. Titye coge pecus. Nè vitibus obſi.] depaſcendo pampinos, aut uvas decutiendo. O aries, aries.] Alloquutio ruſtica ad pecus. Sic Maro ad arbores: Et vos ô lauri caſpam, & tu proxima myrta, Sic poſite quoniam ſuaves miſcetis odores. Non abjicitur autem, nec corripitur, o, quia vox monosyllaba in principio carminis poſita. Atrum Dæmona.] i. ſpiritum malè callidum, qui cùm pingi verè non poteſt, cornutum tamen pingitur. Non ſapies.] i. non eris ſapiens & fugiatis malorum; donec ego æruero tibi lumina.] i. oculos, & hæc fronte ſoſſâ.] i. perforatâ & excavatâ, evulſis oculis. Popule- riſ.] i. depræderis, ſpolies. Et.] i. etiam. Agros pampineos.] i. vineas, in quibus vites ſunt, quarum frondes pampinos vocamus. Dicitur etiam populo: Virg. in Æneid. Non res aut Libycos ferro populare penates Venimus, &c.

Lumina.

Populari.

Alph.

Alph. Iane, recordatus redeo : sed plurima forsitan
 Nondum nota tibi referam : cognoverat Vmber
 Omnia, quæ fas est homini perdiscere ; cælos,
 Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes.
 Viderat & Rhodopen, atque alta Ceraunia, & Ossam,
 Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq; Padumq; :
 Attica Romanis referebat carmina verbis,
 Ore utroque potens, & linguâ primus utraq;.
 Hucus unum nobis invidit Græcia, & ipsi
 Arcades, & Thracum saltus, & Thessala Tempe,
 Si quid erit quod forte velis tibi notius esse,
 Candidus, illius semper documenta secutus,
 Non procul hinc : hæc ille tenet, nos ille docebit.
 Sed jam septisorem statum experiamur avenam.
 Ante tamen Nymphæ, precor, ut Libethrides adsint ;
 Presertim quæ plus meminisse Polyminia ferunt.

Iane, &c.] Purgatâ alvo redit ad narrationem. Viderat]
 Hac Periphrasi videtur Grego. Tifernatem dicere, qui eâ
 tempestate vixerat. Nam *ἡγρότης* significat vigilo: Vigi-
 lantis est autem multa videre. Viderat & Rhodopen] id est,
 Thraciam; ubi Rhodope mons est: atq; alta Ceraunia] mon-
 tes Epri à fulminibus dictos. Et Ossam] montem Thessa-
 liæ. Ararim] qui à Lugdunensibus nunc *Sogona* dicitur. V-
 terq; autem, tam Arar seu Araris, quàm Rhodanus, Lug-
 dunum confluit ; ad cujus confluentem erat olim illa ara
 de qua Iuven. Aut Lugdunensem Rheior dicturus ad aram. Ty-
 berim] fluvium Hetruriz, qui Romam perfluit. Padum]
 fluviorum regem in Italia, in mare Adriaticum ex Al-
 pibus inferioribus incidentem. Vnde Homerus Erida-
 nû, qui & Padus dicitur, ex inferis ad superos tendere di-
 cit. Attica] i. Græca, & potissimum Attica, quia Attica lin-
 gua è quinq; Græcorum linguis cultissima est. Romanis]
 i. Latinis verbis: nam aliter ea non intellexisset rusticus.
 Ore utroque] & Græco sermone & Latino. Et primus] id est,
 peritissimus utraq; linguâ. Hunc utrum nobis invidit Græcia]
 i. invidere nobis esse conspexit, eum similem non habe-
 ret: quod in vita Antonii Campani etiam de Turcis
 com-

Rhodope.
 Ceraunia.
 Ossa.
 Araris.

Tyberis:
 Padus.

commemorant; verum hic Tifernatem intelligam. Et
Arcades] ipse emphasis habet, quasi dicat periclitum mu-
fici, Et cantare pares & respondere parati. Et Thracum saltem
ubi Orpheus, Amphion, aliiq; complures versati sunt
vates. Et Tempe] i. amoenissima loca Thessalix, quibus
etiam musicus chorus versatus est. Candidus, illius, &c.] Per
Candidum credo poetam intelligi, cujus exterior vestis
ut Carmelitis cæteris, & mens ferè candida est: Hæc] i.
documenta Umbri. Sed jam septisorem] i. septem foramina
habentem. Virg. Est mihi disparibus septem compacta cicuta
Fistula. Libethrides nympha] i. Musæ, aut Libethrum, lo-
cum quendam in Thracia; aut Libethram, fontem in
Magneia regione Thessalix adjuncta incolentes. Ma-
ro: Nympha noster amor Libethrides, &c. Præsertim quo plu-
subaudi, cæteris; alioqui dixisset plurimum. Polyymia] i.
πολυ. i. multum, & μνήα. i. memoria, cujus filiz Musæ
sunt, dicitur etiam Polyhymnia i. multorum hymnorum
seu laudum. Hor. Nec Polyhymnia Leibonium refugit tendens
barbiton.

Tempe.

Septisorem.

Libethrides.

Polyymia.

Famineum servile genus, crudele, superbum,
Lege, modo, ratione caret: confinia recti
Negligit, extremis gaudet, fuit omnia voto
Præcipiti, vel lenta jacet, vel concita currit
Famina: semper byemis, atque intractabile frigus,
Aut canis ædentes contristat sydere terras:
Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat;
Vel te ardens amat, vel te capitaliter odit.
Si gravis est, mare torvo nimis hœrica vultu.
Si studeat comm fieri, gravitate remissa
Fit levis: erumpit blando lasciviva risu.
Et lepor in molli radiat meretricius ore.
Flet, ridet, sapit, insani, formidat, & audet,
Vult, non vult, secumque sibi contraria pugnat,
Mobilis, inconstans, vaga, garrula, vana, bilis,
Imperiosa, mixta, intractabilis, cruenta,
Improba, avara, intractabilis, querula, invida, credula, mendax,
Impatiens, aërofa, temeraria, mordax,
Ambitiosa, levis, magna, lena, superstitiosa,

rapax
libax

Desidiosa, vorax, gance studiosa, palatum
 Docta, salax, petulans, & dedita molliuie,
 Dedita blanditiis, curande dedita forme;
 Ire odisque tenax, in idonea tempora differo
 Placendi animas, infida, ingrata, maligna,
 Impetiosa, audax, fera, litigiosa, rebellis,
 Exprobrat, excusat tragica sua crimina voce.
 Murmurat, accendit rixas, nil facere pendit.
 Ridet amicitias, curat sua commoda tantum,
 Ludis, adulatur, desert, sale mordet amaro,
 Seminat in vulgus nugas, auditque lingua
 Auget, & ex humili cumulo producit Olympum.
 Dissimulat, simulat, doctissima fingere causet,
 Ordrique dolos fraudisque accommodat ora,
 Ora omnes facili casus imitantia motu.

Modum servile genus Multa in muliebre serum super-
 uolè dicuntur, quæ omnia in malas dici possunt: sed
 maxima sunt bonæ secundum Lucilium, qui dicit, *Hæc
 sunt boni inventu bona semina usquam: ubi facul, pro-
 fecto antiquè dixit.* Et Salsation Megarensis, antiquæ
 comædæ princeps, *Audite populus, Salsation hæc dicit fi-
 lius Phyllini Megarensis tripodiscius: Malum sunt mulieres: Sed
 iuven, O populares, non est invenire domum sine malo. Multa
 tamen etiam in sanctis literis in bonarum commenda-
 tionem dicuntur. Sed mulierem fortem quæ inveniet? Mo-
 deratione, de qua Hor. 1. Ser. Est modus in re-
 bus, sunt certa deniq; fines, Quos ultra citraq; nequit consistere
 rectum. Extremis gaudet, quæ ambo mala sunt, quia una
 virtuti duo vitia opponuntur, alterum per abundantiam,
 alterum per defectum peccans. Aut canis, i. canicula, aut
 Sirius. Odii præteriti est temporis, & ira producitur, nec
 reperies apud idoneos odio, nisi semel in Cicerone odias.
 Nomi bernica, id est, aspera, ut Hernici montes in Italia
 asperissimi. Gravitate remissa, Fit levis, quia Dum vitant
 salvi vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii
 fuga, si caret arte. Lepor meretricium, i. suaviloquium, & blan-
 ditia meretricibus dignæ, Sibi contraria, i. inconstans,
 unde*

Facul.

Modus.

Canis.

Hernica.

Imperiosus.
Indignabunda.

Cruentus.
Improbis.
Avarus.

Maga.

Lena.

Ganeus.

Salax.

unde addit, *Mobilis, inconstans*] *Æn. 4.* — *varium & mutabile semper Fœmina; Imperiosa*] .i. affectatrix imperii. *Indignabunda*] fastidians irequentem. *Cruentus*] cruoris & sanguinis appetens & maximè, ut Iuv. docet, vindictæ improba] .i. improbanda. *Avara*] quia rapax, sed tamen inutiliter expendit. Iuv. *Prodiga non sentit pereuntem summa census* : Ac velut exhausta redirent pulchrae arcæ Nummi, & è pleno semper tollatur acervo, Non inquam reputat quanta sibi gaudia consenti. *Rapax*] ergo, ut expendat. *Querula*] quia, ut dicit Iuven. *Aut odit pueros, aut filia pellice plorat.* *Maga*] .i. sortilega, magicæ arti intendens, ut Iuv. docet : *Hic magicos offert cantus, hic Thessala vendit Philtre,* quibus valant mentem vexare mariti. *Lena*] etiam filiarum venditrix. Iuven. *Scilicet expectas ut iradat mater honestas,* Aut alios mores quam quos habet : utile porro Filiolam turpi vetule producere turpem. *Superstitiosa*] quod idem Iuven. sexto docet, ut cætera ferè quæ hic habentur. *Ganeus*] sic & alii Christiani poëtæ, sed ganeos primam producti. *Satyr. Occultis ganeos pulles. Palatum docta*] .i. delicata. *Salax*] .i. luxuriosa. *Tragica voce*] .i. quali utuntur tragici dum infortunia regum lamentantur. *Litigiosa*] quia nulli ferè causa est, in qua non femina litem moverit. *Nihil*] .i. nibili pendit foedera. *Ludis*] .i. illudit. *Deseri*] .i. clam diffamat, & crimen occultum pandit. *Sale amaro*] .i. callidæ reprehensione. *Seminat*] .i. dispergit in vulgus. *Nil*] .i. res frivolas. *Ex humili tumulo producit Olympum*] .i. nil humile non promittit posse efficere. *Ora omnes*] Ordo accomodat, inquam, ora imitantia facili motu. *Omnes casus*] .i. est, eventa omnia, hoc est, scit se accommodare rebus, & ridere cum ridentibus, & flere cum flentibus, imò interdum utrumque simul.

*Non potes insidias evadere, non potes astum
Vincere : tante artes, solertia tanta nocendi.
Es, quanquam videas oculis presentibus, audet
Excusare nefas : potis est eludere sensus
Sedulitate animi : nihil est, quod credere possis ;
Et nihil est quod non, si vult, te credere cogat.*

Hic facient exempla fidem, Quae crimina non sunt.

Faminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,

Decepta ornatu brachii Tarpeia sinistra.

Servit in natos manibus Medea cruentis.

Tyndaris Aigeas oneravit navibus undas.

Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.

Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti:

Concubitu nati longeva Semiramis ardet.

Causa necis vati conjux fuit Amphiarao.

Occidere viros nocturnis Belides armis.

Orpheus membratim Cicones secunere poetam.

Cognita luxurie petulantia Pasiphaeae.

Phaedra pudicitiam contra crudeliter ausa est.

Decepit Judea virum Rebecca, suamque

Progeniem, velans hincina guttura tergo.

Porrigit Alcide conjux fatale venenum.

Decipit Hippodame patrem, Lavinia Troas

Implicat ancipiti bello. Bryseus Achillem

Depulit è castris: demens Chryseide fustus

Fulminat Atrides & sentit Apollinis iras.

Eva genus nostrum felicius expulit arvis.

[Eandem rem prosequitur. *Asium*] .i. astutiam.

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

[*Asium* est quod credere possis] quia Et quanquam videas oculis,

Asium:

Asium:

Tyndaris.

Scylla:

per-

- Biblis.* pertulit *Biblis*] ut Ovid. *Met.* 9. docet, exardet amore Cani fratris, a quo spreta, in fontem sui nominis conversa est.
- Myrrha.* *Subicit se Myrrha parenti*] scilicet Cinyra: de quo lib. 10. *Met.* quæ etiam in *Myrrham* arborem illic conversa dicitur. Est autem in verbo *subicit*, Syncope. Nam si (ut debet) *subicit* scriberetur, esset positio brevis. Fecerunt tamen id alii quoq; *Semiramis*] regina Babylo[n]iæ, & regina Assyriorum moderatrix, exarsit amore Nini filii, quem diu simulaverat, ut Iust. docet lib. 1. *causa necis vult corpore fuisse*] .i. Eriphile. De qua in Thebaide Statii multa leguntur. *Belides*] Beli nepotes, filii Danaï fratris Ægypti regis, quæ quinquaginta nupserunt totidem patruellibus .i. potui Ægypti filius, coactæ ab eo sed à patre, quia ab oratione habuit sibi cavendum à tali genere persuasæ, prima nocte omnes maritos suos interfecerunt præter Hypomnestram, quæ Lynceo peperit, à quo Danaus obtinuit. *Cicones*] Mulieres Thraciæ, ut autor est Virg. in fin. Georg. *Pasiphae*] uxor Minos regis Cretensium, amoris tauri incensa, se in ligneam vaccam à Dædalo effictam includi fecit; sic cum tauro concumbens, & postea cum Minos, Minotaurum genuit. Ordo est: *petulantia luxuria Pasiphae*] .i. ipsius Pasiphae, scilicet est cognita. *Phædra*] Pasiphae & Minos filia Hippolytum privignum, curam sponsatæ, sed non tradita à Theseo fuerat, interpellavit à stupro. At cum ille renueret, ne patri in iuribus se, æquum apud patrem, quasi ille interpellasset ipsam, unde cretus pater, à Neptuno sive à patre Ægeo impetrat, ut Phocis marinis belluis equi Hippolyti in furorem versi, ipsum dissolverent unde Hippolytus ab Ægeis, quod est equus & equa, & *ægeus*, .i. dissolvo, dictus prælagio quodam videtur, nam ab Hippolyte matre id nomen prius habere potuit. *Decepit Iudea Rebecca virum*] sc. Isaacum cuius oculi caligaverant. *Suamq; Progeniem*] .i. filium chariorem Iacob *Velans hircino teggo* .i. pellibus hircorum aut caprorum, ut pilosus perciperetur, ut erat Esau. *Corruerit Deianira. Fatale venenum*] .i. tunicam sanguine venenato Nessi intrinsecam dedit. *Alcides*] .i. Herculi Alcides

poti putativo. nam Amphitryonides dicitur, cum Iovis sit
 filius. Hippodamia] Oenomai Helidis & Pisæ regis filia, Hippodamia
 matrem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nupsit.
 stat enim in fatis tunc patrem decessurum, quando illa
 nuberet: nupsit autem superata in cursu certamine, dolo
 rumen Myrtili arigæ. Dicitur etiam Hippodamia, quasi
 equorum domitrix. Lavinia] filia Latini. Turno despon- Lavinia.
 data à matre Amata, & Æneæ per oracula & patris asen-
 sum. Trojanis multis exitii causa fuit. Bryseis] quæ Achilli Bryseis.
 sorte obvenerat cum abductâ Chryseide, quæ Agamem-
 noni obvenerat, hanc Agamemnon vi abstulisset, effe-
 cit ut Achilles iratus armis abstinere, & multos Græco-
 rum interim fineret, donec Patrocli amici necem ulcis-
 ci vellet. Atreides] .i. Atrei filius, saltem putativus, Aga-
 memnon. Fulminar] .i. irâ & amore æstuat. Fælus demens
 Chryseide] id est, per amorem Chryseidis, filix Chryse sa-
 cerdotis Apollinis, qui cum insultatus in exercitum Græ-
 corum filiam expetitum venisset, nec obtinisset, sævâ
 pestilentia ab Apolline impetratâ, tandem eam abduxit.
 Sinit ergo iras Apollinis] .i. pestem quâ totus exercitus
 vastabatur. Felicitibus arvis] paradiso.

Credite pastores, per rustica numina iuro,
 Fascia si gregibus vestris immixta vulvis,
 Si vobis ovium cura est, si denique vobis
 Grata quies, pax, vita; leves prohibete puellas,
 Pellanturque proci vestris ab oculibus omnes,
 Thestylis, & Phyllis, Galatea, Nœra, Lycoris.
 Dicite: Quæ tristem mulier descendit ad Orcum,
 Et rediit? potuit, si non malefana fuisset,
 Erydice reuihi per quas descenderat umbras:
 Rapta sequi veniit fessam Proserpina matrem.
 At pius Æneas rediit, remeavit & Orpheus,
 Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
 Unus equis, alter pugnis bonus atque palæstrâ:
 Et noster Deus, unde salus & vita resurgit.
 Hæc sunt, pastores, hæc sunt mysteria nobis
 Advertenda: animi fugiunt obscena cunctis,
 Fœminas loca delectant infamia mentes.

Ut semel in scopulos vento contortus & undâ,
 Nauta scit incautis monstrare pericula nautis :
 Sic senior longo factus prudentior usu,
 Præteritos meminit casus, aperitque futuri
 Temporis eventus, vitæq; pericula monstrat,
 Si fugiunt aquilam fulcra, si retia cervi,
 Si agna lupum, si dama canem: muliebriâ cur non
 Blandimenta fugis, tantum tibi noxia, pastor ?

Credite pastores] Convertit sermonem ad pastores, quorum docendi gratiâ hæc de scæminis dixit. Per rursica numina] id antiquè, nisi ad Deum & sanctos, quibus arva custodiæ sunt, referamus. Thestylis, &c] Harum enim meminit Virgilius in Bucol. dicens, Thestylis & rapido fessis messoribus æstu, Allia serpillumq; herbas contundit olentes. Et iterum, Iam pridem à me illos abducere Thestylis orat. Item, Phyllida mitte mihi, meus est natalis iola : & , Phyllida amo ante alias : nam me discedere flevit. Item, Malo me Galatea petit lasciva puella. Et, Huc ades ô Galatea, &c. Item, Ille Nearam dum fovet. Item, Tua cura Lycoris, perq; nives alium, perq; horrida castra secuta est. Dicite] ingeniosa excogitatio. Raptæ] Raptæ leguntur mulieres ab inferis, & ferè redemptæ, sed non rediisse. Eurydice] Orphei conjux, cum eam Aristæus pastor insequeretur, à serpente, qui in herbis delituit, extincta, ab Orpheo cytharæ beneficio redempta ab inferis fuit, eâ lege, ut ea non respiceret; quod tamen fecit: unde reverti coacta est; quod quarto Georgicôn, ad finem graphicè describitur, & à Boëtio non segniter. Proserpina] Cereris filia, à Plutone surrepta, & à Cerere matre inventa, redempta fuisset, si nihil apud inferos gustasset: sed granum pomi gustavit, ut non rediret. Vnde Geor. 1. Nec petita sequi curat Proserpina matrem. At pius Æneas rediit] postquam illuc, duce Sibyllâ, patris videndi gratiâ descendisset, ut 6. Æneid latè dicitur. Remeavit & Orpheus] relictâ tamen conjuge. Maximus Alcides] i. Hercules, qui Erichonum redimeret. Virgilius : Quid Thesca tunc, &c. memorem Alciden? & duo fratres, Vnus equis] scilicet Castor & Pollux, qui cum fratre Menelaus Troiam obsiderent, Menelaum ab eis captum, pro nomine, dicitur, reddidisse.

Eurydice.

Proserpina.

Alcides.

Pollucis habentis. Alter pugnans] scil. Pollux. Fratres gemini
in coelum translati, ubi Geminos constituunt: signum tam
latum, ut dum alterum occidit, alterum oriri incipiat, unde
fabulae locus est, ut alter mortalis, quippe à Tyndaro geni-
tus, alter immortalis, ab Iove satus dicatur; sed mutuâ cha-
ritate ita devincti, ut immortalitatem communicarent, ut
altero moriente, alter reviviscat. Vnde sexto Æneidos:
Si fratrem Pollux alternâ morte redemi, Itq; reditq; viam totus.
Melius autem legitur alter quàm alius: quia alter de duo-
bus, alius de pluribus dicitur. Et nosler Deus] Dominus no-
ster Iesus Christus, qui descendit ad inferna, & tercio die
resurrexit à mortuis. Advertenda] consideranda. Animi vi-
riles fugiunt obscena] naturaliter quident usq; adeò, ut qui
non fugiunt, effœminati dicantur, aut muliebres Vnde est
illud Ennii apud Ciceronem in 1. de officiis: Vos etenim ju-
venes animos geritis muliebres, Illaq; virgo viri. Fœmineas loca de-
stant infamia mentes] id quidem de turpibus verum est.
Senior] Vult sibi in ea reexperto fidem adhiberi, sicut nautis
veteranis de periculis marinis creditur. Fulcra] aves sunt
marine. Docet autem belluas prudentiores esse in fugi-
endis nocivis, ac insidiosis, quàm nos sumus.

Alter.

Almo.

Fulcra.

Est in eis pietas crocodili, astutia hyene:
Cursu flet. & appellat te blandius, insidiatur.
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus;
Non animis, non virtuti, non viribus ullis
Fidito, non clypeo, cuius murimine Perseus
Vidit saxifica colubros impune Meduse.
Monstra peremerunt multi, domuere gigantes,
Exertere urbes, legem imponere marinis
Fluctibus, impetui fluviorum, & montibus aspris.
Sæcra coronarunt multos certamina: sed qui
Cruella subegerunt, sunt à muliere subacti.
Rex qui pastor erat, fundâ spoliisque leonis
Incertus, & natus qui templa Sionia fecit
Primus, & excellens invicto robore Samson,
Famineum subiere jugum: minus officit ignis,
Saxa minus, rhomphaea minus, minus hasta, minus mors.
Nec forma contenta sue splendore, decorum

62 BAPTISTÆ MANTUANI

*Auget mille modis mulier: frontem ligat auro,
Purpurat arte genas, & collocat arte capillos:
Arte regit gressus, & lumina temperat arte.
Currit, ut in laquebras ludens perducatur amantem:
Vult dare, sed cupiens simplex & honesta videri;
Denegat, & pugnat; sed vult super omnia vinci:
Famina Caciaco (res mira) similima vento est,
Qui trahit, expellens mendaci nubila statu.*

Crocodylus.

Est in eis pietas Crocodili] Crocodilus est animal terrestre, & aquatile; crescit ex minimo ad decem & septem & amplius cubitos: quibusdam Ægyptiorum Crocodili sacrosancti sunt: quibusdam non sunt, sed veluti hostes exagitantur. Vnde Iuven. *Crocodylon adorat Pars hæc.* Est autem bellua hæc, quæ ova parit instar anserinorum, contra fugaces terribilis, contra insequentes autem fugax; hebetes oculos habet in aqua, extra aquam acerrimi visus est; conspecto homine emittit lacrymas, mox appropinquantem devorat; unde factum est proverbium, *Lacrymæ Crocodili*, de his qui sub specie pietatis homines fallunt. Graphicè ergo dicit *Est in eis pietas Crocodili*.

Hyæna.

Hyæna] autem animal est in Africa præcipuè nascens; utramq; ei naturam esse nonnulli existimant, & alternis annis marem, alternis foeminam fieri. Hoc Aristoteles negat. Collum ei & juba continuatæ spinæ porrigitur, flectiq; nisi circumactu totius corporis non potest. Humanum sermonem inter pastorum stabula assimulare dicitur, noménq; alicujus discere, quem foras evocatum dilaceret; vomitionem etiam hominis imitari ad sollicitandos canes, quos invadit. Solet præterea id animal sepulcra eruere, ut corpora inquirat: Hæc Siphontinus: ob quæ rectè dicitur, *astutia Hyæna*.

Fidito.

Fidito] i. confidito. *Non clypeo*] scilicet crystallino ipsius Palladis, cujus numine protectus Perseus Medusam interemit, è cujus sanguine natus fingitur Pegasus equus alatus. Erat autem Medusa una trium Gorgonum, quæ unum habuisse oculum, quo vicissim uterentur, dicuntur; hoc est, unionem seu margaritam: erat autem pulcherrima; unde se inspicientes, in stuporem traxit, & ita in saxa vertere dicta est:

Medusa.

Hanc

Hanc enim visam Neptunus, ardens amore, in templum
 usque Palladis insequutus, illic oppressit; unde irata dea,
 ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mu-
 tavit, deditq; ut omnes eam insipientes, in lapides verte-
 rentur. Perseus autem dicitur Danaë's Acrisi regis Argi-
 vorum filiz, ab Iove oppressæ, filius. *Monstra peremerunt
 multi*] ut Hercules, Theseus, Perseus. *Domuere gigantes*] ut
 dii in bello giganteo, & Hercules Antæum in Libya,
 & Geryonem in Hispania, Cacus in Italia, & alios alibi.
Evertere urbes] ut Scipio Carthaginem in Africa, & Nu-
 mantiam in Hispania, Græci Trojam, & alii alias. *Legem
 imposuere marinis Fluctibus*] ut Cæsar, & Augustus. Lucrino
 lacui: Xerxes, qui pontem super mare extruxit, & cum
 dirutum videret, flagellis cædi iussit. *Et montibus aspris*] ut
 idem Xerxes, qui Athon montem æquavit solo, & pro
 parte navigabilem fecit. Iuven. *Velficatus Athos* Dicitur
 autem, aspris, per Syncopen, pro asperis. *Sed qui Cunctis sube-
 gerunt*] Iuv. Sat. 6. *Nunc patimur longa pacis mala; seviror
 ermis Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.* Rex qui pa-
 stor erat] David. *funda*] quâ Goliath stravit. *Spoliaque leonis*] quem
 se adhuc pastorem interemisse dicit. *Et natus*] .i. filius
 ejus Solomon. *Qui templa Sionia*] .i. Hierosolymitana:
 Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De his in li-
 bris Regum, & de Sâpsone lib. Iud. dicitur. *Rhomphaea*] ra-
 mea, quâ Angelus à Paradiso terruit Adam & Evam. Ple-
 beii ac reiviales sunt versiculi: *Adam, Sampson, m, Lot, Da-
 videm, Solomonem, Famina decepit. Quis modò tutus erit? Fron-
 tem ligat auro*] quod crinale vocant; aut reticulo aureo,
 seu aurato. *Purpureas*] .i. purpureas facit, hoc est, rubicundas.
Arte] scilicet fucatoriâ. *Lumina*] .i. oculos. *Currit, ut in late-
 bras ludens perducatur amantem*] Vnde poëta: *Malo me Galatea
 peius lacerata puella: Et fugit ad salices, et se cupit ansæ vide.* Aut
 ad eam respicit, de qua Prov. 7. mirum in modum graphi-
 cè loquitur Solomon: omitto verba, quia in manibus
 sunt. *Puls dare*] scil. stuprum, & copiam sui. *Sed vult super
 montem trinci*] ut vim sibi illatam dicat. *Cæcias vento*] Cæcias
 enim trahit ad se nubes, quas alii venti propellunt.

Quisquis es, (expertus moneo) tentare recusa
 Dum licet, hoc fragilis quos habet fastidia sexus.
 Immundum naturā animal, sed queritur arte
 Mundities; id luce opus est, ea somnia nocte.
 Deglabrat, atque levat, pingit, striat, ungit & ornat.
 Tota dolus, tota ars, tota bistrio, tota venenum.
 Consilio speculi gerit omnia, labra movere
 Discit, & inspecto vultum componere vitro.
 Discit blandiri, discit ridere, joculari.
 Incedit humeros discit vibrare, natesque.
 Quid sibi vult nudum pectus? quid aperta superne
 Rimata, quæ bifidam deducit in ubera vallem?
 Nempe nihil nisi quod virtus penetrabile sensum
 Plus prius, & Stygie rapiant præcordia flamma.
 Hi juvenum scopuli, Syries, Scyllæ atque Charybdes.
 Hæ immunde Phineæ volucres, quæ, ventre soluto
 Proluvie fœdā thalamos, cantacula, mensas,
 Compita, templo, vias, agros, mare, flumina, montes
 Incestare solent: hæ sunt Phœcyrides cœ
 Monstrifico, extremis Libyæ quæ in sinibus olim
 Aspectu mutare homines in saxa solebant.

Quisquis es (expertus moneo) Parenthe sis est Tentare] id est,
 attentare & periculum facere. Recusa] Ovid. Dum licet in-
 digno subtrabe colla iugo. Et iterum; Principiis obsta: sermō
 medicina paratur, Dum mala per longas invaluere moras. Fastidia
 id est, superbos contemptus. Immundum naturā animal] in
 animo vituperandi hoc diceret, ineptiret. Nam si naturā
 Immundæ, & curā ac arte mundæ sunt, in hoc venient
 laudandæ, quod arte naturam corrigunt; verū animo
 dehortandi ab earum illecebris & fucatā venustate, id di-
 cit. Id luce opus est] i. nihil aliud faciunt noctes & dies, sive
 noctu & interdiu. Deglab. ac] i. levem & glabram faciem
 tem, rugis & pilis amoris. Striat] in tricas colligit
 Tota] scilicet ens aut exstans dolus. Tota bistrio] i. ludicri-
 scurrilis. Tota venenum] quia ut itaq; videndo formam
 inficit. Vnde quidam: Est tactu viscus mulier, &
 sus. Humeros discit vibrare] id nimis petulantius

Fastidia.

quæ humeros agitant sicut in amplexu: nam honestæ matres student esse demissis humeris. *Naiēsq;* id est, clunes: Satyricus, *Tremulo descendunt clune puellæ.* *Rimula* id est, fissura vestium in sinu inter mamillas. *Quæ bifidam* id est, *Bifida.* in binas partes divisam. *Virus* id est, venenum, quo visa *Virus.* inficit. *Flamma Stygiæ* .i. infernales: potius dixissem Phlegethontæ. *Præcordia* sunt tenues membranæ circa cor, *Præcordia.* quæ dicuntur affectionum, sive passionum sedes. *Hi juvenes* [scopuli, Syrtis] .i. brevia vada arenosa, in quæ qui incidit, difficulter evadit. Allegoricè ergò summâ periculâ intelligit, sicut sunt Scylla & Charybdis, in mari Siculo. *Immundæ Phineæ volucres* .i. Harpux, de quibus *Æn.* 3. *Excipiunt Strophades, Graio stant nomine dicte Insula Ionio* *Harpux.* in magno quas dira Celeno, Harpuxq; colum aliæ, Phineia postquam clausa domus, mensasque metu liquere priores, Tristius haud illis monstrum, nec scior ulla Pestis, & ira Deum Stygiis sese extulit undis. *Virgineus volucrum vultus, fœdissima ventris Pro-* *lucres unæque manus, & pallida semper Ora fame.* Phineus autem rex Arcadiæ liberis novercam subinduxit, eosque ut illi complaceret, excæcavit: ob quam rem irati dii, ei oculos sustulerunt, & immiserunt Harpuxas, quæ illi cibum abriperent; quod & diu fecerunt. Sed quia Argonautas hospitio susceperat, miserunt ad eum Zetem, & Calaim, Boreæ regis ac venti Thraciæ, ac Orithyæ ab eo raptæ filios, juvenes alatos, qui eas ad Strophadas usque pepulerunt. *Cœnacula* altiora domus, aut pro locis in quibus cœnatur. *Incestare* .i. pollucere, & non castum reddere. *Incestare.* *Æneid. 6. Et totam incestat finire classem. Hæ sunt Phorcynides* .i. Gorgones. *Ovid. Finibus extremis Libyes, ubi fervida tellus Accipit Oceanum demisso sole calentem; Squallebant latæ Phorcymidos arva Medusæ.*

Carmina doctiloqui cur sum recitavimus Vmbri,
Quæ si vîsa tibi nimium prolixa, memento,
Ipsum id rei vitium, non carminis esse.
Non longum est carmen: mulierum amentia longa est.
O memorande senex, quo se vetus Vmbria tantum
Tactat, & ipse tuæ Tyberis cœnterminus urbi:

Martia non abs te tantum te Roma vocabat.

Ipsa tuas artes, & non trivialia nōrat

Carmina : te vitā functum flevēre Latine

Naiades & Graia. Tua molliter ossa quiescant

Semper, & in summo mens aurea vivat Olympo.

Carminis doctiloqui] Hunc, ut dixi, licet aut Antonium Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemvis eā tempestate doctum. *Ipsius id rei*] contra artem producit syllabam: Nam quintæ declinationis nomina non producant e ante, nisi præcedat i: & ita rei, spei, fidei, plebei, penultimam corripunt. Possimus versum emendare sic: *Ipsius esse rei vitium, non carminis, illud* Non longum est carmen] Vnde Martialis. *Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma*] aut bellicosa olim, aut Martem autorem habens, unde Livius in præfatione. *Si cui populo licere oportet, consecrare origines suas, & ad Deos referre autores; ea belli gloria est P. R. ut cum suum, conditorisque sui parentem Martem polissimum ferat, tam hoc gentes humane patiuntur equo animo, quam imperium patiuntur. Et non trivialia*] Non vulgaria. Virg. *Non tu in trivis indolite solebas* Stridenti miserum stipulā disperdere carmen? *Te vitā functum*] id est, defunctum. *Latine Naiades*] id est, fluviorum & fontium Italicorum nymphae, propter sermonem Latinum. *Et Graia*] .i. Græcæ, propter Græcum. *Tua molliter ossa quiescant*] unde prius ubi de sepulchro levi loquuti sumus, disseruimus: hoc ad veterem pertinet superstitionem, nam verius Virgilius dicit, *Facilis iactura sepulcri. Et Scæ* Quid refert, humine an in sublimi putrescam? *Mens aurea*] id est, pulcherrima. *Vivat Olympo*] id est, cælo: hoc catholico viro dignum est. Olympus autem Macedoniæ nonnulli altissimus, pro cælo à Græcis porissimum poni solet.

Naiades

Graia.

Olympus.

De consuetudine divitum erga Poëtas,
inscripta CANDIDVS.

IOANN. MURMELII argumentum.

Olia Sylvanus miratur inertia vatis,
Candidus abjectos queritur nunc esse poëtas.

Sylvanus & Candidus.

Candide, nobiscum pecudes aliquando solebas
Pascere, & his gelidis calamos inflare sub umbris.
Et miscere sales simul & certare palæstrâ.
Nunc autem, quasi pastores & rura perosus,
Pascua sopito fugis, & trabis oïa, cantu.

Can. Vos, quibus est res ampla domi, quibus ubera vacce
Plena ferunt; quibus alba greges multatralia complent,
Cymbia lacte nitenti, & pingua prandia sumant,
Carmina laudatis; si quid continuis exit,
Plauditis, ac læti placidas extenditis aures,
Pro numeris vanas laudes, & inania verba
Redditis; interea pastor fuit, esurit, alget.

Sylv. Nōne potes curare greges, & dicere versus,
Cum vacat, & positis vitam traducere curis?

Can. Omnem operam gregibus pastorem impendere oportet,
Ire, redire, lupos arcere, mapalia sepe
Cingere, mercari paleas & pabula, victum
Querere: nil super est otii; laudabile carmen
Omne operam, totūque caput, Sylvane, requirit.
Grande utrumque opus est, & nostris viribus impar.
Cum cecini, sicut: sitiēti pocula nemo
Porrigit, irident alii: Tibi penula (dicunt)
Candide trita, genu nudum, riget hispida barba:
Iam sylvæ implumes, & hyems in montibus albet.
Iraſcor, doleo, indignor: fest omnia victus,
Lanitium, sætusque mares, non vendimus agnas,
Sed quia læc pascunt, premitur nihil: ubera siccant.

Candide, nobiscum, &c.] Argumentum hujus eclogæ est de-

testatio tenacitatis divitum in poëtas; quorum ingrati-
tudine, & avaritiâ, aurea vena in poëtis extinguitur. Per
Candidum autem mihi verisimile fit, poëtam posse intelli-
gi; per *Sylvanum*, quemvis divitem avarum. Inducit ta-
men utrumque pastorem, unde dicit sub his umbris] qui
dicat, sub quibus sumus, nec quicquam aptius *Sylvano*,
quàm esse in *sylvis*. Est autem ferè eadem farrago quæ in
Juvenal. Satyr. 7. Et miscere sales] id est, lepores ser-
monis. *Sopito*] id est, oppresso, & neglecto cantu, quæ
res doluit *Sylvano*. Nam divites avari, licèt nihil confe-
rant in poëtas bonos, admirantur tamen eos, & oble-
ctantur eorum carminibus: unde Juven. in dicta Satyra,
Spes nulla ulterior, didicit nam dives avarus Tantùm admi-
rari, tantùm laudare disertos, Vt pueri lunonis avem, id est,
pavonem admirantur & laudant: quia laudato nihil por-
rigunt, sed, si possunt, plumas auferunt. Plena ferunt] Ma-
ro significantius distenta dixit. *Alba mulctralia*].i. mulctras,
hoc est, vasa in quæ mulgetur, lacte albicantia. *Cymbia*]
id est, vasa incurva in morem cymbarum facta. *Concinnius*
] sicut jam Juven. dixit. Si quid concinnius] id est,
modulatus: & ut Persius; Si quid tamen aptius exit. *Plau-
ditis*] id est, applauditis. *Vanas laudes*] quia nihil com-
modi afferentes. Nam probitas laudatur & alger. *Alger*]
quia nudus, & ita algore conficitur. Juven. Sat. 7. Tunc
subeunt animos, tunc seque suamque Terpsichoren adis-
cunda & nuda senectus. Et post; neque enim cantare sub auro
Pierio, Thyrsūve potest contingere sana paupertas, atque e-
ris inops, quo nocte dieque corpus eget. Satur est cum dicit Ho-
ratus, Obe, &c. Omnem aperam gregibus] Juven. Pectora nos-
stra duas non admittenti a curas, Magne mentis opus, &c. *Ma-
palia*].i. casas & tuguria. Sepe] sepimento: Est ablativus
à nominativo sepes. Nil superest oī pro orī; enumerat ar-
tem negotia pastoralia, volens à consimili etiam alia in-
telligi. Tibi pinula] id est, vestis exterior, attrita. *Sylvæ im-
plumes*].i. foliis spoliata. Fert omnia villus] id est, aufert. Si-
cut Maro; Omnia fert etas, animum quoque. *Villus* autem]
necessitas edendi ut vivas: aut villus] .i. cibus quo vi-

Mulctralia.
Cymbia.

Concinnius.

Pinula.

est. Feni] id est, absumit. Lanitium] id est, lanam. Fatisque
 non] id est, arietes & hœdos, ac coleatos reliquos. Non
 agnas] quia ad futuram propagationem recipi-
 unt eas. Lac pascunt] id est, sugunt & absumunt, dum pa-
 scuntur. Premitur nihil] id est, non fit caseus mollis. Ma-
 re] Et pressa copia lactis. Ubra siccant] ex Marone est, ut alia
 multa.

Pœnitet ingenii, si quid mihi, pœnitet artis,
 Pœnitet & vitæ, postquam mihi nulla secundant
 Ex tot sideribus quot sunt in nocte serena.
 Hactenus, ut nōsti, gratis cantavimus; et as
 Indiga paucorum, merces fuit: altera longè
 Conditio senii, quod nunc subit: omnium egenos
 Reddit, & extinctus lucri spem viribus auferit.
 Mox erit utendum partis, modò querere tempus.
 En! formica brevis, sed provida bestia condit
 In bruiam novæ fariæ carvis æstate latebris;
 Nève renascantur fruges secat ore sepulcras
 Sylv. Scire genethliacos fatalia sidera dicunt:
 Hi sub Mercurio vates, & sub Jove reges,
 Magnæque locant: istis dat Iuppiter aurum
 Atque magistratus; dat Maia filius illis
 Ingenium, linguam, cytharas, & carminis artem.
 Hæc tua fors; quid queris operi? Deus omnia in omnes
 Dividit, ut melius nobis videret esse futurum.
 Sorte tuâ contentus abis, sine cætera nobis.
 Can. Sunt tibi divitiæ, mihi carmina; quid petis ergo
 Carmen, & indadis partes, Sylvane, alienas?
 Sylv. Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma;
 Sed dare dulcisonis aures concentibus optas.
 Can. Si gaudere meis igitur concentibus optas,
 Nos gauderet vis opibus, Sylvane, decorum est.
 Sylv. Ille meis opibus gaudet, qui diligit: odit
 Invidus, atque animo bona fert aliena molesto.
 Can. Sic quæque tu nostris absens gaudere camænis
 Sat potes: hæc artis sat sunt tibi gaudia nostra:
 Carmina sunt auris convivio, castæque oris.

Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.

Hoc amor, hoc pietas, hoc vult Deus; omnia non dat

Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indige atque

Aliæ ope alterius; quæ res conjungit in unum

Omne genus, Gallos, Mauros, Italos & Iberos.

Pœnitet ingenii] Prosequitur *Candidus* querelas suas. *Pœnitet ingenii*] .i. habere ingenium ad carmen aptum. *Si quæ mihi*] scilicet est ingenii. *Nulla secundant*] .i. prospera sunt ut ventus & flatus secundus, id est, sequens, & a terra veniens navigantibus. *Quot sunt*] id est, apparent. *Nam plura sunt.* *Gratis*] id est, sine mercede. *Sed ætas*] scilicet juvenilis. *Indiga*] id est, indigens paucorum: non nimis subjecta est morbis, nec tanto eget munimento contra frigora. *Quod*] scilicet senium. *Nunc subit*] .i. surreptit non animadvertentibus nobis. *Omniū egenos reddis*] Vnde Iuven. *Lucri spem*] id est, spem lucrandi. *Mox erit ultimum partis*] .i. acquisitis in iuventa. *Nunc quætere*] perquirendi, id est, acquirendi. *Tempus*] subaudi est. *En!* *Formica*] Solomō, Prov. 6, *Vade ad formicam, & piger, & considera vias ejus, & discite sapientiam; quæ cum non habeat ducem nec præceptorem, parat in æstate cibum sibi, congregat in messe quod comedat. Et. 30. Formica populi infirmus, qui preparat in messe cibum suum.* Horat. primus Sæmonum; *Sicut parvula* (nam exemplo est) *magni formicæ laboris, Ore trahit, quæcumque potest, atque addit aceruus, Quæ struit, hanc ignara, ac non incauta futuri.* *In brumam*] .i. ad brumissimum diem, ut est in solstitio hyberno. *Ordo est* *Condit*] .i. abscondit. *Ætate*] .i. per ætatem, *causam latebris farra nova Nève*] pro & nē. *Renascantur*] .i. germinent. *Secat ore*] .i. germen auferendo, dirumpit. *Fruges sepulta*] id est, absconditas in terris. *Genethliacos*] id est, de genti & nativitate judicantes, qui inspecto nativitatis horoscopo, futuram vitam prædicunt. *Hi*] scilicet, genethliaci, & mathematici, *locant sub Mercurio*] id est, horam nascendi, quæ Mercurius dominatur. *Vates*] .i. prophetas, poetas, & omnes prudentes cautos ac ingeniosos. *Et Iove reges Magnatesque*] Vnde secundum Homerum

Indiga.

Bruma.

Condere.

ad. Honor autem à Iove est. Maia filius] .i. Mercurius.
 dat illis] scilicet vatibus sub se natis ingenium, & ita vult
 contentos esse debere sua sorte; dicens, Sortem tuam con-
 tentus abi. Sine] id est, derelinque. Cetera] id est, divitias
 opes, Nobis] id est, qui ingenium & carminis artem non
 debemus. Quid petis ergo Carmen] subtilis objectio. Non
 surripio carmen] Callida quoque responsio. Nec Apol-
 loni arma] citharam scilicet, cuius est inventor, ac cetera
 instrumenta musica, quia In medio residens complectitur
 Phœbus: est enim princeps musicorum. Horat. Lyre
 tenet & cantor Apollo. Vnde secundum Plinium, carmen
 heroicum oraculis Apollinis debemus. Et ideo Augustus
 eidem consecravit, ad quam carmina Phœbo digna fe-
 ciatur; de qua Persius, Ad sacra vatium carmen offero no-
 ram: & Iuven. Musarum & Apollinis ade relata; &c. Si
 audere] Rursus acris objectio, & subtilior purgatio, sed
 subtilissima rursus rejectio, Carmina sunt auris contraria,
 & oculis] Pulchrum & proverbiale est. Quæ res conjungit
 & mutua] Id verè dicit. Nam propter egestatem, & mutua
 commercia, sunt inter varias nationes commercia. Iberos] id
 est, Hispanos.

Sydæra jungamus; facito mihi Iuppiter adsit,
 Et tibi Mercurius noster dabit omnia, saxo,
 Pileolum, virgam, cytharas, nodum Herculis, alas,
 Syl. Vana supervacuis inculcas plurima verbis.

Can. Vana inquis, quæ damna tuis inferre videntur
 Divitis: si vis nostras audire carmenas,
 Exue sopitam de sollicitudine mentem:
 Vult hilares animos tranquillâque pectora cæmen.
 Torpeo ut esuriem patiens & frigora militum:
 Tandudum squarrosa cutis, sitis occupat ora.
 Nec pecus in stabulis, nec in agro sarra, nec aurum
 In oculis; & vis possis me vivere curis?
 Non facit ad nostros talis medicina dolores.
 Fac alacrem, tege, pæsse, gravi succurre senectæ;
 Invenies promptum versu, & cantare paratum.
 Plena domus curas abigit, cellaria plena,
 Plena, penus, pleniq; cadi, plenaque lagena,

Horrea plena, greges leti, gravis ære crumena,
 Tunc iuvat hybernos noctu vigilare Decembres
 Ante focum, & cineri lados inarare bacillo,
 Torrere, & tepidis tostias operire favillis
 Castaneas, plenôque sũm reslinguere vitro,
 Fabellasque inier nentes ridere puellas.
 Tityrus (ut fama est) sub Mæcenate vetusto
 Rura, boves, & agros, & Martia bella canebat
 Alius, & magno pulsabat sydera cantu:
 Eloquentia fortuna dabat. Nos debile vulgus,
 Pannosos, macie affectos, farragine pastos,
 Aonia fugiunt Musæ, contemnit Apollo.

Sydera jungamus | id est, Iovem cum Mercurio; id est
 communica mihi dona Iovis, & communicabo tibi
 dona Mercurii. Faxo] i. faciam, ut Mercurius noster] id est
 poëtarum pater, & ingenii largitor, det tibi pileolum
 est, galerum, qui Mercurio assignatur, quod semper
 radiis solaribus quasi galero rectus sit. Virgam] id est,
 caduceum. Vnde Maro Æneid. 4. Tum virgam capit,
 animas ille evocat Orco Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit.
 Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat, illa
 agit ventos, & turbida tranat Nubila. Id autem ex ultima
 Iliad. sumptum videtur, qui locus sic versus est: Tum
 virgam capit, hac oculos Deus excitat ipse, Hac dulces
 somnos, & lumina claudit. Macr. l. i. Sat. dicit caduceum
 bus draconibus ornatum fuisse, mare & tæminâ in
 dum obligatis invicem parte mediâ voluminis sui: unde
 Mart. l. 7. Cyllenes colique decus, facunde minister, Aurea
 torto virga dracone virget. Cytharas] quia tetrachordum
 nuntiat i. lyram quatuor chordarum; cum Apollo septem
 chordarum invenisset. Vnde Hor. l. 1. Car. (curvæque lyre
 rentem. Nodum Herculis]. i. inextricabilem, qualem Hercules
 invenit, qui nec principium, nec exitum habere videbatur:
 qui tamen dissolverat, dives erat. Hunc in caduceo
 jam ex draconibus confectum diximus. Alii Herculeum
 nodum dicunt non ab Hercule inventum, sed à Mercurio
 verum ab Hercule dissolutum, non quidem arte, sed vi.

Faxo.
 Pileolus.

Cythara.

Nodus Her-
 culis.

quod & Alexandrum magnum fecisse dicunt. Vterque ta-
men, & Mercurius mercium ac mercatorum deus, & Her-
cules, divitias quibus favent conferre dicuntur. Vnde
Horat. *Dives amico Hercule*. Et Persius: *O si sub vastro cre-
deret argenti mihi seria dextro Hercule!* Antiquitas enim (ut scri-
bit Diodorus) fabulata est Herculem dixisse, postquam ad
deos translatus erat, qui sibi decimam bonorum dica-
rent, vitam felicem ducturos: quod Lucullus ditissimus, &
alii Romanorum plurimi fecerunt, usque adeo ut ex deci-
mis illi templum egregium trans Tyberim ædificârint.
Per nodum ergo intelligam difficultatem acquirendarum
divitiarum quas uterque confert: Mercurius quidem, va-
frâ mente & ingenio cauto; Hercules vi quâ aurea mala
abstulit. *Alas*] quibus à diis ornatus mittitur, ut *Æn.* 4.
Hic primum paribus nitens Cyllenius alis Constitit, &c. Vult hila-
ri animos] Vnde Ovid. *Carmina proveniunt animo deducta
sereno. Squarrosa cutis*] Squarrosi dicuntur quorum cutis
exurgit ob assiduam illuviem. Lucil. *Vexorum ac rapidum
squarrosa incondita nostra, Promptum versu*] .i. ad versum.
Videri potest dativus antiquus. *Plena domus.*] scilicet di-
vitiarum. *Curas abigit*] quod tamen multis contrâ evenit:
Nam ut dicit Iuven. *Crescit an. or. nummi quantum ipsa pecu-
nia crescit.* *Horrea plena*] Legam melius. *horrea plena.*
Greges læti] id est, pingues, qui lætitiâ afferunt dominis,
aut bene curati, & ita revera læti. *Gravis ære crumena*] id
est, marsupium, ut quidam dicunt. *Ære*] pecuniâ, quia
arrea primum fuit. Vnde *avarium*, quem fiscum nunc ap-
pellant. *Ludos in arare*] id securi faciunt rustici, divinare fa-
cientes quem sulcum tetigerint. *Bacillo*] parvo baculo, &
dicitur in Nominativo bacillum. *Tiyrus*] id est, Virgilius.
Farragine] pulmentario ex farre facto. *Aonie*] quæ in Pho-
cidis montibus, quos Aones olim habitaverunt, frequen-
tes sunt.

Lucullus.

Squarrosa.

Crumena.

Ærarium.

Bacillum.

Farrago.

Aonia.

Sylv. Si sperata mihi dederit fortuna quod opto,
Candide, præsentem te sollicitudine solvam.
Can. O utinam, Sylvane, foret tibi tanta voluntas,
Quanta est hac etiam tibi tempestate facultas!

Non

Non ego divitias Cosmi, non Serica posco
 Pallia, non Tyrias chlamydas, non prandia regum,
 Non patinam Æsopi fameo, clypeumve Minervæ,
 Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
 Tradidit, aut, si mens non fallitur, aenea barba.
 Hec me jampridem memini didicisse sub Umbro,
 Postulo vestitum, peto victum sub Lare parvo,
 Certior istud opis toti non desore vite;
 Sint mihi Pythagoræ mensæ, Cœdriq; supellex.
 Sepe alios, qui spem dederint, invenimus ore
 Magnificos, sed re modicos: tibi fidimus uni,
 Tu mihi si fueris mendax, præciditur omnis
 Spes, ut solstitio fiam Philomela reverso
 Mutus & elinguis: suspendere postibus arma
 Tempus erit, clausoque abigi spectacula circo.

Si sperata, &c.] Graphice ostendit quod Ovidius dicit
 quia Pollicitis dives quilibet esse potest. Non ego divitias Cosmi
 Alii Cosmæ legunt, illius Florentini ditissimi. Sed
 Cosmi multi fuerunt divites; congruumq; est divitiarum
 nomen. Nam, κόσμος dicitur ornamentum, & mundum
 κόσμος idem est quod orno. Vnde & Latini mundum per
 ornamento accipiunt, dicentes mundum muliebrem quicunq;
 ad mulieris ornatum faciunt. Non Serica posco Pallia
 Seres, populi sunt circa Indiam, apud quos sunt arborescentes
 nigeræ sine vermibus, quarum frondium canitiem deperunt
 aquâ perfusâ, ex quo vellere vestimenta conficiuntur,
 quæ Serica appellantur, ut autor est Plinius. Vnde
 Maro: Velleræq; ut foliis deperunt tenuia Seres. Errat autem
 Silius qui Sericæ a bombycibus confici vult, enim bombyces
 non apud Seras, sed in Arabia, & insula Coo peculiari
 proveniant. Qui quidem bombyces verniculi sunt, telia
 arapearum modo texunt ad vestem luxumq; feminatam
 quæ bombycina appellantur. Iuv. Quarum delicias per
 bombycinus usus. Non Tyrias chlamydas] i. vestes ex purpura
 dibapha, i. bis tincta, ut apud Tyrum fiebat, & idcirco
 magno erant pretio. Non prandia regum] i. prædivitia
 Perlius In luxum, & prandia regum. Non patinam Æsopi
 quæ

Seres.

Serica.

Bombyces.

Bombycina.

Dibapha.

qualem procuravit Æsopus; non fabulator ille Phry-
 gius, sed Romanus histrio, qui filius ex quæstu histri-
 onico decentias sestertiūm reliquit, quas opes filii absum-
 perant. Vnde Horat. 2. Sermonum; *Filius Æsopi, detra-*
hem ex auro Metelle, Scilicet ut decies sol-dum exoneret, ac-
ta dilui insignem baccam .i. margaritam seu unionem pre-
cio decies sestertiūm, aceto liquefecit & absorpsit. Et
 ita filius hic notaretur, quia etiam Æsopus dici potuit.
 Litteræ enim omnes dissimant patinam Æsopi. Vnde &
 Aeronidas; *iam palma Æsopi cadat, iam luxus Apiti, Et to-*
temorum prodiga luxuries. Chelymque Minerva] id est, quan-
 ti æstimata est ægis in pectore Minervæ, quæ pruden-
 tiam denotat, quæ pectora sapientium muniantur. Nil
 quæsi regis laribus] .i. domibus aut ædibus. Cui ferrea, &c.]
 Quidam Pyrrhum intelligerent, qui (ut Servius tradit) *Pyrrhus,*
 cum à patre vocaretur Neoptolemus, postea dictus est
 Pyrrhus, à colore pilorum, qui subrufus erat. Ego autem
 intelligo de Nerone, aut maioribus ejus, qui æneam di-
 citi sunt habere barbam, atque Enobarbi vocati. De qua
 te sic dicit Siphontinus; *Enobarbus, hoc est, virilam & qua-*
si æneam barbam habens, fuit cognomen Domitiorum, ex qua
familia Nero fuit. Autorem autem virginis pariterque cognomi-
nis habuerunt L. Domitium, cui tunc quondam revertenti ju-
venes gemini augustiori formâ apparuerunt, jusservitque nun-
tium Senatui, ac populo Romano vibrariam, de qua adhuc
incertum erat; atque in fidem majestatis adeo pervenissent
ut, ut i. nigra virilium virique affmitem capillum redde-
rent; quod, insigne mansi & in posteris ejus, ac magna
per viriliâ barba fuerunt. Vnde Cn. Domitium Neronis ata-
rum, (qui in Tribunatu suo pontificibus offensus, quod
alium quam se in patris sui locum cooptasset, ius sacerdotum
interrogandorum à collegiis ad populum translaterat, ac in consu-
etudine Allobrogibus Alvernique superatus, elephanto vestitus fue-
rat, turba militum quasi inter solennia sacrificii prosequente)
crassus orator dixit non esse mirandum, quid æneam
barbam haberet, cui os ferreum, con plumbum esset. Hæc
est. Quia ergo Neronem constat palatium sumptuosissi-
simum

simum extruxisse, fuisseque de Ænobarborum familia,
de illo intelligendum putem. Vnde dicit Suetonius in
ejus vita, quod non in alia re damnosior, quam in ædi-
ficando fuit. Nam domum à palatio Exquilias usque fe-
cit, quam primò transitoriam, mox incendio absumptam,
restitutamque, auream nominavit. De cujus spatio atque
cultu sufficeret hoc, retulisse: Vestibulum ejus fuit, in
quo Colossus ducentorum viginti pedum staret; ipsum
effigiei tanta laxitas, ut porticus triplices milliarias ha-
beret, item stagnum maris instar, circumseptum ædi-
ficiis ad urbium speciem, & reliqua quæ prosequitur
Tranquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea barba illi
nomen dederit, vel quòd ferreus, id est, durissimus
esset; vel quòd os ferreum dictus est habuisse Domitium
vel quòd rustico congruit de nominis causa dubitare, &
cut ille, *In medio duo signa, Canon, & Quis fuit alter, Descri-
psit radio totum qui gentibus orbem?* Hæc me jampridem memi-
didicisse.] Valla diceret non esse dicendum, jampridem
didicisse, quia persistentem actionem, & præsens tempus
efflagitant jampridem, jamdudum, jam olim, aut olim jam.
Verum licet aurius, posset dici, jampridem memini:
Agrécius negabit rectè dictum, Memini didicisse. Vu-
enim memini cum præsentem construendum: sed Valla con-
trà sentit, in Raudem. Vnde & Persius, *Nec in bicinis
somniaſſe Parnassum memini.* Sub Umbo | de quo priùs dictum
est. Id autem addit; nè contra decorum peritior habere-
retur pastor, aut ut præceptoris suo non ingratus sit
quem nescio an Sipontinum dicam, à quo plurima sum-
psisse videtur. *Sint mihi Pythagore mensæ*] qui carnibus
abstinuit, & ventri indulſit non omne legumen, quod
etiam fabis abstinuit; sed herbis vescébatur crescentibus
in hortis: unde epulum posſi centum dare Pythagoreus. *Codi-
que suppellex*] pauperis Poëtæ ac Philosophi, de quo
ven. Sat. 3. *Leſtus erat Codrus proculâ minor, urceoliſſex,
namentum abaci, necnon & parvulus infrâ Cantharus,* &
hans sub eodem marmore Chiron: lamque vetus Græci
bat cista libellos, Et divina opici rodebant carmina mures.

Pythagoras.

Codrus.

habuit Codrus; Quis enim negat? & tamen illud Perdidit infelix totum nil. Hæc ille. Ore] id est, pollicitationibus, Magnificos: Sed re] id est, exhibitione pollicitorum, morum. Tibi fiamus] id est, confidimus. Ego fiam Philomela id est, solatio] id est, ut Philomela in solatio, quia innoxia, & elingui] id est, nihil canam, sicut nec Philomela, quæ in vere præcipue canit. Suspendere possibus arma Temptum. Arma] id est, fistulam & plectra, & cetera instrumenta musica: alludit tamen ad arma pugilum, qui ad postremum Herculis figebant arma sua, quando essent cuncti, aut amplius exerceat nollent; sicut & ceterorum officiorum diis sua, quicumque amplius uti nollent, suspendebant arma. Et tempus erat abigi spectacula] id est, Circus, spectatores, Circo] id est, theatro clauso.

Arma.

Sylv. Candide, videris Romam, sanctique senatus Pontifices, ubi tot vates, ubi copia rerum Tentantur? facile est illis discescere campis. Can. Derisero, me velle putans discescere: vides Et lupus omne animal crudis existimat escis. Tuque putas alios, quo impede, claudere possim. Non ego ditiari cupio, sed vivere parvo. Fac habeam tempem sine sollicitudine victum; Hæc contentus enim Romanæ patulia vidi. Sed quid Roma, putas, mihi proderit, o Sylvane? Occidit Augustus, nunquam rediturus ab Orco. Stipendia Roma dabit, nugæ dabit; accipis aurum, Verba dat: Hæc Roma nunc sola pecunia regnat, Exilium virtus patitur: sperare jobemur Undique, & in toto vates spe possunt orbe.

Sylv. Dispuñas, dic gesta virum, dic prælia regum; Vates ad hos qui sceptrum tenent, qui regna gubernant: Invenies qui se de sordibus eruat istis.

Can. Inveniam quis me derideat, & subsannet. Tempestate ista reverentia tanta præsi,

Quanta lupanari: Quid me, Sylvane, laceassis? Sylv. Non deceat obscenis vatem prorumpere verba.

Can. Non possum non vera loqui: si vera taceri.

Fortè vels, levibus me parce lacerare dicitur.

Sylv. Vile consilium prestare, lacerare non est.

Candide, vidisti Romanos? Diserte describit morem avarorum, qui nè juvent, alio mittunt opem implorantes. Sanctique senatus pontifices id est, Cardinales, sicut canitur clare, senatus apostolorum, quem Cardinales repræsentare dicuntur. Facile est illis discescere campus. Vbi scilicet tot divites sunt. Decipere, me velle putans discescere. Non enim quærò discescere, sed viduum, & vestium, quibus contentus quis sit. Vesci. Ordo est: Et lupus exsumas id est, censet & judicat omne animal vesci erudi id est, incoctis scis scilicet carnibus, quibus ipse vescitur. Tuq; id est, & tu putas alios claudere passum id est, ingredi ex pede, quo tu id est, moveri eâ affectione quâ tu (per pedes enim sæpe intelliguntur affectiones) hoc est, quia tu cupis discescere, censes omnes id cupere. Tenuem sine sollicitudine vestium. Non ergò affluentiam petit, sed securitatem, quam tamen Salvator sine sollicitudine à se sperandam docet, veram, nè solliciti simus quid bibamus & comedamus. O Sylvane. Spondaicus versus non ineptus, quia & languorem animiloquentis & pondus rerum habet. Augustus id est, beneficinus in poëtas, Virgilium, Horatium, Tuccam, Varum, ceterosq; principes. Nugas id est, pollicitationes inanes. Sola pecunia regnat. Horatius, Et genus, & formam regina pecunia donat. Ovid. Dat census honores. Consus amicitiam pauper ubique jacet. Iuvenalis; Quantum quisque sua nummorum servat in arca, Tantum habet & fidei. Et rursus Horatius; Has solas auras sapere & bene vivere, quorum conspicitur nulli simulata pecunia villis. Et iterum Iuv. de Romanis loquens; Quod quidem inter nos sanctissima divitiarum Maestas, etsi nulla pecunia templo nondum habitat, nullas nummorum eximias aras. Ut colitur pax atque fides, &c. Exiliam virtus potitur. Idem, Iuven. Aude aliquid brevibus spatiis & temporis dienum, Si vis esse aliquid: probitas laudatur, & alget. omnibus debetur honor, &c. Vates spe pascimur omnes, quia nihil recipimus. Die pugnat, die gesta virum. aliud est

refugium

refugium avari. *Vertere*] imperativè à *vertor*, id est, sis conversus, seu, *Verte te ad hos*] id est, ad eos, qui tenent *septa*] id est, ad reges. *Et subsannet*] iterum spondaicus versus consimili ratione compositus. *Quanta lupanari*] id est, prostibulo, aut prostituta. *Lupas* vocabant olim prostitutas; unde & prostibula, lupanaria. Hinc fictum voluit Romulum à lupa nutritum. *Non decet*] per alium se castigat. *Levibus dictis*] non parvis, aut modicis, sed vanis, aut contumeliosis; sicut mulieres leves, quibus prostituta est pudicitia; dicuntur & mores leves, qui inconstantes. *Me parce lacescere. Parce*] id est, abstine, ut *Æncidos* primo, *Parce metu Cybæa*.

Lupanar.

Lupa.

Can. *Consilii locuples ego, sed pauperrimus auri.*

Qui pugnas, qui gesta virum, qui praelia regum

Dicet inops vates, cui nec quo fistula possit

Apium incidi, fieriq; foramina, culter?

Aspice, ut excussis laxata manubria clavis,

Vi dentata acies, veterique similissima serpe.

Hoc leve: sed mensæ grave & intolerabile damnum.

Vile consilium firmat, sed inutile mentem

Frangit, & extenuat vires, animûmque retundit.

Magnates dare parva pudet, dare magna recusant.

Adde quod & nostri curant iâ carmina reges,

Vi frondes Aquilo, mæ Libs, vineta pruina.

Ipsi ad delicias reges, & ad otia versi,

Quod celebrant, laudari optant: hinc carmina manant

Perdita de studio Veneris, de scurrilitate,

De ganea, de segnitie, de infamibus assis:

Qua castum, capitale nefas, celebrare potant.

Consilii locuples ego, sed pauperrimus auri] Horat. etiam cum genitivo construxit, dicens, *Horum ergo optarim pauperrimus esse bonorum.* *Qui*] id est, quomodo, aut quare dicit

inops vates pugnas, &c. *Cui nec*] supple est *culter*, quo *fistula possit apium incidi*, & quo *foramina possint fieri.* *Aspice ut*

manubria] sc. cultorum. i. capuli quibus capiuntur, & tenentur in manibus, *laxata*, supple *sint*] laxa & dissoluta.

clavi] i. claviculis quibus compinguntur. *Excussis*] hoc

Manubrium

dicens ostendit cultrum suum, *Et aspice ut*] id est, qualiter, *Acies*] scilicet cultri, acuta ejus pars, *dentata*] supple sit .i. in modum serræ, in dentes effracta. Vnde addit, *veterique sumillima ferre*] quam Dædalum invenisse quidam volunt, ad similitudinem maxillæ serpentinx. Hoc dampnum] sc. de instrumentis, & vestitu, *Est leve*] .i. tolerabile. *Sed mense*] id est, victus, est grave & intolerabile. *Magnates dare parva pudet*] quia, ut dicit Horatius, *Magnas magna decet*. Sed hoc vassamento scimus nonnullos usos, dicentes petentibus magna, indignos esse, qui magna recipiant; & exiguum quiddam orantibus, Se non decere tam exigua munera conferre. *Vt frondes Aquilo*] qui eas nihili facit, *ut Libi*] ventus Libycus, *Curat mare*] in quod sæpe sævit; *Erut pruina*] .i. ros congelatus, aut gelu matutinum, *Curant vineta*] id est, vites; quod etiam nihil est, quia etiam congelantur. *Ipsi ad delicias*] Ordo est: *ipsi reges*] id est, præpotentes, *Versi ad delicias*] .i. delectationes & illecebras carnis. *Et ad otia*] .i. desidiam, *Optant laudari quod celebrant*] .i. oblectamenta sua. *De studio Veneris*, id est, amoribus impudicis. *De scurrilitate*] .i. inhonestâ dicacitate. *De ganea*] .i. cauponâ, & gulositate. *De segnitie*] id est, desidîâ: dicuntur enim legnes seorsum ab igne; qui activissimus est, tepidi & ignavi. *De infamibus actis*] id est, privatis, cum gesta ferè sint publica. Melius autem (auctore Valla) *acta*, quàm *actus*, in hac significatione dicimus. *Quæ castum, capitale nefas, celebrare poetam.*] Idem sanctè & Catholicè sentit in opusculo contra impudicè scribentes unde explodenda est Catulliana sententia: *Nam castum esse decet pium poetam Ipsum: versiculos nihil necesse est.* *Qui tum denique habent salem & leporem, Si sunt mollicenti ac parvi pudici.* Cui tamen multi gentilium subscripserunt. Vnde ad Voconiam poetam Adrianus Imp. *Lascerus versu mentis pudicus eras.* Et Ovid de se, *Crede mihi, mores distans carmine nostro: Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.* Et Mar-

ascrua est nobis pagina, vita proba.
At qui diuina manu gesserunt bella potenti,
Fortiter mentes ferro, non molliet auro,

*Dilexere graves Musas. Heroica facta
 Qui faciunt reges, heroica carmina laudant.
 Ut cessare viri fortes, & mascula virtus,
 Dicendum alii loqui nihil invenire poëta.
 Occidit ingenium vatum, vivit alta poësis.
 At si forte aliquis regum gerat aspera bella,
 Et decus armorum studiis belloque paravit,
 Nil genus externum, venturaque secula curat,
 Laude sua gentis satur, & presentibus annis.
 Barbarus est, neque carmen amat, vel avarus in auro
 Mergitur, atque Midae curis flagrantibus ardet.
 Est & apud reges rudis, invida, rustica turba,
 Mimis, adulator, leno, assentator, adulter,
 Histrio, scurra, quibus virtus odiosa: poëtas
 Mille modis abigunt, ut quando cadavera corvi
 Invenire, fugant alias vo'u: resque ferāsque.*

Atqui dura, &c. At particula adversativa, locum habet
 ubi contraria nectimus jam dictis, ut dicto de Ænea in
 fine tertii, *Fatloque hic sine quievit*, subdit de Didone in
 principio quarti, *At regina gravi jamdudum saucia curā.*
Pulchre ornat carmen epichetis, quæ sic construuntur:
At qui gesserunt potenti manu dura bella Fortiter, &c. Dilexere
graves Musas, reges, qui faciunt heroica facta, laudant heroica
carmina. Vi]. i. postquam. Viri fortes cessare]. i. è medio sub-
lati sunt; quia fortes cedere nesciunt. Et mascula]. i. virilis. Mas-
culum]. i. bene occurrit argumento, quod jam cuius in
promptu est. Nam si heroica gerentes, heroicis gaudent
carminibus, quæras cur ad illos non abeat, illisq; canat
Candidus ad quod respondet, raros quidem esse qui hero-
ice vivant, & si qui sint, eos non habere curam de æterno
nomine. Mide curi]. i. avaritiâ, quâ ductus petit à diis ut
quicquid contingeret, aut fieret; quo impetrato, inedi-
am promptus est. Nam & cibus, & potus in aurum versus est.
Est & apud reges, &c.] Alia causa cur apud reges non sit bo-
 nis poëtis locus, quia illic sunt literarum & probitatis hostes,
 utpote rudis & rustica turba; cum poëtae sint pauci, urba-
 ni, & eruditi. *Mimus]. i. gestu corporis morum imitator, Mimus.*

cum poëta gravis rem more philosophorū severè narret.
Adulator] cum poëta sit severus. *Leno*] cum verus poëta sit
 turpitudinis omnis hostis & expulsoꝝ. *Assentator*] cum po-
 ëta sit virtutis laudator. *Adalter*] cum nihil molis sit magis
 contrarium, quàm adulterium. Nam quæcunque poëtæ
 aptantur, casta sunt, ut *Priædes*, *Minerva*, *Daphne*, *fontes*. *Hi-
 strio*] cum poëtæ suæ dignitati consulant. *Quibus*] scilicet
 omnibus virtus est odiosa. *Poëtæ mille modis abigunt*] quasi
 à præda inventa, ut quando cadavera corvi invenère.
 Aptior esset similitudo, si honesti à rebus honestis abi-
 gantur per inhonestos, ut apes à floribus per araneas.

*Sunt etiam vates quidam sine lege petulci,
 Qui sine lege alii, sine præceptoribus, audent
 Quæquid amant reges, (& amant infamia solim)*
Scibi e: nam vates etiam dementia vocat.

*Hi se nescio quâ mentis levitate poëtæ
 Esse volunt, postquam trivialibus ora ciculis
 Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina jactant,
 Insulsi, illepidi, indociles, improvidi, inepti.
 Qui solet his vacuæ præbere ambagibus aures,
 Id vitium commune putat, doctisque resistit
 Vtibus, à vero indoctus discernere falsum.*

Sylv. *Candide, per superas, per Olympica numina juro,
 Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)*

Laturum auxilium. Meliora in tempora vive:

Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.

Can. *Si mihi sic optas, tibi sit, Sylvane, quod optas.*

Sylv. *Opto equidem, dictumque fides non fera sequetur.*

Can. *Vade malis avibus, nunquam rediturus, utares.*

Et facias subind quicquid tralaveris aurum,

Mors Mida, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt etiam vates] Docet tertiam causam, cur poëtis non sit
 apud reges locus; quæ est, quia multi versiculorum inepti-
 torum factores, & turpis vitæ honestationes, sacrum
 poëtarum nomen indignissimè sibi usurpant, quod æge-
 rimè patitur Hor. *licens in arte: Descriptas servare
 operumque colores, Cui ego si nequid ignoroque, poëta subest*

Pauli] .i. petulantes, audentes quæ non possunt. Nam
etiam dementia vexat] Non quidem graves, sed leves
 & fatiles. *Trivialibus ora cicutis*] Cicuta est herba fistulosa,
 quæ pastores canere solebant: unde Maro, *est mihi dispa-*
scens septem compacta cicutis Fistula. Idem: *Non tute in triviis*
solle solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen? un-
 de *Trivialia* dicuntur *exodia*] id est, rustica carmina quæ
 in compitis & trivialibus ab indocta rusticorum pube in com-
 pitalibus & ambarvalibus cantari solebant. *Sibi applau-*
dam] sibi placentes. *Sua carmina jactant*] existentes *Insulsi*]
 .i. sine talibus sermonis. *Illepidi*] id est, sine lepore ac ve-
 nustate sermonis. *Indociles*] quia discere nolunt, & ita in-
 corrigibiles. *Improvidi*] quia non videntes se ad interitum
 tendere, & alios ducere. *Inepti*] .i. Amusi & ab omni aptitu-
 dine tum verborum, tum factorum abhorrentes. *Ambagi-*
bus] .i. verborum inculcationibus, cum artem veram non
 habeant. *Id vitium commune putat*] & ita rejicit bonos pro-
 pter malos. *A vero indoctus*] .i. melius discernere falsum *Can-*
dide, per superos] Videns Sylvanus Candidum virtutis ama-
 torem verumque poetam, pollicetur operam cum jura-
 mento; nihil tamen confert in eum. *Per Olympica*] id est, *Olympica*.
 per cælestia. *Si ventis*] Proverbiale, .i. si res prosperè mihi
 succedant, & eveniant mihi quæ opto. *Meliora in tempora*
vires] Virg. *Æneid.* .i. *Durate, & vosmet rebus servate secundis.*
Paulisper] per paululum temporis. *Fides non sera*] .i. non tar-
 de faciens quod dixi. Nam *fides* videtur, autore Ciccone, *Fides*
 dicta, eò quòd fiat dictum, si ve quod dictum & conven-
 tum est. Candidus autem non contentus pollicitationi-
 bus imprecatur in abeuntem omnia mala, dicens, *Vade*
malis avibus] .i. malo auspicio; quasi dicat, in rem malam. *Malis avi-*
Nunquam rediturus, avare] Hoc autem videtur dicere in ab-
 sentem quasi obmurmurando postquam se nihil receptu-
 rum speravit. *Et facias subitò quicquid tractaveris aurum, Mo-*
re, Mide] de quo jam diximus. *Quando*] id est, quando. *Quando*.
 quidem, *virtus tibi vilior auro*] scilicet est, cum tamen Ho-
 ra-tius in Epistolis contra dicat, *Vilius argentum est auro,*
aurum illius aurum.

De civium & rusticorum discrepatione,
 inscripta CORNIX.

IOANN. MURMELII argumentum.

*Cornix enarrat discrimina turis & urbis,
 Et pergit varios stultorum carpere mores.
 Cornix & Fulica.*

N Ingit hyems, mugit Boreas, à culmine pendet
 Stria, depositis bobus requiescit arator,
 Dormit humus, clauso pastor tunicatus ovili
 Cessat iners, sedet ante focum fumosa Neera,
 Atque potenta coquit. Prius intolerabilis aestas
 Nunc laudatur, hyems æstu laudata molesto
 Displicet, optatum damnant presentia frigus.

Ful. Omne bonum præsens minus est, sperata videntur
 Magna, velut maius reddit distantia lumen.

Cor. Delicias habet omne suas & gaudia tempus.
 Aspice ut impexi, tritæque in veste ligati,
 Cede suum pueri exultent: Inflat in utrem
 Immissis vesica subis. sonat, & micat, æta
 Nunc pede, nunc cubito, stricte nunc obvia pugno:
 Si cadit, attollunt: cursu labor atque recurso
 Brumam abigit, glaciale gelu pila rustica vincit.
fusi Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci
 Transigimus tempus, dum lac coit igne recedens.

Ful. Pauperiem declarat hyems: improvida certe
 Turba sumus iuvenes, securi æstate vagamur
 Immemores hyemis; nosterum es, tibicinis omne est.
 Utredit è Scythia Boreas, nidisque volucrum
 Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,
 Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas,
 Stultitiam declarat hyems, sapientiùs urbes
 Congeriem nummulum accumulanti, & ad ilia vulpes,
 Melotasque trahunt, maculosæque tergora lyncis.

Ningit hyems] Contentio est inter Cornicem pastorem, qui
 partes rusticorum agit; & Fulicam, qui urbanorum;

stantia fortunæ utrorumque : Occasione cuius multa
 satyricè dicuntur in mores potius civium, quàm ru-
 rorum. Videntur autem tam *Cornix* quàm *Fulica* pasto-
 rum nomina. Uterque enim se rusticum profitetur & ma-
 iori genere nominat. *Hyems*] .i. tempestas pluviola, &
Boreas] ventus frigidus à septentrionali plaga,
 frigida est, flans. *Mugit*] mugitum imitatur flatu alto.
 id est, glacies concreta. *A culmine*] à recto. *Dormit*
 sopitur nive, & non exercetur. *Pastor tunicatus*] *Hyems*
 otiosus : unde dictum est à poëta, *Nudus ara, sere nu-*
di : *hyems ignava colonis*. *Nœra*] conjux rustica. *Fumosa*] *Nœra*.
 ferè ligna viridia aut malè sicca comburunt. *Atque*
solenta coquit] *Ovid*. *Quod coxerat antè polentum*. Reperitur *Polenta*.
 tamen & scemineum, cum hoc solum inter Latina primæ
 declinationis reperiatur neutrum. *Omne bonum præsens mi-*
ni] id est, minoris æstimatur, quia nemo contentus *Minus*.
 sul sorte ; unde Horat. in principio Ser. *Qui sit Mœcenas,*
ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, seu sors objecerit,
Contentus vivat, laudet diversa sequentes ? Veruntamen id
 contrà usu venit, ubi minimè opus ; quia bona terrena,
 eo quod præsentia sunt, plùs nos delectant, quàm cœle-
 stia quæ futura sperantur. *Asspice ut impexi*] Docet exem-
 plo non rerum, sed animorum esse discrimen. Nam pueri
 modi etiam in hyeme oblectantur variis, ut *Cadesuum*.]
 id est, porcorum, ut vesicam habeant, cujus agitatione
 brumale frigus superent : & rustici pilam magnam vento
 inflatam manibus pedibûsque agitantés glaciale gelû non
 curant. *Pauperiem declarat hyems*] id est, paupertatem : Est
 tamen interdum damnum, ut si quadrupes pauperiem
 fecisse dicatur. *Nos juvenes sumus uerba improvida*] quia se-
 curi ætate vagamur. *Nostrium es*] id est, pecunia nostra. *Est*
licitum] scilicet canentis ad choream instituendam. *Con-*
geriem nummum] id est, nummorum, per Syncopen : &
alilia] scilicet fovenda, & cooperienda, *trahunt*] id est,
 contrahunt, *Vulpes*] .i. pelles vulpinas, & *melota*] id est, *Melota*.
 pelles ovinas, Græcum est, cætera nota sunt.

Cor. Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,
 Immo ipso vexat gravior dementia ciues.
 Verum illis mater, nobis fortuna noverca
 Nos premit: infelix fors est dementia: fac sum
 Fortunatus, ero locuples, ero primus in urbe,
 Audiat, assurgent omnes, me vertice nudo
 Vultus adorabit, me plebs, me consulet omnis
 Turba, Magistratus etiam, populi que patresque.

Ful. O Cornix, Cornix! Non est fortuna, sed ipse
 Quo sapiunt homines animus: fortuna potentem
 Non facit, immo Deus: causam recitabat Amyntas.

Cor. Est fortuna deus: sed quid recitavit Amyntas
 Dic precor: in causis erat ingeniosus, & acer.
 Antè tamen paulum pecus & praesepia vise:
 Vade, redi; calor est post frigora dulcior; ito.

Ful. Attingit nix alta genu, vix tecta resiliunt
 Tanto oneri; sublimis apex in vertice summi
 Pyramidem fecit, metâq, assurgit acuta.

Cor. Da pecori cordam, stipulisque foramina clande,
 Si paries hiat; & rediens letamine muni
 Limina: nulla gregi gravior, quam frigora, pestis.
 Iamne ades? Oh! quenam hac solito properantia major?

Ful. Sollicitum me reddit hyems in frigore & igni.
 Maxima strenuitas feno recubare calenti:
 Abscondique cavo accubitu post frigora, dulce est.

Cor. Incipe, & enarra discrimina ruris, & urbis.

Desipiunt omnes] id graphicè docet Hor. 2. Ser. Nec
 rum, qui astultorum infinitus est numerus. Nos scil. rustice
 unde se rusticos asserunt. Verum illa mater] id lepide, quod
 Plinius de natura dicit, quæ nobis multa contulit magnæ
 & sævæ mercede: ita ut non sit facile existimare, pareat
 ne melior, an seior noverca fuerit. Infelix fors] i. paupertas,
 & tenuis fortuna, est dementia] i. reputatur demens
 quicunque pauper: unde Horatius in epistolis. Hæc
 animæ sapere & bene vivere, quorum conspicitur nudus imago
 pecunia villis. Assurgere] id est, reverentiam & honorem
 surgentes impendent. Vultus adorabit] id est, com-

Demens quis

Assurgere.

honorabit. Nam adoramus etiam statuas & crucem *Adorare.*
 mini; sed oramus tantum rationem habentes, & sen- *Orare.*
 consule] id est, consilium poscet. *Non est fortuna* id
 Iuven. *Sed nos Te facimus fortuna deam. Est fortuna deus*
 falsa opinione, & rusticè: Nam cum deus neget
 fides, etiam fortunam deum dicit. At id facit
 quod numina putabantur utriusq; sexus. Vnde de
 Eneid. 2. *Descendo, ac ducente Deo*] Et de Aleto,
 lunone, 8. *Nec dextra Regis erranti affuit*: Vnde in Cy-
 verat barbatæ Veneris simulacrum. Vnde dictum est,
Adentemque Deum Venerem. Videtur autem Cornix domi-
 aur saltem maior quam Fulica, quem mittit ad cau-
 qui abiturus dicit, *Attingu nix alta genu. In vertice sur-*
 bi minimè consistere posse videtur propter igne, quod
 nis in eo coqui solet. *Pyramidem*] i. cumulum nivis in
 Pyramidis formam. Est autem Pyramis structura ex lapi- *Pyramis.*
 bus in morem ignis ascendentis, cuius vertex acutiùs est
 truncus, quales in Ægypto leguntur miræ altitudinis
 esse: de quibus Marcial. in principio, *Barbara Pyramidum*
hæc miracula Memphis. Addit autem Cornix, *Da pecori cor-*
 ] id autem dicitur fornum quod autumnus fecatur; si-
 corda frumenta vocantur, quæ serò maturescunt. *Le-* *Lalamen.*
menum] i. fumo. *Sapientia* adeo intelligendum est aliquan-
 tum moris interfuisse, & interea tacuisse Cornicem,
 omnia autem faciliora sunt quam ut expositione egeant.

Hoc igitur tantum vris discrimen et vris
Taliter exortum, nosse recitabat Amyntas?
Principio rerum, primaque ab origine mundi,
Cam muliere matrem sociali fœdere iungens
Cali opifex (sic namque Deum appellabat Amyntas:
Nomen adhuc teneo) natos producere iussit,
Atque modum docuit fieri quo pignora possent,
Atque operi, mandata fideliter impleri;
Sicque vitam de pomi esu servata fuissent!
Famina sit mater, puerum parit, atque puellam,
Atque puerperio simili facunda quatuor annis
Apollini in immensum generis primordia nostra.

Post tria lustra Deus rearsit : dum pignora pectus,
 Famina prospiciens, venientem à limine vidit.
 Adam aberat, securus oves pascebat, adulter
 Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
 Connubiū, fraudata fides, sine cornibus hirci
 Facti, & zelotypo conlux suspecta marito:
 Nam quæ quisque facit, fieri sibi facta veretur.
 Erubuit mater, nimisq; libidinis ingens
 Indiciū rata tot natos, abscondere quosdam
 Accelerat, fano sepelit, paleisq; recondit.
 Nūmq; lares Deus ingressus, salvere penates
 Iussit, & Huc, dixit, mulier, tua pignora profer.
 Famina majores natu producere mandat.
 Hic Deus arrisit velut arridere solemus
 Exiguis avium pullis, parvisque catellis,
 Et primo letatus, ait, Cape regia sceptrā,
 Rex eris : at ferrum, & belli dedit arma secundo;
 Et, Dux, inquit, eris : fasces, populiq; secures
 Protulit, & axes, & pila insignia Romæ:
 Jamque magistratus celebres par titus in omnem
 Progeniem humanos tacitus volebat honores.
 Interea mater rebus gavisā secundiā,
 Evolat ad caulas, & quos absconderat, ultro
 Protulit. Hæc, dicens, nostri quoque pignora ventris:
 Hos aliquo, pater omnipotens, dignabere domo.
 Setosum albebat paleis caput, baserat armis
 Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tellis.
 Non arrisit eis, sed tristi turbidus ore,
 Vos fenum, terram, & stipulas (Deus inquit) plebū.
 Vester erit stimulus, vester ligo, passina vestra,
 Vester erit vomer, juga vestra, agrestia vestra
 Omnia; aratores eritū pecorūq; magistri,
 Farnifera, solifossore, nauta, atque budulei.
 sed tamen ex vobis quosdam donabimus urbe,
 Qui sint fartores, lani, lixe, artocopi que,
 Et genus hoc alii soliti sordescere, semper
 Sudare, & toto servire prioribus ævo.

Taliter omnipotens factus repetivit Olympum.

Sic factum servile genus, sic rursus & urbis

Inductum discrimen, aut Mantous Amyntas.

Hic igitur Apologo rusticano discrimen urbanorum & rusticorum commemorat à Deo factum, sicut & mercedum nonnulli sic dicunt institutam differentiam. Nam cùm mechanici à Deo, quantum mercedis exigent, exquisissent; assignassetq; tutoribus, crepidarius, & pluribus aliis quotidiana mercede conducendis denarios binos; latronis autem, & fabris lignariis ac carpentariis senos; disquiserunt priores quantum possessionis ex tantula mercede compararent: respondit, Quantum satis esset ipsis & liberis quotannis iugerum. At reliquis, quantum compararent petebatibus, respondit, Quotidie tantum terræ posse comparare, quantum per crura retrorum bipenni proicerent. Conati autem præ avaritia in longum proficere, in podicem projecerunt; in quem se è magnæ mercedes nunc quoq; projiciuntur. Præterea dicunt ranas & simias sic effectas; cùm muliercula, scilicet Eva, aut alia nimis fecunda, vereretur venienti Deo omnes liberos prodece, occulit quosdam in furno, quosdam sub vase elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, iussit Deus, qui in furno essent in simias converti, qui sub vase, in ranas ac bufones. Talem igitur apologum, ac fabellam anilem hîc prosequitur autor. *Modum docuit*] dicas, *Crescite & multiplicamini*, per coitum scilicet. *Accingere operi*] .i. operam dederunt diligenter liberis procreandis. *Mandata fideliter implem*] iucunda narratio, quia hodie quoq; ad illud præceptum plus æquo inclinamur. *Post tria lustra*] .i. quindecim annos. Nemo autem sit mihi tam ineptus, ut historiam putet à poëta narrari. *Hirci sine omnibus*] .i. cædi adulteri. *Nam quæ quisq; &c.*] Proverbialiter, & disertius quàm illud, *Qui fuit in furno, socium sibi querit in illo*. *Salvere Penates*] .i. familiares, & omnes in domo habitantes. *Tua pignora*] id est, natos. Nam *Pignora* naturum dicuntur pignora rerum. *Hic Deus arrisit*] id est, annuit, & blandus atque affabilis fuit. *Catellis*] .i. canis fuerui. Et

Pignora.

primus

Fasces.**Securis.****Vites.****Pila.****Stimulus.****Ligo.****Pastinum.****Fœnifeca.****Solifossores.**

primo] scilicet omnium. Vnde ad primæ genituræ jura al-
ludit. Fasces] qui erant ex virgis, in quibus securis erant
colligata; ferebantur autem à lictoribus post eam magi-
stratus, qui in corpus & sanguinem animadvertere po-
rant. *Securis*] à secando dicta, quod interfecat, ut col-
nocentium. *Et vites*] quibus centuriones & cæteri duci-
milites cædebant. Nam ex vite erat baculus, non ex
arbore, nè severiores haberetur, saltem in concives. Nam
alios virgis cædere licebat. Iuven. Sat. 8. *Modo iam post hoc*
frangebat vertice vilem, Si lentus pigra muniret castra dolens
Et pila] quæ sunt Romanorum tela. Lucan. *Signis, post*
aquila, & pila minantia pilis. Hæserat armis] id est, hunc
ris. Stimulus] quo boves infligantur. *Ligo*] instrumentum
rusticum, ut *pastinam*] quod bifurcum est ferramentum
quo pastinatio, & repastinatio vinearum fit. *Fœnifeca*]
est, secantes fœnum. Persius: *Fœnifeca pingui vilis*
anguine pulces. Solifossores] fodientes terram: est autem
una vox: nam si duæ essent, *soli* secundam producens
quam composita corripiunt in mediis syllabis, dummo-
etiam in nominativo id habent, ut *fœnifeca, solifossores*: qui
dico, quia *quantumcumque* à nominativo *quantumcumque*
quantumcumque producitur, ut *qualicumque* à *qualicumque*. *Fœ-*
tores] qui faciem faciunt. *Lani]* i. carnifices. *Lixæ*] aquas
ferentes. *Artacopi*] panifices, aut panem incidentes. *Et*
nus hoc alii] sicut dicimus, id genus, pro eius generis; sic
nic hoc genus, pro huius generis. *Mantous]* i. Mantuanus; *hæc*
Mantous dicitur à Manto Nympha, matre Oeni, qui
Mantuum à matre denominavit. De quo Maro, *Favonius*
Mantus & Thusei filius amnis. Amyntas autem is est, de quo
in Amynta vilum est.

Cor. Mirabar si quid recti dixisset Amyntas.

Civis erat, sœper nobis urbana juvenis,
Cui nihil est præter stulta hæc commenta negoti,
Ludit, in agrestes semper joculatur, & urbis
Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.
At neque de superis pudet has componere nugas;

Iste jocus manifesta gerit convitia secum:
 Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaso,
 Ut neque perpendas isto te scommate carpi?
 Nos quoque paulisper mentem extendamus ad urbis
 Stultitiam, ne forte putes sapientius hos
 Vivere qui splendent auro, qui murice fulgent.
 His oculus vidi tunicis plerosque superbis
 Vestiri, atque foro regali incedere gressu,
 Quos secreta sâmes premit, atque domestica egestas.
 Stultius bis certe nihil est: opulentia ficta,
 Paupertas; & segnities, & inertia vite
 Vera, quid est aliud quam desipientia veri?
 Videtiam patres (ô rem indignam atque nefandam!)
 Dum segnes dormire volunt, & vivere laute
 Prostituisse suas vulgò cum conjuge natas:
 Quid pejus, quid perfidius, quid stultius unquam?

Fil. Quid si vitam alio nequeant traducere pacto?

Cor. cum totidem, quot nos, habeant animasque manusque,

Dc, cur vitam alio nequeant traducere pacto?

Minabar, si quid rectè dixisset Amyntas.] Quasi dicat, juvenis
 ille insanus amore, & rusticos odio habens. Cui nihil nego-
 ti] pro negoti]i. Urbana juvenus] .i. multitudo juvenum
 urbanorum. Convitia] contumelias. Omaso] .i. intestino pin-
 gui, tarditatem ingenio afferente, ut Hor. & Persius ac-
 testantur. Isto scommate] id est, irrisorio disterio. Te] qui
 rusticus es. Carpi] id est, reprehendi. Nos quoque] id est, vi-
 cissim. Qui murice] id est, purpurâ. Prostituisse] id est, ad
 turpem questum in lupanaribus & prostibulis statuisse,
 quasi pro foribus, ubi luxuriâ perditos expectant. Quid]
 scilicet dicas, aut quid faciant? & est inanior desidiolo-
 rum purgatio, quàm ut refellatur. Vnde dicit Cornix, Ha-
 bent cives urbani manus & pedes, ut nos: Cur non qua-
 tur sibi victum laboribus & parsimoniâ, ut nos?

Est etiam, cuius vecors industria vanas

Quærat opes, ubi nullus opes invenit ab ævo.

Est lavat barbarum succis, & vertey in autum

Æstimas, ac nigra semper fûigine pallet.

*Est qui, dum tellure latens desiderat aurum,
 Dat magicis operam studiis, & tempora perdit.
 Quid levius, quid stilius, quid inanius unquam?
 Omnia, nè veniant ad opus telluris & agri,
 Omnia pertentant: ut agant nihil, omnia versant.
 Semper agunt, nunquam peragunt; ex fœnore victum
 Infamem extorquent, vi, fraude, dolisque laborant:
 Mille viis opibus, mille insidiantur bonori.
 Nos capras, & oves, armentaque pascimus: illi
 Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecus.
 Rusticus est ovium pastor, volacrumque, canumque
 Civis: Vtrum melius, te iudice, nobiliusque,
 O Fulca? utilitas unde, aut opulentia maior?
 Ful, Si venit ex nostris operis opulentia maior:
 Civibus, unde igitur tantarum copia rerum?
 Cor Ex vi, fraude, dolis; vi, fraude, dolisque laborant.
 Nonne vides, insane, ut nos crudeliter urgent,
 Quo capiunt astu? Nos irretire loquendo,
 Sacrum offerre putant, & opus sublime, piùmque:
 Huc aures, oculosque adigunt, huc ora manûsque.*

*Est etiam] assertalia urbanorum vitia, & ferè opposita
 gnitici, dicens: Est etiam] scilicet civis, cuius vecors] id est
 perversi cordis industria, querit opes vanas] .i. ultra quàm
 satis sit, & non iustâ ratione; ut qui per artem (ut dicunt
 Alchimia, .i. adjuvaminis, adjuvando naturam, sperans
 æs aut argentum vertere in aurum: quâ viâ nullus, inquit,
 hactenus invenit opes; certum est multos inventi pauperiem:
 dicunt tamen ejus rei studiosi, inventos, quod ad intentum
 pervenerint. Fuligine nigrâ] quia vapore meo, pallet]
 quomodo, nisi ad anxietatem referamus, non constat. Est qui, &c.]
 Alius error eorum, qui magicis artibus & characteribus,
 nescio quibus, sperant posse venire thesauros absconditos.
 Omnia, nè veniant ad opus telluris & agri, Omnia, inquam,
 pertentant] id est, experiantur, nè fiant agricolæ, quo
 nihil honestius, nec justius, Semper agunt, nunquam peragunt]
 .i. perficiunt nihil eorum quæ illi ceptant. Ex fœno] .i. usu, Accipitres] id est, aves ad præ-*

Vecors.

Alchimia.

dem Catulos] ad venationem. Et equos] ad venandum, aut
 vribus, aut canibus. Cercopiubetos] id est, caudatas simias.
 Na xspc & dicitur cauda; πινυ & simius, aut simia. Sunt
 ergo quos eatos marinos quidam vocant, capite, ut dicit
 Plinius, subnigro, & pilo asinino, quibus deformitas de-
 cori est, suntq; ob cautum ingenium divitibus in deliciis.
 Cion] est pastor volucrum & canum, quia eos pascit. Quo
 pla] quā calliditate, & αλυσ, id est, ab urbe, ubi astutiores
 sunt. Irretire] i. in laqueos & retia illigare, hoc est, circum-
 venire & decipere verbis putant. sacrum offerre] i. arbitran-
 ter se obsequium præstare Deo, quando nos decipiunt.
 Hæ] id est, ad hanc operam ut nos decipiant. Adigunt] id
 est, applicant. Ora] i. omnia quæ dicunt. Et manus] id est,
 omnia quæ faciunt.

Assus.

Ful. Unde urbanarum, tibi tanta peritia rerum?

Cor. Hec didici quondam, ductis in moenis capris,

Cum lac vociferans ibam venale per urbem.

Mansi apud artocopum, sapiens, & ad omnia promptus

Furti erat, & crudum ferro subradere panem.

Ipsæ, ut erat mores urbis doctissimus, ista

Tradidit, affirmans nihil esse nocentius urbe :

Se quoque furari didicisse aiebat ab urbe.

Sunt etiam, qui parta ab avia patrimonium fundunt

In meretricum usum : quid facilius, improbiusque?

Dic ubi machandi ars, homicidia, seditiones :

Nonne inter cives, atque intra moenia regnant ?

Quid reges, qui regna hominum per vulneta querunt,

In moriemque suos adigunt? quid pectora miles

Obficiens telis, per mille pericula vadens,

Pro stipe dat vitam? Nulla est insania maior.

Gloria præfertur vitæ. Quid gloria? quid laus?

Quid fama est? quid honor? Voces, & opinio vulgi.

Omnia longa dies abolet : cum vivere cessas,

Omnia sic abeunt, ut lux cum sole recedit.

Qui mare sollicitant remis, cum vivere possint:

In patria, stulti : ventis qui credit & undis,

Stultus : divitiæ cui sunt, & negligit uti,

Stultus : qui, ut natæ cumulet patrimonium, parvis

Ab-

*Abstinet, & genium fraudat, stultissimus; & qui
Quæ facere ipse potest, natis facienda relinquit.*

Vnde urbanum] Bonâ interrogatio, ut decorum servetur
& verisimilis narratio. Artocopum] ut videtur, accipit
panifex, seu (ut dicitur) pistore, qui Græcè dicitur ἀρτο-
ποιός. i. artopœus; quia ἀρτ. & dicitur panis, & ποι. facit
Sed artocopœus, dicitur quasi labor panis, nam ἀρτο-
ποιός dicitur, sed accipitur pro laborante. Iuvenalis autem
videtur accipere pro pane, dicens Satyrâ quintâ, Salustius
artocopi reverentia. Vbi tamen pro pistore accipi potest,
sic maneat discretio panis, qualem artocopus fecerit
ita obsequando ejus jussu sit ei reverentia. Sed ad Per-
sam nostrum. Ipse, ut erat mores nobis doctissimus] Hoc exem-
plo convincere possumus, participia comparari. Nam
nomen sit doctissimus, non regeret accusativum. Quod
ca ego quidem. morum potius dicitur, hic tamen verum
mores potius docet legendum, cum enim omnino in-
ditum, si superlativa à participiis accusativum regentibus
deducta, accusativum regant, cum adverbia à præpositio-
nibus orta id faciant, ut proximè Hispanum Mauri sunt, in-
quit Salustius. Sunt etiam] Aliam affert urbanorum stulti-
tiam, qui patrimonia ab avis parva cum meretricibus ab-
sumunt. Qui reges] Docet & reges & ceteros bella pro
minio aut inani gloria gerentes, urbes ferè incolere, &
pendiarios autem, qui invocati nomina sua dant, esse
urbanos esse, & maximè insanire, cum pro modica sine
periculum vitæ subeunt: quod rustici non nisi coacti
ciunt pro libertate patriæ, & conjuge ac liberis. Qui
solicitant] Rursus aliud genus stultitiæ (quod Persius quo-
q; prosequitur) eorum, qui cum satis habeant, navigant
tamen cum periculo vitæ. Item, Salustius, divitiæ cui sunt, &
gligit uti] ut avarus: Nam, ut dicit Seneca, Tam deest
quod habet, quàm quod non habet. Vnde de sene avaro. Hoc
Querit, & invenit miser abstinet, & timet uti. Et primo leti-
Congestis undique saccis Indormis inbians, & tanquam puer
sacris Cogeris, aut pectus tanquam gaudere tabellis. Satis
qui ut natis cumulet, &c.] quia sæpe malè absument. Vnde
Persius.

Avarus.

CORNIX, Ecloga. VI.

5

Perius, *Vi tuus iste nepos olim satur anseris extis, &c.* Vide
Satyram ultimam, ubi totum hoc est argumentū. Et geni-
us id est, naturam. Est enim genius Deus naturæ & lo-
cativi, quem, qui alimentum naturæ debitum subira-
nt, defraudare dicuntur. Terent. in Phor. *Suum defrau-*
das genium. *Que facere ipse potest*] quod per tabellam, seu
epilogum de cassira pulchre recitat Gellius.

Qui numerant stellas, & se comprehendere scia
Posse putant, stulti: verum dementior istis,
Naturam quicumque Dei scrutatur, & nudet
Figere in immensam lucem tam debile lumen,
Nostra fides melior: civis ratione coactus
Difficile assentit; nudis nos omnia verbis
Credimus, & plures faculas accendimus aris.
Civibus est infida fides: inquirere nunquam
Mente sinunt arcana Dei. Si numina scire
Esset opus, poterant nobis se ostendere: verum
Quando latere volunt, quid vestigare necesse est,
Que nos scire negant ipsi qui cuncta gubernant?
Nostra etiam pietas pietate potentior urbis.
Namque viri, qui sacra canunt, templisque ministrant,
Quanta legunt vuri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quesitas ex rure, in mœnia plenis
Pappibus in ferri (pietas ea rustica) fruges.
Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam,
Causidici, latratores, rabulæq; forenses,
Nummorum aucupium docti, legumque tyranni:
Aire patrocinium vendunt; producere causas,
Et lites pendere diu, vindemia quædam est.
Sunt & equestre genus medici, qui tangere ventis
Nonnunquam illicitas audenti, & ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His, nisi tenebras palpant, est facta potestas
Excruendi ægros, homineque impune necandi.
Qui verò populis præsunt, hominesque gubernant,
Quò plus juris habent, quantiòque licentia major,
Infante solent tanto amplius. O ubi sancti

Restores, & iustitia, & pietatis amici,
Quos patres sero ante focum memorare solebant?
Omnia nunc abeunt pessum: spoliata queruntur
Templa, gemunt inopes, viduae lacrymantur. Et huius
Quenam causa mali? Quia stat pro lege libido.

Qui numerant stellas sicut astronomi; & se comprehendere fata
astrologi, genethliaci, & mathematici. *Naturam quæ
que Dei scrutatur*] Vnde ille; *Mittite arcana Dei*: Et alia
Altiora te nunc quaesieris: Et utroque major; Noli nimis
pere; sed ad sobrietatem. *Nostri*] id est, rusticorum. *Circa
tione coactus*] id est, rationibus innitens. *Plures faculas*]
est, tardas & cæcos tortos. *Mente finunt*] id est, de
nunt. *Poterant nobis se ostendere*] Argumentum quo veri
mille fit. Deum non velle à nobis nosci, cum se non pre
beat noscendum. *Quid vestigare*] id est, inquirere neces
est ea, *quæ ipsi qui gubernant cuncta*] scilicet superi, nega
id est, prohibent nos scire: quasi dicat, *Nihil necesse, &*
Quando .i. quandoquidem. *Nostri etiam pietas*] .i. charita
tis, ut dicunt, exhibitio in eleemosynis erogandis. *Legum*
.i. colligunt. *Stultorum est aliud*] In pragmaticos, & causi
cos invehitur quasi Satyricè. Vnde aptè personam Ca
nicis assumpsit. *Rabuleq; forenses*] id est, forum iudiciale
causas sectantes. *Rabula*, secundum Festum, dicitur malis
intentus negotiis, paratusque ad radendum quid, ad ra
ferendum; vel qui est in negotiis agendis actor, quali
biosus. Secundum Marcellum autem, *rabula* à rabie dicta
est; quem nunc advocatum vel causarum patronum dic
mus. Cicero; *Non enim declamatorem aliquem de ludo, ut
rabulam de foro; sed doctissimum, atque perfectissimum
rimus*. Sunt ergo *rabule* (ut iterum Nonius attestatur) in
giosi. *Aucupium*, id est, captationem, ab avibus captandam
Conatus; *Hoc novum est aucupium*. *Legumque tyrannus*. Quæ
sumum jus summa malitia est. *Ære patrocini*um
Et c.] Enumerata iudicorum vitia. *Vindemia* quidam
lucrum, ut vindemia quæ est vini collectio, ut mellis
gum. *Sunt & equestre genus medici*] Et hoc quoque Satyricè
Equestres sunt, quia multis ferè vehuntur aedificiis.

acu la.

Rabula.

Aucupium.

Vindemia.

itas] ad femora mulierum. Nomina temeraria] id est, his non convenientia; quæ fingunt, nè ignari deprehendantur. Est tenebras palpat] .i. cæci & ignari sunt. Est potestas] Quia, morientibus ægrotis inter curandum, non vocantur. Qui verò populus præsumunt] in primores, primates, ac magistratus invehitur. Insanire solent tanto] cum tamen vel leve in aliis scelus, in illis maximum fit. Vnde Iuven. Omne animi vitium tanto conspectus in crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. Abeunt pessimi] id est, pessundantur, & pereunt. Spoliata queruntur] id est, comburuntur templa.

Ista tua, O Cornix, excandescencia fines

Transi honestatis: scelus omnibus obijcis omne.

Innocuos habitare homines, & in urbe memento.

Cor. Non habitant colubri quedam Balearibus arva
Proxima, (non memini nomen) neque nothua Cretam,
Nec nemus Agerie sonipes, nec vir bonus urbem.

Vir bonus est animal rarum, paucasque per urbes,
Et per rura locos habet: est rarissima virtus.

Cor. Insanis, Fulica, insanis: Tot in urbibus hostes
Sunt tibi, quot cives; hi nos tondentque, pilantque,
Non habitant nostri capitis ratione: coarctant
Nos ad furta, ipsi mox ad suspendia mittunt.
Fas igitur, siquid nostris sese unguibus offert,
Radere, & insidiis, ac nostrâ indagine captos
Deplumare levi tactu sensim, & pede pressim.

Si videt excusa; si sunt secreta, negato

Furta: quod occultum est, non est injuria, furtum.

Quicquid habent, noster labor est, industria nostra est.

Ista tua, O Cornix, excandescencia] id est, vehemens ira. Fines]

limites transi honestatis. Baleares Insulae sunt in Hispania, Græcis dictæ à fundarum jactu. Νῆσσα sig-
nificat jacio: tollitur autem nunc. Balearicos autem con-
giles à senatu auxiliū petiisse constat, cum in quibus-
dam vicinis non possent vivere serpentes; ea autē ar-
gentum in Ebuso, quæ est insula inter Ophiurâ & Pityu-
sibus. Ebusi enim terra serpentes fugat, omnium venenoso-

Ebusos.

rum animalium expertus; eadem cuniculos gignit popu-
 lantes messes Balcarum. Dicit autem se *nomini immo-*
morem, ut decorum seruetur, nam non congruit rusticis
 longinquarum insularum nomina scire, sicut Maroniam
 rusticus oblitus erat nominis Geometre, dicens: *In meo*
duo signa: Conon, & Quis fuit alter, Descripsit radio totum
qui gentibus orbem? Neque noctua Cretam] scilicet ha-
 bitat; cuius nomen non ignorat, quia sub Venetorum di-
 tione est. Noctua autem, quæ in Creta negatur, plurimum
 Athenis est, usque adeo ut in proverbio sit, *Γλαῦν εἰς, &*
Διδας. i. *Noctuas Athenar*, aut *in Athenas*, scilicet fert is qui
 merces eo, ubi abundant, inutiliter transvehit, ac si aqua
 in mare vehat. *Egeria* autem *nemus* est, ubi Numæ Pom-
 pili secundus Romanorum rex colloquium cum *Egeria*
 nymphea uxore suâ, de rebus religiosis habuit; ubi *sonipes*
 negatur vivere: Est autem equus à sono pedum sic de-
 ctus, *Æneid. 4. Stat sonipes ac fræna ferox spumantia munda*
Nec vir bonus urbem] scilicet habitat, sicut nec Albionem
 seu Britanniam maiorem lupus. *Vir bonus est animal rarum*
Mar. Vir bonus & sapiens, qualem vix repperit unum Millitum
cunctis hominum consultus Apollo, Iudex ipse sui. Iuv. Rari quippe
boni, &c. Habet] i. habitat, residet. *Sunt tibi, scilicet rustici*
Pilantque] *Hor. compilo secundâ longâ posuit, ne me*
spini scrinia lippî Compilasse putes, verbum non amplius addam.
 autem notum Gallis vocabulum: quod si tractum est
 pilis, naturâ primam corripit. Indè autem tractum
 sunt per apologum *Æsopi*, quo, qui duas uxores habet
 alteram juvenulam, quæ canos decerpit radice,
 alteram grandem natu, quæ, ut sibi contormem ha-
 beret maritum, nigros capillos tulit; calvus & depilatus
 mansit, atque ita nudatus & privatus intelligitur. *Id est,*
quod efficere pilare est. Coartant] id est, compellunt
 ad furta, quia exigunt quod sine furto nos habere non
 posse sciunt, & mittunt mox ad suspendia] Potuit esse Ca-
 didus, quem alii ex agro Parmensi, alii ex Magnano
 undum dicunt *Nestus unguibus*] *Arguere*; quæ cornua
 & fulicæ unguibus diripiunt. *Sensim*] id est, impercepti-

ter, hoc est, paulatim, & pede pressim] .i. quasi pressio pede
sine strepitu. De plumare] quia aves id a vibis faciunt. Si
videt] scilicet quisquam furta, excusa] dicens videlicet re-
parari voluisse. Si sint secreta, negato. Futurum, quod occultum
non est injuria. Quia quicquid habent] scil. cives, est noster.
est industria nostra.] Hæc autem Cornici potius quam
bono pastori conveniunt dicere; quia furta nulli licita
sunt: nec sua sibi vindicare sine superioris autoritate
permisum. Vnde dicit Fulica,

Ful. iam longè egredieris metam rationis, & equi.

Cot. O Fulica impræbitæ urbana coinquinat orbem,
Vnde tot in terras veniunt æstate procellæ,
Flumina, venti, amnes, gyando? Vidisse recorder
Tellurem tremere, ac postes, & tecta labare,
Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam.
Cur segeti lotium, messi dominantur avenæ,
Vt in capreolos transit, caligine verni
Depereunt flores? Mala parit omnia nobis
Hæc civile nefas; pariet quoque plura deinceps.
Vnde venit furor armorum, bellique tumultus,
Qui genus omne mali secum vehit? Omnibus urbs est
Fons & origo malis. Descendit ab urbe Lycaon;
Deucalion Pyrrha cum conjuge rusticus: ille
Intulit illuviem terris; hic abstulit: ille
Abstulit humanum terris genus; intulit iste.
Si terra (ut perhibent) flammis abolebitur unquam,
Istud grande nefas ulla descendet ab urbe.

Ful. O Cornix, jam pone nodum sermonibus istis,
Audio jam dudum pueros de pulce loquentes:
Cetera, si quicquam superest, post prandia dices:
Palti indulgendum monet urbibus hora relictis.

iam longè egredieris metam rationis, & equi] quia urbana
deplumare, si clām fore speretur, consulis. coinquinat]
contaminat, polluit. Orbem].i. universum mundum. Vnde
tot in terras] dicit omnem tempestatem importunam,
omnemque calamitatem propter urbanorum scelera à
Deo demitti. Cur segeti] Vir. Grandia sepe quibus mandavimus
tordea

hordea sulcis, Infelix lolium & steriles dominantur avenæ. Est autem lolium, de quo Salvator: *Nonne bonum semen seminasti? unde ergo habet zizania? Inimicus homo superseminavit.* Vocis *capreolos* .i. acidas quasi chordulas, quibus sese vires palis & ramis alligant, quibus etiam vesci solent divites. *[Caligine]* .i. aëre nebuloso & obscuro, atque ita infecto. *Parturit*] pre parit .i. provocat. *Civile nefas*] .i. nefandum civium scelus. *Descendit ab urbe Lycaon*] quem ob perfidiam Iupiter in hycon .i. lupum transformavit; & occasione ejus sceleris diluvium (secundum Ovid.) superinduxit. *Deucalion Pyrrha cum conjuge*] idest, uxore. *rusticus*] scil. fuit qui in montibus Thessaliæ habitavit, ubi inter saxa degens, ad sese profugientes tempore particularis diluvii benignè recepit: quocirca humanum genus jactis post terga lapidibus servasse fingitur. *Ille*] scil. Lycaon, hoc est, scelus ejus. *Intulit illuviem*] .i. inundationem aquarum, hoc est, diluvium. *Terris*] .i. in terras: ut, *Infervetq; deos Latior Hic*] scil. Deucalion cum Pyrrha. *Abtulit*] scil. illuviem. *Ille*] scil. Lycaon *abstulit*] genus humanum terris. *Ille*] .i. Deucalion, *intulit*] scil. in terras genus humanum, quod secundum fabulas, perierat; aut secundum historiam illic periisset, si non servasset. Si terra, ut perhibent] id dubitat rusticus: aut ex ethnicis sumptum, quibus non est fides habenda, nisi eadem in sanctis quoq; literis habeantur. Nos autem credimus ignem conflagrationis diem judicii præcessurum. Sed & Ovid. aliquando mundum igne periturum asserit *Metamorph.* 1. *Esse quoque in fati reminiscitur affore tempus, Quo mare, quo tellus, correptaque regia cæli Ardeat, & mundi moles operosa laboret.* *Illud grande nefas*] scil. propter quod mundus ardebit. *Descendet ab ulla*] .i. à quavis una urbe, & non ab agro, & Cornix, jam pone modum] .i. finem. *Sermonibus istis*] scil. tantis improbis, & contumeliosis. *Audio jam dudum pueros*] .i. minores famulos, aut liberos, *loquentes de pulle*] .i. instare horam prandii. Si quicquam superest] .i. reliquum est. Gellum docet superesse, supra id quod satis est esse. *Hora*] scilicet prandendi. *Monet indulgendum*] .i. opera nandā esse, aut invigilandū *Pulli*] .i. cibi illi rustici, quo Romani diu vixerunt. *Vibibus*] .i. contumeliis de urbibus relictis.

Edo.

ECLOGA VII.

*De conversione juvenum ad religionem, cum jam
 autor ad religionem aspiraret,
 inscripta POLLUX.*

IOANN. MURMELII argumentum.

*Galbula; astiores ad hydera laudibus effert,
 Et canis ut viso versus sit numine Pollux.*

Alphus & Galbula.

Galbula, quid sentis? Pollux doctissimus olim
 Fisiulicen subito, quodam quasi numine tactus,
 Destituit calamos, tunicas, armenta, sodales:
 Bardocucullatus caput, ut campestris alauda.
 Quatuor ante dies in religiosa recessit
 Claustra; ferunt illum, pecudes dum solus in agris
 Pasceret, effigiem quandam vidisse deorum:
 Cetera non memini, sed tu quid, Galbula, sentis?

Galbula] Si frivolum non sit, dicam non sine ratione in
 hac septima ecloga agi de conversione juvenum. Nam
 septenarium numerum, qui ex primo impari, & proximè
 illum subsequente pari conficitur, constat habere nescio
 quid mysterii, non solum in sanctis literis, sed etiam apud
 poetas; unde est illud, *O terque quaterque beati, &c.* Nam te
 jam septima portat Omnibus errantem terris & fluctibus aestas.
 Dicunt præterea, septimo quoque anno immutari no-
 bis ætatem: ut primis septem annis simus infantes, proxi-
 mis pueri, tertiis adolescentes, quartis juvenes; quæ ætate
 constituendum est nobis genus vitæ, quos & quales nos
 esse velimus, & in quo genere vitæ. Bene ergo (ut de cæ-
 teris ætatibus, quæ pari ordine subsequuntur, tacet) in hac
 septima ecloga agitur de juvenum ad religionem conver-
 sione;

sione: unde hactenus *adoleſcentiam ſuam* (ſic enim inſcri-
 pſit opus) poëta ceciniffe putatur, dein ceps cantaturus
 juventam & virilem ætatem, in duobus videlicet ultimis
 carminibus, quæ in religione compoſuit, Sed linguam
 hæc argutioribus. Per *Pollucem* hoc loco intelligo poë-
 tam. *Fiftulicem*] id eſt, canens fiſtulã, ut noſtrã ætate: ſi-
 cut tibicen, canens tibiã gruſ, ut olim faciſtabant, &
 nunc quoque nonnunquam. *Quodam quaſi numine taſtus*]
 quia ſpiritus ubi vult ſpirat. *Bardocucullatus caput*] .i. ha-
 bens *Bardocucullum* capiti tegendo aptum: *Bardocucullum*
 veſtis eſt Gallica groſſioris villi, factã com poſitione ex
 Bardis, qui poëtae erant Gallicani, & cucullo: Cucullus
 enim veſtis eſt groſſior, capiti tegendo apta. *Bardi* item
 dicebantur olim ſtulti, apud Gallos, ut poſſis accipere
Bardocucullum veſtem fuiſſe Gallicam, ſtultorum, & vili-
 um hominum. Vnde Martial. in diſtich. *Gallia Santonica*
veſtita eſt Bardocucullo: Cercopithecorum penula nuper erat. Ba-
rdus] ad hoc, autore Feſto, ſtultus, à tarditate ingenii, ap-
 pellatur per *Metatheſin*: Græcè enim *Βαρδὺς* dicitur.
 Præterea, ut idem inquit, bardus Gallicè cantor appella-
 tur; qui virorum fortium laudes canit, à gente Bardorum.
 De quibus Lucan. *Plurima ſecuri ſuſidiſtis carmina Bardi.* No-
 nius autem dicit bardum eſſe propriã vi & ingenio tar-
 dum. Nam Græci tardum *Βαρδὺν* .i. bardum dicebant.
 Plaut. in Perſa, *Nimis equidem pro barda & ruſtica reor ba-*
bitam eſſe. Ex his & aliis multis, ut de Alpibus, patet Gal-
 licam quoque linguam immutatam eſſe; nam multa nunc
 aliter, quàm olim dicebantur, à Gallis dicuntur. *Vi cam-*
peſtris] .i. in campis verſari ſolita. *Alauda*] id eſt, avis cu-
 cullata, & plumeam criſtam habens. *Effugiem quendam* *in-*
diſſe deorum] ut in proceſſu patebit. Videtur autem diſſam
 Virginem intelligere, aut quæ Herculi occuſſiſſe à Cæ-
 rone memoratur: de qua ſuo loco dicam. *Cetera non mi-*
mini] id enim & ruſtico convenit, ut jam sæpe diximus, &
 œconomiz, atque argumento hujus eclogæ. Nam inten-
 dit narrando duo facere: colligere videlicet laudes paſto-
 rum, & perfectionem religionis; potiſſimum Carmelita-
 nx, quæ prima eſt

Fiftulicen.
Tibicen.

Bardocuc-
cullatus.

Bardi.

Bardus.

Alauda.

Gal. Ut dixere patres, laticens primordia rerum
 (Magna enim nobis qua quondam tradidit Umbra)
 Instituit Deus agricolas, pecorisque magistros.
 Primus agri cultor vinctis, immansuetus, & asper,
 Qualis humus segetis, lapidosa, rebellis aratro.
 Ast ovium primus pastor, mitissima proles,
 Instat ovium, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
 Miris erat nullis unquam pastoribus asper.
 De grege sæpe (nos sacrum ponebat ad aras,
 Nunc ove, nunc pingui vitula faciebat, & agnâ
 Sapius, & magna divos ambibat honore:
 Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
 Ut fuerit primo mundi nascentis ab ora
 Tempus ad hoc, cælo pecoris gratissima cura.
 Assyrios quosdam (sed nescio nomina: curæ
 Diminuunt animum) Deus ex pastoribus olim
 Constituit reges, qui postea murice & auro
 Conspicui gentes bello domuere superbas.
 Cum Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,
 Aut Paris, aut alius; puerum qui obruncat ad aram,
 Pastor erat. Quando cælesti exterritus igne,
 Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
 Pastor erat, Moses, Moses à flumine tractus.
 Exul apud Graios Amphrysia pastor Apollo
 Rura peragravit, posito deitatis honore.
 Cælestes animi, Christo ad præsepia nato,
 In caulis cecinere Deum pastoribus ortum.
 Et nova divini parvis miracula docti
 Pastores, primi natum videre Tonantis;
 Et sua pastores infans regnator Olympi,
 Ante magos, regesque dedit cunabula scire.
 Se quoque pastorem Deus appellavit, ovesque
 Multibus ingeniis homines, & mentibus equis.
 Et nè vana putes hæc somnia, nuper ab in be
 Rus veniens, picto perlegi hæc omnia templo.
 Sunt pecudes pictæ, parvi sub matribus agni
 In tollere cubant, ingens equitatus ab alto

Monte venit, radiant auro diademata divum,
 Et suspensa tenent vaga lumina prater euntum.
 Non igitur mirum, nosse si numina Pollux
 Vidit: amant villas, & oves, & ovilia divi.

Simplicibus praeiens Deus est, offenditur astu.

Ut dixere patres] Ut probet verisimile esse, pastori esse me-
 men visum, alius orditur laudes pastorum, docetque quod
 verum est, *Abelem*, primum justum fuisse pastorem, mul-
 tosque reges, ut *Abraham*, *David*, & similes fuisse pastores
Christum ad hoc se appellasse pastorem, dicentem, *Ego sum*
pastor bonus; & recens natum primo à pastoribus agnitionem
 atque visum, & multarum genus alia, quae legendo par-
 bunt. *Ut dixere patres*] *Virgil. Amici meminere senes*. Ro-
 stici enim non ex libris, sed ex majorum relatu historiam
 discunt. *Deus jaciens primordia rerum*] id est, in prima homi-
 num *genesis* instituit agricolas, ut *Adam*, & primogeni-
 tum *Cain*: *Pecorisque magistros*] ut *Abelem*: quia autem
 dicendo primordia rerum visus est alius ordiri, bonum
 facit *Parenthesin*, dicens, *Magna canam, nobis quae quondam*
tradidit Umber, cui totam doctrinam suam ubique acce-
 ptam fert. *Primus agriculator*] scilicet *Cain*. *Ovium primo*
pastor] id est, *Abel*. *Instar*] id est, in statum & morem, &
 similitudinem, quod *Valla* negat. *Quae bile*] id est, cholera
 amaritiam animo afferente. *Sacrum ponebat ad aras*] *Histo-*
ria patet in principio *Geneseos*. *Vitulam faciebat*] scilicet
 rem sacram. Sed *facio*, & *operor* per se posita, de rebus sa-
 cris intelliguntur. Nec dices, *Faciam vitulam*; quia
 tauri est: sed *vitulam*, aut *vitulo*, subaudiendo rem divinam,
 ut in *Buc. Maro*: *Cum faciam vitulam pro frugibus, ipse ventus*
Divos ambibat] id est, ambientium more venerabundus ado-
 rabat. *Sic*] i. usque adeo numina flexit, ut cura pecoris fue-
 rit à primo ortu mundi nascentis, scilicet usque ad hoc
 nostrum tempus, *gratissima*] id est, acceptissima, *caelo*] id est,
 coelestibus. *Affyrus*] ut *Abraham*, *Loth*, *Iacob*, & ceteros
 Patriarchas. *Cum Paris*] *Alexander*, qui & *Paris*, pastor
 fuit. Nam cum *Hecuba* ipsa gravida visa esset gestantem
 catellum facem gestantem, quae tota *Troja* incendebatur,

sedq; ad Priamum retulisset, & ille ad somniorum & phan-
 tastum interpres, responsum accepit, filium gestare,
 qui Trojæ cremandæ occasionem daret: quocirca pater
 quicquid pareret interfici iussit, Mater autem non interfe-
 cit, sed exponendum feris dedit, ubi à pastoribus inventus,
 ab illis quoq; educatus, in virum crevit, atque ab Oenone
 Nympha adamatus est, iudiciûmq; inter tres deas dedisse
 fertur. Cum vērò optimus esset athleta, & cum Hectore
 congressus eum vicisset, ab eo interemptus fuisset, nisi
 frater agnitus: tandem pro Helena promissa in Græciam
 profectus fatalem attulit prædam. Vnde Statius in Achil-
 leide, *Solverat Oebasio pastor de littore classem Dardanus. Pa-*
stus ergo aut alius] quia de nomine, ut rusticus, dubitat;
cum vidit tria numina] scilicet Iunonem, Palladem, & Venerem
 de præstantia formæ concertantes, *In Ida*] .i. sylvâ sic di-
 ctâ *Iliaca*] .i. Trojana. Quod additur, ad discretionem
 Idæ Cretensis. *Erat pastor puerum qui obtruncat ad aram*]
 scilicet Abraham, qui id facere voluit, erat pastor. *Pa-*
stus erat Moses—quando caelesti exterritus igne] scilicet in subo,
 qui non comburebatur. *Venit ad ostentum*] id est, miracu-
 lum aliud portendens, ut virginitatem divæ genitricis
 Christi, *Pedibus nudis*] quia iussus est calceamenta exuere.
Mose, inquam, *à flumine tractus*] scil. à filia Pharaonis re-
 gis Egypti, cum esset in fiscella super aquas natans, unde
 nomen accepit. Apollo spoliatus divinitate pavit Adme-
 ti regis armenta novem annis, unde *Nomius*] .i. pastora-
 lis est dictus: pavit autem apud Amphrysium fluvium
 Thessaliæ, spoliatus, dico, divinitate propter interfectos
 Cyclopos: unde in principio 3. Geor. dicit Virg. *Et te*
memorande canemus Pastor ab Amphryso. Ideo hæc secun-
 dum Macr. l. 1. Saturn. finguntur, quia Apollo ipse est sol,
 qui omnia pascit. *Deitatis*] Latinius diceretur *divinitatis*,
 sed carmen id non accipit. *Caestes animi*] .i. spiritus: unde,
Qui fecit angelos suos spiritus. *In cantis*, .i. septis pastorum, ubi
 faciebant vigilias super gregem suum, ut Lucas præclare
 memorat. *Ante majos*] .i. sapientes Persarum & Indorum;
 quia eadē nocte quā natus est, cum ipsis, ad minimū, deci-

Iliaca.

Mos.

Nomius.

Cant.

mo tertio die primū n̄ visus sit. Dico ad minimum, quia
 controversia est, an eodem anno, an alio. *Ante magis re-*
gesque] Vnde *mizos* pro regibus accipimus, propter illud,
Reges Tharsis, &c. Se quisque patrem Deū appellavit,
cens, Ego sum pastor bonus. Quisque] Addens, *Agnovi om-*
nes, & cognoscunt me mea] i. miti ingenio præditi homi-
 nes *Picta perlegi hæc omnia templo*] i. in parietibus fani, ubi
 picta hæc fuerunt; & ideo dicit, perlegi. Maro in 6. *Qui*
protinus omnem Per egeret. Magna enim est convenientia
 pictoris & scriptoris. Vnde eos Flaccus æquiparat, di-
 cens, *Pictoribus atque poetis, Quidlibet audendi semper*
æqua potestas. Sunt pecudes] scil. pastorum, qui Christus
 viferunt, *Ingens equitatus*] scil. trium regum. *Diademata &*
viliū] aut regum, aut angelorum, aut Christi & parentum
 ejus; hoc est, matris veræ, & patris legalis, ac nutritiæ
 naturalis à quibusdam putari. *Et suspensa tenent vaga lū-*
na] i. oculos prætereuntium, hoc est, cogant prætereun-
 tes volentes immorari donec picturam perspexerint. *Amant*
villas] i. domus rusticas & ovēs, & ovilia divi, *Simpliciter*
præsens Deus est] Id sanctè, & moraliter, si cordis simp-
 citatem intelligit.

Alph. *Vera refers, pecori si sint innoxia nostro*
Pascua. Vidi asinum, vidi præsepe, bovemque :
Iam memini turbe venientis, & ora videre
Indica jam videor regum sua dona ferentum.
Vn̄ in oro : Quenam Polluci occurrit imago ?
Galbula, si nō is, nē sit labor omnia fari.

Galb. *Et novi, & memorare libet, res magna relatu,*
Res digna auditu, pia, sancta, imitabile factum.
Durius & immixta pater, atque suaverba noverca,
Pollucem graviore iugo, & se iuve, ut
Tempore, cum dulces a iunioribus suggerit ætas :
Et cum jam invalide iugo subponere vires
Deficerent, nullaque al. in nant' reseret arte,
Constituit tentare facina : res una violentem
Ire diu tenuit, annis impatienter amabat.
Error enim com munis amor juvenilibus annis,
Res est fortis amor, violentia fortior : iuvit.

Vera
 præse-
 est pe-
 mini
 nunc
 tum.
 na, sc
 des]
 tur ; &
 mitis p
 detur
 vira j
 edog
 beall
 dte]
 à pare
 Semel i
 scil. est
 quæ a
 nihil m

Et tales abiens (mibi namque solebat amores
 Enarrare suas) mæsto dedisti ore querelas;
 O virgo, lacrymæ tuæ solveniunt ocellis,
 Cum te tam chæro cernas ab amante relictam?
 Vltimæ decessu duces suspiria nostro?
 Tunc mei crudelis eris fortè immemor unquam?
 Usquæ ad æonem tuum poterit frigidescere pectus,
 Pectus quod toties tot lumina fletibus implet?
 Tunc irabes crebris gemitibus, & pallida fies?
 Cerno oculos, cerno lacrymas, cerno anxiosa corda
 Virginis. Hæc tantum quæ dissimulare dolorem
 Fas erit arte? Dolus duplex mea pectora torquet,
 Illius atque mænia: sed fas mibi scire, quod illi
 Non licet. Occultum longè magis æstuat ignis.
 Incolumem mibi vos divi servabitis illam,
 Ut, quando exitio repetam mea iura peractis,
 Fiat amor felix saltem semel ante senectam.

Veneres] Approbat Alphus. Vidi asinum, & bovem, &
 prope] scilicet Domini, qui in eo ante asinum & bovem
 est positus. Vidi, inquit, de pictura intelligens. Iam me-
 mini turba venientis, id est, in mentem venit, & videor mihi
 nunc videre ora Indica] i. Indorum regum, at India venien-
 tium. Et videor videre ora regum ferentium] i. offerentium do-
 na, scilicet aurum, ibus, myrrham, et novi, & memorare li-
 bet] quia res est digna relatu] i. ut referatur, & recensea-
 tur; & factum, scilicet Pollucis, est imitabile. Durus & im-
 mius pater] Est mihi namque domi pater, est in iustanor erca. Vi-
 detur autem hæc verba vitæ ipsius poëtæ descriptio. Gra-
 viora iugo] Quia nimis rigidi, & severi erant, ut in prima
 eclōga docuimus. Et cum invalide] Est enim ea ætas im-
 becillis & inops consilii. Nullaque odium] sc. parentum.
 Arte] scilicet filii. Constituit tentare fugam] i. discedere clām
 à parentibus tam duris. Error enim communis] Vnde prius,
 Semel insomniavimus omnes. Res est fortis amor, violentia fortior]
 scilicet. O virgo] Querulosa discessio ab amica. Crudelis]
 quæ amante non redamas. Maro: O crudelis Alexi!
 Nihil mea carmina curas, &c. Lumina] Sic tot legendum vi-
 detur,

detur, ut sit, *pectus*, inquam, quod implet toties lumina tot fle-
tibus. Dolor duplex, *Illius*, atque meus, *illius*, scilicet virginis,
quam occulto æstuantem putat amore: *Atque meus* qui
manifesto absumptus sum igne. *Exilio peractio*] quia in ex-
ilium voluntarium, ut patris sævitiam, & novercale odium
devitet, abcedere destinavit. *Fiat amor felix*] ut potius
amicā saltem semel: id amatoricè & modestè.

Talia pergebat memorans, voluitque reverti:
Tantus amor juvenem, via tanta furoris agebat,
Sed jam jacta fugā cunctis erat alea notā.
Fronde sub Herculeæ fessius mærore sedebat:
Ecce puellari virgo stipata coronā,
Ora, manus, oculos, habitūque simillima Nympha;
Et tali affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer, quod tendis iter? vestigia verte.
Nescis (heu!) nescis quod te via ducat; & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos ratus herbosos, nihil esse pericli:
Omnia tuta putas, & quod placet, utile credis,
Morè juventutis stolidæ. Collectus in erbem
Sæpe latet molli coluber sub graminis umbra.
Est facile, incautos offendere: parvulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
Nec nisi jam læsus vires intelligit ignis.
Hæc regio intrantes aditu consuevit amæno
Fallere; delicias offert, & gaudia: verum
Ingressis, quum triste nihil superesse putatur,
Mille parat laqueos, & mille pericula profert.
Trames hic, ut collem gressu superaveris illum,
Ducit in umbrosam sylvam, crudele ferarum
Hospitium, loca tetra silu, & caligine opaca.
Quisquis eò deceptus abit, remeare vetatur:
Et piceis primum velatur lumina vittis;
Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus,
Transit in effigiem monstri: dum volvere linguam
Atque loqui tentat, mugit: dum attollere sese
Credit, humi graditur quadrupes, neque suspicit astræ.

Ima tenebrose vallis lacus æquove nigro
 Occupat, & nigris mons plurimus imminet undis.
 Huc tracti, in Stygios latices, altumque baratrum
 Præcipientes dantur: rapidaque voragine merfi,
 In Styga, & æternas Erebi rapiuntur in umbras.
 Heu! quot pastores istis ambagibus acti
 Cum gregibus perire suis! Ego sedula semper
 Monstro iter: hic ad opem vigilo indefessa ferendam.

Talia pergebat memorans.] Commemorat quæ virgo visa sit
 Polluci, cum jam fugam facere decreverat, Eam autem,
 quia in Carmelum ire suadet, & virginum coronam se-
 cum duxit, non ineptè putaveris divam virginem Ma-
 riam, cujus protectione & nomine insignitur nunc
 Carmelitana religio, quam autor noster professus est.
 Quin adeo eclog. 8. id manifestè docet. Alludit tamen
 ad eam quæ Herculi apparuisse dicitur: Vnde dicit ap-
 paruisse jacenti *Fronde sub Hercule*: Respexit quoque bi-
 vium Pythagoricæ literæ, de qua in opusculo Maro-
 niano abunde diximus. Ut verò sciamus quæ Herculi ap-
 paruerit, audiamus Ciceronem, officiorum ita disce-
 rentem: *In primis constituendum est. Quos nos & quales esse ve-*
limus, & in quo genere vitæ. Quæ deliberatio est omnium dis-
 ficillima. Ineunte enim adolescentiâ, cui inest maxima imbe-
 cillitas consilii, sunc id sibi quisque genus ætatis degen-
 de constituit quod maxime adamavit. Itaque antè impli-
 eatur aliquo certo genere cursûque vivendi, quàm potuit
 quod optimum esset judicare. Nam Herculem Prodicus dicit,
 ut est apud Xenophontem, cum primum pubesceret, (quod
 tempus à natura ad deligendum, quam quisque viam viven-
 di sit ingressurus, dictum est) exisse in solitudinem, atque ibi
 sedentem diu securo multumque dubitasse, cum duas cerne-
 ret vias, unam voluptatis, alteram virtutis, utrum ingredi
 melius esset. Hoc Herculi, Iovis satù edito, potuit fur-
 tasse contingere; nobis non itidem, &c. Hæc Cicero. Aiunt
 autem inter dubitandum duas accessisse matronas, *Vir-*
tutem & Voluptatem; quarum voluptas prior ingressa,
 accuratissimè erat ornata, & omnes delicias post se tra-
 hebat, respectans aliquando, cum fastuque omni multa

110 BAPTISTÆ MANTUANI

ostentans, & multa etiam plura pollicens, secum trahere
Herculem tentavit. At *Virtus aspera, & dura, severèq; in-*
tuens contrâ: Non polliceor, inquit, aliquam voluptatem
aut quietem; sed laborem, pericula, sudores infinitos ter-
râ marique tolerandos: sed horum premium erit, Te De-
um fieri. Quod audiens Hercules, gravibus verbis Volup-
zatem repellens, Virtutem sequutus est. Cujus, ut inquit
Maro, primus ingressus difficilis videtur. Nam via virtu-
tis dextrum petis ardua callem, Difficilemque aditum primum
spectantibus offert: Sed requiem præbet fessis in vertice summa.
Sed ad autorem: *voluitque reverti*] scilicet, ad virginem
quam constituerat deserere; quia nihil inconstan-
tius amante. *sed jam alea erat jacta*] id est, jam perfir-
muerat frontem, hoc est, periculum infamie non amplius
timuerat, & ita erat extra aleam, per quam significatur om-
nis incertus eventus, & omne periculum, ut alea belli, &c.
Erat autem jacta fugâ] id est, per fugam quam paraverat
tâ cunctis] .i. omnes sciebant quod fugere constituerat, &
hoc animo sedebat, *fissus mœore*] amore languens & mœ-
rore confectus, *sub fronde Herculeâ*] .i. sub populo, quæ plu-
rima crescit in ripis Padî. Vnde Ovid. *Populusque Padus,*
&c. Ea autem arbor dicatur Herculi: unde in Buc. *Popu-*
lus Alcide gratissima; qui ejus fronde coronatus, ad infe-
ros descendit, ac rediit. Significat autem virtutem, quæ in-
trinsecus viret, & extrinsecus pallet, ut ipsa frons popu-
lea. *Ora, manus, &c.* Synecdoche est: ut *Æn. 4. Omnia Merca-*
rio similis, vocemque, colorèmq;, &c. Per campos herbosos] .i. vi-
rides; & ita adolescentiam notat. *Sæpe latei*] Maro; *Frigi-*
dus, & pueri fugite hinc, latet anguis in herba. Parvulus infans]
alludit ad Moysen, qui, relicto auro, carbonem ardentem
in os suum intulit, quo se innocentem adhuc declaravit.
Aditu] id est, introitu: *amæno*] delectabili, & voluptuoso.
Trames hic] scilicet tam amænus. Pronomen *hic*, in-
ceps est: unde hoc loco corripitur. Adverbium autem
semper produci vult. *Crudele hospitium*] appositorie
cut *Æneid. 6. Itur in antiquam sylvam. stabula alta ferarum.*
in] .i. mucore, & lanugine immunda, *Removere velant*

Alea.

Maro; Facilis descensus Averni: Noctes atq; dies patet atri janua
 Ditis. Sed revocare gradum, superasq; evadere ad auras; Hoc opus,
 hic labor est: Pauci, quos æquus amavit Iupiter, aut ardens eve-
 xit ad æthera virtus, Diis geniti potuere. Piceis vittis] .i. caligine
 ignorantia & desperationis. Velatur lumina] .i. habet o-
 culos velatos; est, n. Græca locutio: vittis] .i. fasciis, qui-
 bus ligari solent decollandorum oculi. Trans] .i. transfor-
 matur in effigiem monstri. Docet quid Meramorphoses
 poetarum sibi velint, quibus Vlyssis socii in feras & pecu-
 des versi finguntur: quia homo voluptati deditus, fit be-
 stialis. Animalis autem homo non percipit ea que sunt spiritus Dei.
 Vnde neque suspici] .i. sursum inspicit astra: ut Ela. 38. 14.
 Avenati sunt oculi mei suspicientes in excelsum. Ima occupat] .i.
 semper versatur in limo carnalium desideriorum. Mons
 parvus] .i. difficultates & pericula, quæ in luxuriosa vita
 sunt. Latice Stygis] .i. obscenas aquas tristitia infernalis.
 Altumque .i. profundum. Barathrum] .i. voraginem. In Styga]
 .i. lacum infernalem, à tristitia dictum. Declinatur autem,
 hec Styx, hujus Stygos: inde hanc Styga Accusativus. Ere-
 bi] Erebus ferè à doctis sine b scribitur, diciturque lacus
 obscurus: nam Egebevds obscurus dicitur. Ego] sc. Vir-
 tus, aut bona inspiratio Indefessa] .i. indefatigabilis. Mul-
 ti prætereo, quia nota sunt etiam pueris.

Vitta.

Suspiciere.

Stygias.

Barathrum.

Erebus.

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinque
 Atria, secreti tutam pete litoris oram,

Quæ contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
 Aëra Carmelus viridi caput arbore cinctum.

Primus hic antiquis patribus Spelæa, domosque
 Præbuit arboreas, intra nemus illic densum.

Ex hoc in vestros deducta cacumine montes
 Religio venit, sicut de fonte perenni

Flumina, & ex uno multi genitore nepotes.

Illius in sylvis, abies ubi plurima surgit,

Pinguis ubi piceæ sudat libet & terebinthi,

Innocuum postquam feliciter egeris ævum,

Mox tua mutatis ætas renovabitur annis,

In loca te tollam meliora, virentia semper;

Immortalis eris, divum comes; ire per aspera.

Inter

112 BAPTISTÆ MANTUANI

*Inter Hamadryades, & Oreadas, atque Napæas
Flores coronatas caput & redolentibus herbis,
Fas erit, ac super & subter cognoscere colos.*

Tolle moras] Persequitur verba virginis, quæ Polluci apparuit. Blanda atria mortis propinque] quia ducunt in bonis dies suos, & in puncto descendunt ad inferna. Et alibi; Stulte, hac nocte rapient animam tuam. Tutam eram] .i. montis Carmeli, qui contra Idalios fluctus] .i. Cypron, protenditur. Mibi] aut divæ virgini aut sã ctæ inspirationi. Nam omnis religiosa professio Heliam & Helisæum cæterosque filios Prophetarum habet autores, etiam Hieronymo censore. Hic] sc. Carmelus præbuit primus antiquis patribus] sc. jam dictis, Speleas] .i. speluncas, Domos arboreas] .i. sub arboribus. Intus nemo densum ilice] .i. in nemore ilicibus pleno. Vnde dixit, caput cinctum viridi arbore. Religio venit deducta ex hoc cacumine] .i. ex hoc vertice Carmeli. In vestros montes] qui sc. in Europa sunt. Nam duce divo Ludovico primum in Galliam translati sunt. Sicut flumina] sc. deducuntur, de fonte perenni] .i. per totum annum, & in perpetuum fluente. Flumina enim ferè in montibus fontem habent pro capite. Illius in sylvis] Ordo est, postquam egeris feliciter ævum innocuum in sylvis illius] sc. Carmeli, ubi] .i. in quibus surgit plurima abies, & liber] .i. cortex interior. Picea] sc. arboris, pinguis] quia picem exudat. Et liber terebinthi] sc. resinam & picem. Allegoricòs vult illuc tranquillam, & sine penuria esse vitam; quia qui omnia derelinquunt, Christum sequentes, centuplum recipient, & vitam æternam possidebunt. Mutatis annis] sc. in æternitatem, qui erant transitorii. Ire per astra inter Hamadryades] id est, Nymphas arborum; & Oreadas] id est, Nymphas montium; atque Napæas] id est, Nymphas florum, id est, inter cæterus virginum Fas erit] quia & ipsa virgo. Hi sunt qui sequuntur agnum quicumque ierit, &c. Ac super & subter] quia in medio erit.

Sic effata leves virgo discessit in auras.

Tum sua juravit Pollux mutata repente

Pectora, & exten plo victum expirasse furoræ;

Non aliter quàm flamma cadit, si ardentibus agis

Hamadryades.
Oreades.
Napæas.

*Effluat, & totas præceps Padus evomat undas :
Sic abiit crudelis Amor, qui sæpe pharetram
In juvenem, dum principiis obflaret amandî,
Dum tepet, ac timide insanit, consumpsit omnem.
Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.*

*Alph. Sunt quibus asspirent etiam nolentibus ultro,
Sunt quibus insensu sine causa & crimine dii sunt.*

*Galb. Quod nos in pecudes, in nos id juris habent dii.
Hoc rursus scire sat est : sapient sublimius urbes.
Sic docuit rediens aliquando ex urbe sacerdos
Ianus, & in magno dixit sibi codice lectum.*

*Alph. Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit ;
Nos quoque jam sero cum sole recedere tempus :
Galbula, sarcinulas nè sit tibi ferre molestum ;
Pera levis, levis est & cantharus : omnia parvus
Ferre labor serò ; grave manò, sed utile pondus.
Ipse pecus ducam : mihi pars erit ista laboris.*

*Sic effata] Bene effata, quia sic dicuntur oracula. Virgo]
aut Virtus, aut diva Virgo, 'discessit in leves auras] id est,
evanuit. Tum sua juravit Pollux] ideo juravit, quia diffi-
cile creditu. Simile D. Th. Aquinati contigisse fabulan-
tur, qui accinctus lumbos, postea venereum ardorem non
sensit. Et extemplo] .i. illico, è vestigio: tractum ab auguri-
bus volunt, qui designatio templo, dicebant, Ex templo,
quo dicto subito abscesserunt. Furorem] .i. amores. Non ali-
ter] sc. ut aqua extinguit ignem. Qui consumpsit in juvenem
annem pharetram] .i. omnes vires suas : dum principiis ob-
flaret] .i. obflare vellet aut deberet: juxta illud, Principiis ob-
sta, &c. Dum tepet] id est, dum animus in dubio est, facili mo-
mento huc illuc impellitur. ac timide insanit] id est, adhuc ti-
more & pudore afficitur, & nondum consentit in illece-
bras. Sic igitur Pollux in claustra silentia venit] ubi impeditam
habet venam, nè liberè canat. Sunt quibus asspirent] quia
Spiritus ubi vult spirat. Sunt quibus insensu sine causa & crimine
dii sunt] id impie, nimisque rusticè: quia consilia Dei sæpe
occulta sunt, nunquam autem injusta. Videntur autem dii
sensu bonis & insontibus, quando maximè amici sunt,*

Extemplo.

hoc est, quando eis tribulationem, ut meliores evadant
 immitunt. Nam virtus in infirmitate perficitur. Quia ergo
 rustici id non animadvertunt, videntes bonos affligi, di-
 cunt Deum eis inensum, cum minimè sit: Veruntamen
 sit, non tamen injustus est, quia non habet præscriptam
 legem. Vnde dicit Galbula, *Quod nos in pecudes*] Ordo est,
diu habent id juris in nos quod nos scil. habemus in pecudes. Hoc
rur. scire sat est] scil. rusticos. *Sapient sublimius urbes*] i. urbem.
Sic docuit rediens] i. veniens, cum illic habitent ferè prædi-
 catores. *Et Iannus dixit sibi lectum in magno codice*] scil. Decre-
 torum, aut Bibliorum. *Sol cadit*] Pro more suo finem pa-
 rat eclogæ, docens esse discedendi tempus, *Galbula, sarcinulas*] Ordo est, *o Galbula, ne sit tibi molestum*] i. grave, *Fer-*
re] i. auferre & colligere, *sarcinulas*] i. parvas terumpasto-
 rum sarcinas. *Pera*] scil. nostra, in qua panis, & cætera
 edulia ferri solent, *est levis*] Vnde dicunt *Æscopum*, cum
 aliis accinctum ad iter, libenter subisse reticulum panis,
 licet ponderosius esset; quia novit in itinere imminutum
 iri. *Cantharus*] i. poculum quo Silenus est usus, ut dicitur
 in Buc. Virg. *Et gravis attrita pendebat cantharus ansa*. Can-
 tharus ergo sc. levis, quia exhaustus. *Parvulus labor est sem-*
omnia] cibi & potus repositoria, *Serò*] i. vesperti; & *gravi-*
pandus, sed est ea omnia ferre mane. *Ipsè*] scilicet ego, *dum*
æcus] id est, gregem nostrum.

ECLOGA VIII.

De religione rusticorum,
 inscripta RELIGIO.

IOANN. MURMELII argumentum.

*Iste canit montes, rura hic campestria: Nymphæ
 Pollucis visa laudes & festa canantur.*

Candidus & Alphus.

Horrida solstitio tellus suis, Alpæ, reverso:
Ad solitos montes, ubi ros in gramine, & æstus
Miluv, hæc armenta monet deducere tempus.

Alph. *Aëreos montes, & summa cacumina longe*
Prospicio, quid sint montes (tibi vera fatebor)
Nessio: semper enim campestria rura, lacusque
Incolui. Montanus ager quā fruge redundat?
 Can. *O rude & illepidum ingenium! prope flumina semper*
Versatus, sulcae in morem, lixiosa per arva,
Sunt ubi ranarum, culicum, pulicum, cimisiūque
Lustra inter salices, iuvae, viridesque papyros,
Invidere audes, & nauci pendere montes
Vnda fluunt amnes, templis ubi tanta locandis
Marmora caduntur, fulgens ubi nascitur aurum!
Quae parit antennis tellus? medicamen ab herbis,
Dic, quibus est nisi montanis? De vertice Baldi
Sæpe melampodion legi: medicina capellis
Nulla magis praesens: quondam Valsasinus Aegon
Tradidit hoc, dum vere sues castiaret, & agnos;
Tradidit, & dixit, Solus n. edicamen habeto.
Dic, Vbi castanea plures? ubi copia major
Glandus? in excelsis fontes & pascula vidi
Montibus, antoceas & pingue p. lenta comedi.
Sunt populi fortes illic, robusta juventus,
Lata pedes, callosa humeros, nervosa lacertos,
Hispida, dura manus, molis indeffa ferenda.
 Horrida solstitio tellus fuit: In hac ecloga, quae inscribitur De
 religione rusticorum, habentur primò laudes montium, quas
 Candidus, nactus occasionem ex calore solstitiali, quo
 urgente montes petere suadet, accumulat, non imme-
 mor (si rectè sentio) Carmeli sui, quem incolere jam ant-
 no constituerat, & cujus laudes prosequi intendit Solstitio]
 scilicet æstivali, non brumali. Est enim duplex: Alterum
 quo sol stare dicitur, quod altius assurgere in epicyclo
 suo nequit; alterum, quia profundius descendere non
 potest, ut in bruma. Ad solites] scilicet Candido, & gre-
 gi ejus. Nam Alphus montes ignorat. Ordo est, Tem-
 pus montes deducere (Dicerem perducere aut producere: nam
 deducere in altum, inusitatum est) haec armenta ad montes so-
 lites, ubi vos est in gramine, & æstus mitior] id est, temperati-
 or;

Or; quia in summis montibus tempore æstivo frigus opacum est. *Montanus ager quâ fruge redundat?*] Ex hac quaestione nanciscitur occasionem montium describendorum. *O rude ingenium! versatus*] Constructio ad rem respiciens non ad vocem, sicut apud Comicum, *Scelus, qui me perdidit. Pulicum*] primam communem habet hæc vox. *Cimicum*] Cimices sunt vermes foetidi, parietibus & lectis inhærentes; & ubique vapor est aquarum, frequentes, ut culices, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. *Lustra*] potius ferarum sunt. *Inter salices*] quæ in locis humidis nascuntur. *Vlvas*] id est, herbas palustres; & *papyrus*] id est, arundines quæ in Ægypto tantæ nascuntur, ut ex singulis internodiis faciant naviculas. Habent autem membranam tenuem, in qua olim scriptitabant. Vnde nunc abutuntur vocabulo, *papyrus* pro chartis dicentes. *Et nauci pendere*] id est, non pluris facere, quàm nauci: quod aut putamen est nucis, ut Priscianus & Tortellius sentiunt; aut granum fabæ cum se aperit, ut Servius vult; aut, ut nonnulli, mucor nucis priusquam condensatur in nucis oleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretii & valoris. *Vnde flauit amnes*] quia ferè in montibus ortum habent. *Vbi tanta marmora ceduntur locandis*] id est, constituendis templis. i. ad constituenda templa. *Antennas*] id est, malos transversos. *Sape melampodion*] Melampodion genus nigri hellebori, à Melampode quodam, qui eo uti in divinationibus solebat. Dictum autem à pastore ejusdem nominis, qui primus hanc herbam inuenisse dicitur, dum capras eo purgari animadvertit, daroque earum lacte furentes Prætidas sanari. Vnde Maro dicit *Georg. 3. Inventaq; nocent artes: cessere magistri Phyllides Chiron, Amithooniusque Melampus.* Interpretatur item Melampus nigri pedis. Dicitur enim Græcè *μῆλαρ* nigrum, & *πῆς* pes. Fuit & alius *Mantis*, id est, vates ingenis. *Medicina capellis Nulla magis præstans*] id est, præstans, & citius sanans. *Quondam Valsasinus Ægon*] Nè eorum decorum medicinæ peritus censeatur, dicit se accepisse Ægone, quem Valsasinum à loco nominat, *Dic, Valsasinus*

Cimex.

Lustra.

Vlva.

Papyrus.
Nauci pendere.

Antenna.
Melampodion.

Melampus.
Mantis.

plures? videlicet, quàm in montibus; quasi dicat,
 [quàm] *Artocreas*] .i. panem cui caro includitur. *Pastil-* *Artocreas.*
 [vulgò vocant: ἀρτος enim dicitur panis, & ἄρτας ca- *Pastillus.*
 [Lata pedes] id est, habens latos pedes. *Callosa humeros*] id
 habens humeros callosos ex labore, aut pulposos.
 [pilosos] *lacertos*] .i. habens lacertos nervosos. *Hispida*] id *Hispidus.*
 [pilosa. *Moli ferende*] id est, ad molem ferendam].i. quodvis
 munus portandum, *indefessa*] id est, indefatigabilis.

Vallis ex illis, opera ut navalia curat,
Confluit huc: nullum est hominum genus aptius urbi.
Sive velis castrare pecus, seu scindere fagos,
Sive sumum ferre è stabulis, haurire cloacas,
Latrinas curare, viamque aperire coactis
Sordibus, & scalis puteos descendere in altos:
Ingenio callent, & duro robore pollent.
Sed quid opus multis? Subeunt opus omne populi
Inseruire, focos lignis cumulare, verùque
Artifici versave manu, dare libera fumo
Spiramenta, boum ventres ad flumina ferre,
Verrere humum immundam scopis, doctissima gens est.
Quòdque magis miror, semper sub pondere currunt:
Caribus in duris oriuntur, & ardua vivunt
Per juga, cum capreis habitant spelæ ferarum.
Adde quod in cælum brevis est è montibus altis
Transitus; ere etiam caput usque ad nubila tollunt;
Nubila transcendunt aliqui; puto, sydera tangunt.
Esse locum memorant, ubi surgit ab æquore Titan,
Qui (nisi dedidici) contingit vertice Lunam,
Et vixisse illic hominem, sed postea abactum
Improbate gule, quod scilicet omnia poma
Manderet, & magno servaret nulla Tonanti.
Hinc divi, sanèlique patres in montibus altis
Delegere domos tacitas: Caribusia tellis,
Camelus, Garganus, Athos, Laureta, Laverna,
Et Sina, & Soracis apex, umbrosæque vallis,
Et juga Nursini fato senis inchoa, & altis
Abietibus turrita caput Camaldula sanctum.
Cetera prætereo: nec enim sermonibus istis

Omnia

*Omnia completi status. Montana frequentant
Culmina calicula, sed anas, & mergus, & anser,
Ibis, onocrotalus, milvi, fulicae, paludes.*

Vallis ex illis] .i. inter montes sitis; aut loquitur de
nitie, quæ est in montibus. Enumerat autem sordida
nisteria adque ferè apriora sunt in montibus orti, sicut
omnem laborem. Vnde Iuven. Sat. 2. *Et illa d Montana
positis audiret vulgus aratris.* Posset tamen videri loqui de
tis in planitie, & in convallibus: ut illis det honesta
nisteria, his sordidiora. Sed de his, qui in montibus
scuntur, totus est sermo, quia dicit, *Cotibus in duris oriuntur*
] Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt
gaturi cloacas & fumaria, idq; quasi Saryrico mortu,
nescias an lauder, an verius irrideat eos, nisi quia rustici
dat partes laudandi, cui etiam vile ministerium, dum
nuè sit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus, quæ
sub vertice montium inter montes tamen, *Confluit hæc*
ad hæc plana loca, subauditur, ex superioribus, *robusta
ventus; ut curet opera navalia*] .i. nauticum expleat munus
Castrare] .i. emasculare aut excolare; seu *scindere*] id est,
cidere, & amputare *fagos*] arbores glandiferas; à quibus
comedendo dictas. Non autem intelligo ut toreumata
ciant aut cœlaturas, ad quas fagus apta: unde est, *Tibi
tula ponam Fagina, cœlatum divini opus Alcimedontis.* Cloa-
cæ sunt cryptæ subterraneæ, per quas sordes in flumina
demittuntur. *Sordibus coactis*] id est, congregatis & com-
pactis ut aquæ ductus claudantur. *In altos puteos*] eorum
purgandi gratiâ. *Popinis*] .i. culinis. *Dare libera sumi Spi-
menta*] id est, purgare fumaria; vulgus caminos vocat.
Ventre ad flumina ferre] aut sordes alvorum, aut intestina
pecorum mactatorum. *Semper sub pondere currunt*] quod in
vallibus ortis non cõgruit, & multò minùs quod sequitur
Cotibus in duris oriuntur] .i. inter cautes, & saxa aspera.
Spelæa] id est, speluncas; sed Græcum est. Adde quod in
id scommate non caret, aut rusticâ simplicitate; quasi
rò animæ spatio ferantur in cœlum. *Nubila transiens*
aliqui] Athos enim est ultra mediam regionem aëris,

Cloaca.

Popina.

Spelæa.

aded ut in eo neq; nubes, neq; venti sint, sed cineres ex
sacrificiis derelicti reperiantur, anno peracto, indispersi.
esse locum memorant] scilicet paradisum terrestrem, quem
nondam sub lunari globo ponunt. *Quod scilicet omnia poma*
quoque pastoralis joco non caret. Hinc divi sanctique pa-
tres] Hoc videtur principaliter intendisse, ut tandem
Carmelum laudet. *Carthusia*] non longè à Gratianopoli, *Carthusia*.
in Delphinatu, prima domus Carthusianorum, virorum
professio cœlestium. quibus, ut solidis tibicinibus, Chri-
stiana fulcitur religio. *Carmelus*] antiquitate omnes excel-
lens, & observatione candidæ religionis cæteris non in-
ferior. *Garganus*] divo Michaëli mons insignis. *Aibos*] mons *Garganus*.
Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudinis, in *Aibos*.
quo est Potidæa religione insignis, quia cineres in aris
derelicti, illis disturbari negantur. *Laureta*] ubi diva Vir-
go habet ædem excellentissimam, & miraculis ac dona-
riis clarissimam. *Laverna*] dea quæ à furibus celebratur, cui *Laverna*.
ædes erat juxta Lavernalem portam, quæ in Christianū
conversa est usum. *Et Sina*] mons est (ut dicitur Gal. 4.) *Sina*.
in Arabia; sepulcro divæ Catharinæ religiosus, & Præ-
ceptis Mosi datis olim jam illustris. *Apex Soracis*] Apol-
linis observatione olim præclarus. Virg. *Summe D. Æm,* san-
cti custos Soracis Apollo. Nunc quoque, quod illic sub Con-
stantino nondam converso delituit Sylvester Romano-
rum Pontifex, insignis, & vallis dicitur *umbrosa*, in qua ille
deliruit. **Et juga Nursini fatis senis incluta*] à Nursia oppido
in montibus posito. *Æneid. 7. Et te montose misere in præ-*
lia Nursæ, v'fens, insignem famâ, & felicibus armis. Et *Camal-*
dula turrita caput sanctum] i. habens sanctum caput Turri-
tum]. i. quasi turribus insignitum, *abietibus*] quæ arbores
in montibus nascuntur, suntq; quas *sapinos* vocant. Est au-
tem non longè à Florentia. *Calicula*] ut Michaël, & cæteri
angeli in Sina auditi. *Anas*] avis immunditiæ aquarum
gaudens, & *mergus*] ad limum tendens, & *anser*] etiam il-
lic aquarum pastus, & *Ibi*] ut Ciconia, cui similis est,
serpentibus nutrita. *Onocrotalus*] etiam obscœnitatem a-
mens, nam ab *abro*, quod est inquinum, deduci videtur. *Mil-*
vi]

Onocrotalus.
Milvus.

vi]aves rapaces& obscœnis viventes.Fulicæ]aves circulatora turpem victum quę ritanter.Paludes] It.frequentia

Alph. Inter montana tantos regionis honores,

Cur de messe nihil, nihil est de palmit e dictum?

Hæc tamen humana duo sustentacula vite

Maxima. Monticola veniunt è rupibus ad nos

Hordea mercatum, torvi, fuligine tincti,

Setosi, macie affecti, laceri, ac sinuosi.

Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.

Sed quod montani de religionibus inquis,

Retulit in mentem, quæ de Polluce feruntur.

Quæ dea, si nosti, visa est? quæ, Candide, nymphæ?

Dic age; nam captum certamen inutile nobis;

Vtilior sermo de religione tenendus.

Cand. Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum

Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.

Alph. Plura quidem Polluce super narrata: sed ipsam

Nec docuit Nympham, nec me quæsisse recordor.

Nunc subiit mentem, cum religionis oborta est

Mentio, & illarum visa est mihi maxima laudum.

Cand. Non erat illa Dryas, neque Libetbris, nec Oread:

Venerat è cælo superùm regina, Tonantis

Mater, anhelanti pacem latina juvenie.

Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipse

Æolus, æquoreis ventos qui frenat in antris.

Hanc Deus, astrorum flammæ super, atque volantes

Solis equos, supra fulgentem Cassiopeam

Extulit, & sacram bisseño s) dere frontem

Cinxit, & adjecit subter vestigia Lunam.

Inter montana] Objicit Alphus nullam esse mentionem

factam de frugibus, quas uberores in æquoro, seu planitie

nasci contendit. De messe] id est, de frugibus: de palmitibus.

Mercatum] Supinum à mercor, id est, emptum.

vi] quia immiti ferè sunt fronte usque aded ut immiti

dicanter in colibus orti. Vnde Maro in Buc. Nam sic

Amor; duris in colibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut

mi Garamantes, Nec nostri generis puerum, nec

adunt. Fuligine] .i. pingui fumo. *Setosi*] id est, hirsuti. *Iuven-* *Setosi.*
stida membra quidem, & dura per brachia scia Premittunt
atrocem animum. Sinoosi] Valla docet, *sticulosi* esse in usu,
 licenter autem hic usurpatur *sinoosi*; quia per regulam *fie-*
ret sinoosi. Indigena] indè geniti, hoc est, ut hic accipitur, *Indigena.*
incola. Sed quod] T endit ad principale, quod est, decla-
 rare divam Virginem esse visam Polluci, hoc est, poetæ,
 ejusque laudes accumulare, & poetæ in religione vitam
 paucis significare. *Galbula*] de quo in Polluce satis dictum *Galbula.*
 est, videtur per diminutionem dici à Galba, de quo Iuven.
Nec vilis Galba tulisset. Polluce [*super*] .i. de Polluce. Est enim
Anastrophe. Super autem accipitur cum Ablativo pro *de*, ut
Æneidos I. Multa super Priamo rogatans, super Heclore mul-
ta. Nunc [*subit mentem*] id est, Venit in mentem. Non erat illa
Dryas] id est, Dea arborum, & præcipuè quercuum, ut di- *Dryas.*
 ximus; *neque Libetbris*] id est, una Musarum, quæ Libe- *Libetbris.*
 thrum incolunt; *nec Oreas*] id est, dea montium. Nam ὄρεα *Oreas.*
 mons dicitur. *Tonantis*] id est, veri Iovis, cujus est tonare;
 hoc est, Iesu Christi filii Dei. *Mater*] scil. Maria. *Iuventa*
ambelanti] id est, laboranti in periculo vitæ. *Pacem*] id est,
 tranquillitatem mentis. *Tethys*] id est, magna dea maris, *Tethys.*
 uxor Oceani; facitq; Tethyos in Genitivo, & utramque
 producere potest, ut in Georgicis; *Tæque sibi generum Tethys*
emat omnibus undis. Ceres] dea frugum dicta, regina Siciliæ. *Ceres.*
Alma] quia nos suo invento alit. *Et ipse Æolus*] rex vento- *Æolus.*
 rum dictus, quodd illorum usum mari fecit, abscessâ sylvâ
 quæ impedimento erat. *In antris æquoreis*] id est, vicinis
 æquori: *Æneidos I. Æoliam venit loca fœta fœrentibus au-*
stris, &c. Frenat] ibidem; *Illâ se idet in aula Æolus, & clau-*
so ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc] scilicet divam
 Virginem, super flammâ arborum. Vnde canitur, *O*
strosa domina, excelsa super sydera, quia assumpta es Maria ad
ethereum thalamum. Atque volantes] id est, pernice: equos
solis] quos quatuor Ovid. in principio 2. Metam. ponit,
 ut alibi diximus. *Supra fulgentem Cassiopeam*] quæ est in
 circulo arctico; effigies tamen corporis ad æstivum cir- *Cassiopea.*
 culum pervenit, quem capite & dextrâ manu tangit,
 quam

quam propè mediam dividit circulus lacteus, non longe à Cephei circulo locatam, ubi occidit cum *Scorpione*, emittitur cum *Sagittario*. Hanc Euripides, & Sophocles & alii multi scripserunt gloriatam olim fuisse, quod Nereion corporis pulchritudine superaret, propter quod in quastro conspicitur sedens, & vertente se mundo resupinato capite ferri videtur. *Bisseno* *sydere* Juxta *Apocalyp.* *Mulier amicta sole; & luna sub pedibus ejus.*

Alph. *Candide, mira canis, nullis pastoribus unquam Cognita. Quid Tethys? quid fulgens Cassiopea? Æolus æquoreis ventos quis frenat in antrus? Qui sunt solis equi? magna atque ignota recenset.*

Can. *Sydera sunt parvum, parvum sunt nomina prisca. Omnia quæ Pollux mihi cum narrasset, in ædem Duxit, & ista sacer paries, ait, omnia monstrat. Pictus erat paries signis, & imagine multa.*

Omnia non memini; mens est mihi debilis: ista Vix tenui, dum sæpe animo volvo, atque revolve, Sæpe recordari, medicamine fortius omni.

Ista potest nigro depellere nubila calo; Ista potest siccis furvios dare frugibus imbres, Cum volet ista novos duris emitte campis, Cum volet, emissos poterit restringere fontes. Qui modo sunt steriles, & nudi gramine campi, Si volet, in pingues poterit convertere glebas.

Frigida Saturni cum sydera suscipit atro Scorpionis hospitio, non auferet hordea grando, Nec domus ardebit; nam tunc hæc omnia calum Dicitur iratis in terram effundere ab astris.

Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo. Si faciet hæc nobis, complebunt horrea messis, Adjicietque prægi semper prætera gemellos.

Si pecus infelix erit, & sine vellere, solo Ipsa potest nutu dare lat, dare vellera, & agnos, Et curare greges, omnemque avertere morbum.

Nil opus est modo Pana sequi, neque cuncta rursus Numina, quæ veteres frustra coluisse feruntur,

*Vidi ego circum aram nymphæ pendere capellas,
 Plaustra, boves, & oves; hic iam vidimus hircum.
 Et memini inscriptam versu hoc legisse tabellam,
 VOIUM præfulto Ianus brevis reddidit hirco.*

audide, mira canis] Nè contra decorum majora, quàm
 quæ pastoribus conveniant, cecinisse putetur; castigat
 poeta, dicens se à Polluce didicisse: *Sydera sunt partim*] ut
Calliopea. Isle sacer paries] scilicet, qui erat in æde sacra. *Sæpe re-*
tardari] subaudi est, *fortius omni medicamine. Fluvio, imbres*
id est, effluentes & abundantes. Novos fontes emitters] quod
 usu venisse varia loca prædicant. *Frigida Saturni*] id enim
 prognosticon est futuræ calamitatis] id est, culmorum per
 grandinem dejectionis. Vnde dicit Maro Georg. 1. *Hoc*
metuens celi menseset Sydera serva, Frigida Saturni] se quò stella
receptet. Quia, ut autor hoster interpretatur, dum in Scor-
pium venit grandinem generat Saturni tydus: sed diva
Virgine intercedente, non auferet hordea grando, Nec domus
ardet] id est, comburetur fulmine. *Fatura*] id est, scæ. *Fatura,*
cunda productio sortis. Maro: Si fatura gregem suppleverit,
aurus esto. Adjiciet] scilicet, ad gregem. *Gemellos*] id est,
 geminos sortus. *Si pecus infelix*] id est, morbidum & mise-
 rabile fuerit: bene autem convertit sermonem ad rem
 pastorem. *Solomutu*] solo indicio capitis. *Pana*] Deum
 pastorum. De quo Maro, *Pan curat oves, oviumque magi-*
stros. Cetera numina] ut *Palem, Apollinem, Faunos, Sylvanos* *Pan.*
Ægipanos, Satyros, Cerecem, Bacchum, &c. Nymphæ] id est,
 divæ virginis, æterni patris sponsæ. *Capellas*] id est, Ca-
 pras cereas. *Hircum iam*] id est, quem Ianus purgaret amif-
 sum, cum à puero in vepribus alligatus esset, ut prius
 vidimus: Est autem artificiosè hoc dictum. Nam sic prius
 dictam veram historiam asserit. Erat autem *hircus* cere-
 us, aut depictus, ut patet ex carmine. Moris est autem
 Italorum, in tabellis votivis depingere casus suos, & mi-
 raculosas liberationes aut recuperationes. Vnde & Ama-
 sius poeta.

*Nunc Dea, nunc succurre mihi: Te posse mecum,
 Piffa docet sempulsumque tabella tua.*

Dumque eâ perlegerem, Pollux hæc carmine supplex,
 Ante aram genibus positus in marmore, dixit:
 O Dea, qua servamur æbes, & rura, precamur
 Ne Padus exundet; nè strix nocturna per umbras
 Hauriat infantes, nec aut per compita larvæ.
 Diva, fave agricolis: talpas occide, malignam
 Aggeribus pestem, gelidis scita læta pruina;
 Quando bruma venit, con spargere diva, memento;
 Nè tinea rodant anno frumenta sequenti.
 A Borea flatu pingues defende mariscas,
 A gruis ore subas, & ab anserè farræ palustri,
 A serpente boves, à vulpe & fure cohortem;
 A bruchæ erucas, à bruma & gradine vites,
 A vi & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
 A rabie catulos, à flamma & fulmine villas,
 A mutum insidiæ petaschem, à milite pernas,
 A campe, & pigru, pigris (Heu! cætera nescit
 Meos oblita sequi, numerus me in verba reducit
 Sapius: in numerum rediens, obliuia forsân
 Mente abigam; retro gradior, numerumque recurro)
 A murum insidæ petaschem, à milite pernas,
 A campe, & pigris virides limacibus hortos,
 (Alphe viden: quæ vii numeri? jam cætera cerno)
 A tonitru reboante cados, à frigore fœtas,
 A gravibus vitulos æstivis, à gutture porcos
 Anginosos: operas pubes nè rustica perdat,
 A dsis, ô Dea; nec ledam examina fuci,
 Ne milium fiantur aves, nè velleræ sentes
 Succida, nec lappas apprendat lana sequentes.
 Diva gubernatrix hominum, custodia vatum
 Diva laborantum requies, medicina dolentum,
 Et tutela gregum, nostris, precor, annue votis.
 Talibus orabat Pollux. Ego postibus hærens,
 In baculum pede porrecto recitata notabam
 Alius, ac memori condebam singula mentè.
 Dumq; eâ perlegerem } Ostendit Pollucem in religione
 morem pastorum, atq; orare pro rerum rusticarum

feratione: Vnde carmen ejus deprecatorium recenser
Prælegere] scilicet oculis, non ore. Num (ut dixi) picturæ
 sunt indoctorum libri. Ea] scilicet, quæ depicta dixit: in
 marmore super marmor pavementum. *Nè Padius exundet*
 quia læpe, ut Maro dicit, *Fluviorum rex Eridanus*, carpos
 que per omnes *Curo stabula armenta trabis*. *Nè strix nocturna*
 inter rusticorum superstitione, qui putant striges & la-
 mias noctu volare, quæ infantes auferant edendos, quod
 fictum est ad terrorem puerorum, nè noctu vagentur. Au-
 tor est Porphyrio, ad illud Horatii in arte Poëtica;

Nè, quodcumque velis, poscat sibi fabula credi,

Neu præse lamie vivum puerum extrahat alvo.

Perottus autem dicit de strigibus sic. Striges non à strin-
 gendis infantum corporibus, ut quidam falsè existimant,
 sed à stridore nomen habent: fabulosumq; est, quod eas
 tradunt ubera infantium labris immulgere. Aves sunt no-
 cturnæ: *Lucan. Quod trepidus bibo, quod strix nocturna que-
 rantur*. Constat tamen & in maledictis jam esse, & etiam
 apud vetustissimos fuisse, accipique pro maleficis mulie-
 ribus, quæ noctu gradientes, infantium corpora sangui-
 nem sugendo exhauriunt. Hæc ille. *Hauriat igitur*] .i. ex-
 hauriat sanguinem sugendo: *nec larva*] .i. cacodæmones,
 ac lemures, hoc est, nequam spiritus, qui vagari putantur,
 & dum innocui sunt, lares dici. *Talpa*] appositorie: ma-
 lignam pestem. *a geribus*] id est, cumulis terræ. *Nè time*
 scilicet nivales, aut alii vermiculi, ut limaces, bruchi, ti-
 neæ, blattæ. *Muscas*] .i. ficus. *Anser palustri*] .i. indomito,
 in paludibus vesari solito. *a serpente boves*] .i. quia in al-
 vum immitti solent: *Cohortem*] id est, gregem: *a brucho*] .i.
 vermiculo, caules, & erucas, quæ salaces sunt herbæ,
 depascere solito: *a bruma*] id est, brumali frigore: *a rubi-
 gine*] infesta pluvia, quæ rubiginem inducit, *catulos*] id est,
 catellos: *villas*] id est, domos in agro: *petasem*] id est,
 anteriora crura suum: *a milite*] id est, stipendiario. Franci
 arcitenentem Francum appellant: *a campe*] id est, vermicu-
 lo illo, hortenses maximè herbas & arborum frondes ero-
 dere solito: Vnde Columella; *Nec solam terras arden* ero-
 dere

dere frondes, *Implicitus conche limax, hirsutaque campe.* Figit autem rusticum oblitum carminis, ut decorum servet. *Quæ vis* id est, virtus, *numeri* id est, rythmi & metrum, quia *metra juvant animos* id est, memoriam. Vnde *Ille Numeros memini, si verba tenerem. A tonitru ribantis cadus* id est, vasa vinaria, in quibus per vehemens tonitru vina converti solent, & in vappam mutari. *Fætas* id est, gravidas oves: *æstivis* quos Latini asylos vocant. Maro Georg. 3. *Cui nomen asylo Romanum* æstivum Graii vertere vocant: vitulos ardente sole nimium ex cruciant, & in fugam quasi furentes vertunt. *A gutture anginoso* Is enim suisbus peculiaris est morbus: *operas* id est, labores diurnos. *Fædæ vespæ* sunt inutiles apes, aut muscæ non mellificantes, sed mella furantes. Vnde dicit Maro de apibus, *Ignem pecus à præsepibus arcent.* *Examina* autem sunt apum opusculum foeturæ. Juven. *Examenque apium longâ confederat ævo.* *Milium*, legumen, ut quidam volunt, à *mile* dictum, quia *millesimum* reddat: tamen primam corripit, ut Georg. 1. *Milio venit annua cura.* *Vellera succida* id est, cum lana nondum lota. *Sentes* id est, spinæ & vepres hirsuti. *Lappa* id est, nodulos hirsutos in lappa herba crescentes. *Autumni gremio* ut vero simile faciat.

Alph. *Candide, Poluci pro sollicitudine tanta,*

Pro precis officio, pro religionis putasne

Dandum aliquid? Nobis pietate peculia crescunt.

Can. *Quid ni aliquid dandum est? Opus est persolvere crates.*

Alph. *Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.*

Cand. *Crates & grates parvo discrimine distant:*

Dandum aliquid: neu bis detur, sine pascha reverti,

Quando sacerdotes commissa piacula solvunt,

Alph. *Quid dabimus? (vituli gravis est iactura) vel agnum*

Vel leporem: pietas enim laudabilis, asser.

Cand. *Dona docet tempus, Lepores brumalia dona;*

Quando nunc hybernâ currendi crepta facultas.

Asser ad Autumni finem, nonisque Calendæ

Pertinet: æstatis, coryli, nova poma, facerni

Munera lætentes hædi sunt veris, & agni.

Tunc si de cordis aliquem conspexeris agrum,

Ac tenuem, qui nec vendi nec vivere possit,
(Munus erit solenne fastis) donabimus agnum.

Ipse mihi, cum jam regredi post prandia vellem,
Carmina de Nymphæ solennibus eruta fastis

Tradidit, & dixit, Si quando gravabere curis,

Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto.)

Camde, Polluci] Ostendit poëta hoc figmento pastorum
animum ad gratitudinem, ut ad eam invitet, non im-
mor professionis suæ. Pietate] id est, eleemosynis piæ exhi-
bitis: pecunia] id est possessiones. Opus est persolvere crates] ut
risum excitet, facit rusticum crates pro grates dicere. Dan-
dum aliquod; sed ne his detur, sine] id est, permitte pascha

Pietas.
Pecunia.

reverti. Piacula] id est, peccata expiatione digna: solvunt]
id est, absolvunt. Lactura] id est, amissio. Etiam anser est, pie-
tas] id est, eleemosyna laudabilis. Dona docet tempus] id est,
pro tempore danda sunt dona; quia habent & obsonia sua
tempora: Vnde lepores etiam debent dari in media hye-
me, quando nix alta impedit aufugere. Anser ad autum-
num, & Calendas Novembris pertinet. Coryli] id est, Coryli.
avellanz, & nova poma, & racemi sunt munera æstatis. Hædi
& agni lactentes] id est, adhuc lac sugentes, sunt munera ve-
ni] id est, verni temporis. De cordis] id est, sæno au-
umnali. Qui nec vendi, &c. Morem rusticorum satyricè
describit, qui donant quod retinere non possunt. Car-
mina] scilicet sequentia, de Nymphæ solennibus eruta fastis]
id est, Pastorum libris.

Piacula.

Quando Adolorcheo Titan descendit ab astro,
Promus, & Astræa jam limina virginis intrat,
Virgine lætetur pubes, & cana senectus:

Transiit ad superos, & Olympica regna petit.

Ogdoas ut toto jam tertia fluxerit æbe,

Festa dies iterum: natalia virginis aras

Ignibus illustant, offert nova liba sacerdos.

Libra redit, noctes properans æquare diebus:

Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes

Ilyricas, & Chaonias; cum mercibus adsunt

Tibisci, Umbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa

Cum donis turmatim adeunt; votisque soluta,
 In sublimē iugum leui ad commercia tendunt.
 Et cum Thesalicas cursu breviorē agrias
 Sol subit, & frigent ventibus arua pruina:
 Clausa gynæcei sacra penetratibus, banxit
 Corde Deum toto proprios oblita parentes.
 Et cum semiser fugiens Chironis ab arcu
 Languet, ad hybernū glaciata lumina caui
 Inquat ornatas & mas & fœmina vestes,
 Lætitiæque ætem celibent, quo semine sacro
 Coniugis annos gravidam pater imbutus ævum.
 Illa dies etenim sancta primordia Nympha
 Fecit, & in nuptiis eiuss descendere sordes.

Quando Molorcheo] Docet quibus temporibus agantur
 Lemnæ festiva diæ virginis: ut festum. Assum. tunc in
 dio Augusti, quando sol derelinquit Leonem, & ingre-
 ditur Virgemem. Unde idem in Parthenice Mariana
 fere Titan Nemeæ extrema tenebat, Fulgentem cratere
 claræque coronam. Sequitur autem in hac re opus
 Nigidii, qui hunc Leonem tradidit à Luna iussu Iovis
 in terra Arcadica, & regione Nemeæ educatum, &
 inde in exitium Herculis demissum, quem Hercules
 Eurysthei clavâ quam à Molorchio hospite acceperat
 tetfecit. Itaq; postea clavâ pro gladio, pelle pro scuto
 Herculem fuisse. Leonem vero à lunone inter sydera
 rum: qui ad occasum spectans, supra caput Hyæ con-
 tus est. Quando igitur Titan] i. sol, descendit pronus,
 Molorcheo] i. à Leone clavâ Molorchii interempto. Est
 tem longè petitiu epithetum. Et intrat iam limina vir-
 gineæ. i. Iustitiæ virginis, quæ Astræ dicta cœlum peti-
 sed, ut dicit Ovid. Ultima cœlestium terras Astræ
 Tune scilicet pubes] i. juvenes pubescentes, & senectus
 na] i. senes canescentes, letetur virgine] se Mariâ: qui
 tune transit ad superos, & petivit regna Olympi.] i. celestia
 Ogdoas] describit festum Nat. D. Virg. dicens, VI] i. post
 tertia Ogdoas] i. octava, sut tertius octonarius
 Sætenim dydas, & 3, & 6, numerus oct. quoties replicatur

Assumptionem, habetur natalis Virginis, *fluxerit jam toto orbe, iterum* (scilicet est) *festa dies*] quia natalis virginis illustrent aras virginis, ignibus] scilicet luminibus. *Sacerdos offert nova liba*] id est, libamina. *Libra*] scil. signum redit, *properans*] id est, festinans, *equare noctes diebus*] quia paulò post est æquinoctium autumnale. Vnde Maro, *Libra die nullisque pares ubi faceret horas. Ager Picenus exultat*] scilicet festo solenni. *Adria*] id est, mare Adriaticum, *vehit puppes Illyricas & Chaonias*] id est, Epiroticas, i. vehentes Illyricos & Chaonas, seu Epirotas Lauretum vilentes. *Thusci adfunt cum mercibus*] id est, rebus venalibus. *Umbri, &c.*] (*In sublime jugum*) ubi ædes est divæ virginis. Et cum *Thessalicas*] describit festum *Præsentationis* ejusdem Virginis, quod celebratur, cum sol lubit cursu breviori, quia tunc bruma est, *Sagittas Thessalicas*] id est, *Sagittarium* signum, quod Chiron Thessalicus constituere dicitur: quia tunc *clausa sacris penetralibus*] scil. templi: *Gynæcei*] id est, secreti virginum. Est enim *γυναικείον* (i. *Gynæceum*) locus ubi mulieres versantur, ubi *clausa hausit decem toto corde, oblitâ proprios parentes*] quia soli contemplationi divinæ vacabat, nil terrenum sapiens. Hoc autem festum celebratur undecimo Calendas Decembris. Et cum *semiferi fugiunt Chironis, &c.*] Describit festum *Conceptionis* ejusdem divæ Virginis, sequens ordinem Calendarii non rei gestæ; quia prius concepta, quam præsentata fuit. Et cum *sol surgens ab arcu Chironis*] scil. *Sagittarii, semiferi*] id est, *Centauri* Centauri enim sunt populi Thessaliæ, qui primi equos illuc ascenderunt; unde procul visi, crediti sunt umbroso tenus equi. Vnde fabula orta, ut infernè equi, supernè homines dicantur. *Languei*] quia parum habet coloris: *ad limina glacialia*] id est, ad ingressum frigidi capri] id est, *Capricorni* & hybern] id est, hyemalis signi, *tum* scilicet *et mas, & summa induat ornatas vestes*] id est, ornent se, & *et levent læniâ*] scil. cum, i. lætentur: *diem quo pater*] scilicet Iovachim, ut potior est sententia, *annosus*] i. vetulus, *immo semine sacro*] id est, prævento ab originali macula. *matrem conjugis*] scilicet *Anne* gravido. Etenim illa dies fecit pri-

Primordia] id est, conceptum, *sancta Nympha*] id est, sponsa altissimi patris, & *vetuit descendere in nostras sordes*] sc. originalis peccati, in quod omnes de viri semine nati descenderunt.

Cum volat imbrifera lampas Phœbea sub urna,
Ad vernos reditura dies, jam proxima veri,
Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
Thura focis, faculas manibus date, ducite pompam :
Attulit in templum nova dona puerpera virgo.
Quando gregis princeps, aurato vellere fulgens,
Incipiet Zephyris aperire tepentibus annum,
Et dare majores luci quàm noctibus horas,
Aliger occultam redeat paramymphus in adam,
Et nova mirantireferat mandata puella :
Festa dies Thuscis populos de colibus omnes
Cogit, & Arnicolas vocat ad Florentia templa.
Tum quoque, sed tenui virgo prius intervallo
Nupsit, & hac teneris lux est celebranda puellis,
Quando sub extrema Cancri testudine Phœbus
Voluitur, & revebit vicina Canicula morbos,
Thure piam celebrate diem ; redit hospita mater
In proprios à matre lares : altaria circum
Primitias Cereris gemine suspendite matri.
Ista dedit Pollux, vigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum aulas, dum nocte serenâ
Militiam caeli, sparsosque examinet ignes.
His quoque plura dedit : sed carmina plura referri
Non sinit extremum deponens vespere solem.

Cum volat] Docet quando celebrandum sit festum Purificationis, aut veriùs Presentationis & Apparitionis Christi, quo præsentatus est à diva Virgine in templo. Ordo est, *Cum lampas Phœbea*] id est, sol, *volat sub urna imbrifera*] id est, sub Aquario adhuc existens. *Reditura ad dies vernos,* qui incipiunt in Martio. *Iam proxima veri*] sc. existens. *O nurus*] id est, nuptæ. *omnes ite, date sacris altaribus ignes, date focis thura, date manibus vestris faculas, ducite pompam*] id est, lætas supplicationes, seu processiones: quia virgo puerpera] id est,

id est, quæ virgo permanens puerum pepererat, attulit in templum nova dona] quia puerum, qui datus est nobis, hoc est, Deum incarnatum, & de Virgine natum: quæ duo maximè sunt nova, nec priùs visa, nec deinceps videntur. *Quando gregis princeps*] Describit festum *Annunciationis*, & *Incarnationis dominicæ*, quod in Martio celebratur, sole existente in principe gregis, id est, Ariete. *Paranympbus*] *Paranympbus*, id est, pronubus Gabriel Archangelus: *aliger*] quia alati pinguntur angeli. *Miranti*] quia turbata est in sermone ejus, Luc. cap. 1. *Nova mandata*] quia, *Ecce concipies in utero, & paries filium*. *Arnicolas*] id est, Arnum amnem colentes, *Arnicole*, cujus accolæ quidem Flumentinos volunt appellandos: unde non semel pro Florentia Flumentia, & pro Florentinis Flumentini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè celebrant. Non est autem legendum *arvicole*, quasi arva colentes: quia illi ubique sunt; *Arnicole* in Thuscia tantùm. *Tum quoque*] Tangit festum nuptiarum; quia priùs nupserat. Nam cum esset desponsata, missus est angelus, &c. *Tenui*] id est, modico: *intervallo*] id est, spatio temporis. Est autem spondaicus versus: *& hæc lux*] scilicet nuptiarum: *puellis teneris*] nubere sperantibus. *Quando sub extrema Cancræ*] Disertè docet festum, quod visitationis nomine celebratur sexto nonas Iulias, potiùs dicendum reversionis: quia statim, ut concepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit illic menses tres usq; post nativitatem divi Ioannis præcursoris Domini. *Quando igitur Probus*] .i. sol volvitur *sub extrema testudine Cancræ*] .i. extremâ parte, quæ testudinata videtur: *& Canicula*] scilicet celestis. *Vicina*] .i. mox oritura, revehit morbos, *celebrate diem piam*] .i. pii officii thure: *quia mater*] .i. prægnans virgo, quæ etiam ab Elisabetha mater vocata est, quia dixit, *Vnde mihi hoc, ut mater Domini mei, &c.* quod de ea potiùs quam de alia prægnante dicitur: quia per eam quem gestabat certa erat etiam partu futura mater. *Hospita*] scilicet Maria, *redit à matre*] sc. Ioannis: *in proprios lares*] .i. suas eedes: *suspendite ergo circum altera gemine matri*] sc. Mariæ & Elisabethæ: quia à quibusdam vocatur festum Elisabethæ.

Primitias Cereis] a. novas fruges, quæ nunc maturæ sunt
Ista dedit Pollux, &c. dum examinat igne:] id est, dum virtus
 rem scrutatur astrorum. *Vespera]* id est, *vesperus*, aut *vesper*,
 aut *hesperus*, & *vesperugo*, stella illa vespertina quæ manet
Lucifer dicitur.

ECLOGA IX.

*De moribus curia Romane post religionis ingres-
 sum edita, inscriptaque.*

FALCO.

IOANN. MURMELII argumentum.

*Faustulus expertus Romani frigida tractus
 Pascua, pastorum mores exponit iniquos.*

Faustulus & Candidus.

C Andide, quo casu patriis procul actus ab oris
 Hec in rura venis? hic pascua nulla, nec amnes,
 Nec liquidi fontes, nec ovilia tuta, nec umbræ:
 Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in usus.

Cand. Faustule, me noster Corydon, qui plurima quondam
 His armenta locis habuit, magnamque peculi
 Congeriem fecit pascori, me credere adegit
 Esse salutare istis in montibus herbas.
 At postquam seque agros, & inertia saxa
 Vidimus, & siccis arentem fontibus undam,
 Pœnituit longæq; via, patriæq; relicte.

Fau. Postquam te incolumem salus intrare Latinos
 Contigit, antiqui potes hæc mea tecta subire
 Iure sodalitii; sunt hic mihi pauperis agri
 Iugera paucæ, meæ vix sufficiuntia vite.
 Quicquid id est, commune puta. Tibi forsitan ulla
 Prospera fors aderit: fortuna similissima vento est:
 Caricæ succede case, dum præterit æstus.
 Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra,
 Pone pedum, discumbe pariam; recreabere potu:
 Potu opus est; potu iste gravis compescitur æstus:

Pocula

Pocula prende, fluet melius post pocula sermo.

Cand. Pocula quis tantâ demens aestate recuset?

Faust. Vina sitim minuunt, animique doloribus obstant;

Vina ut amicitias, vires ita corporis augent.

Cand. Hæc parit ora bonos (si patria vina) racemos.

Faust. Funde iterum: Potare semel, gustare. Secundus

Colluit potus. Calefacta refrigerat ora

Tertius. Arma sis bellumque inducere quartus

Aggreditur. Quintus pugnat. Victoria sexti est.

Septimus (Oenophili senis hæc doctrina) triumphat.

Candide Inscribitur hæc ecloga Falco, quod composita est in gratiam Falconis Simbradi patricii Romani, Protonotarii Apostolicique fisci custodis: de quo in epigrammatis mentio frequens est; de moribus curiæ Romanæ. Inducitur autem *Candidus* persuasus à Corydone cum pecore Romam proficisci, relictis patriis pascuis: cujus incepti cum serò pœnitet. Occasione cujus multa dicuntur in detestationem avaritiæ Romanæ curiæ. *Hæc in iura* id est, Romana; *Præteribo enim quæ nota sunt.* *Iure antiqui* [sodalitii] id est, sodalitiæ, & hospitalitatis; *Fortuna similissima vento est* id est, maximè incerta, & inconstans. *Caricæ casæ* id est, tectæ caricæ, quæ est herba acuta: Maro, *Et caricæ pasturacutæ.* *Pone* id est, reponere, aut deponere, ut quiescas. *Pedum*, id est, virgam pastorem, quâ pedes ovium capiunt, & dirigunt: Invitat autem ad potandum, nec abnuat *Candidus*: ut siquæ perulantiùs in curiam Romanam dicta sint, à potis dicta censeantur. *Animique doloribus obstant* *Vnde Bacchus, Lyæus*, quod curas solvat, & *Liber*, quod ab eis liberet, dictus est. *Vina ut amicitias* quia componendo trahitur magna familiaritas. *Comicus: Quia compositæ eius est.* *Solomon & Cicero comparant vina & amicitias in hoc*, quod utraque quod veteriora, eò meliora putentur. *Hæc ora* .i. regio, parit bonos racemos, si hæc *vina sint patria* id est, in hac patria nata. *Vnde Faustus*, potum magis quàm verbis intentus, inquit, *Funde iterum* quia *Potare semel* est *gustare* id est, potissare duntaxat. *Secundus potus* id est, haustus, *colluit* .i. irrigat penitus os. *Tertius*

refrigerat ora calefacta. Quartus aggreditur indicere siti adhuc prædominanti bellum. Quintus pugnat. Victoria est [sexti] scilicet haustus, Septimus triumphat] sc. de siti. Hæc doctrina est senilis Oenophilis] id est, amatoris vini; ut prius docuimus.

Cand. Res est consilii secunda fidelibus uti :

Vtile doctrinis præbere senilibus aures.

Vista sitis : mens ægra manet, cura quæ supersunt.

Faust. Ut sedata sitis, sic mens sedabitur ægra :

Funde merum ; bibe : cardiaca medicina dolori hæc,

Vtitur ad curas isto medicamine Roma.]

Cand. Omne opus, atque labor vult intervalla : quiescat

Obba parium ; contra muscas impone tabellam.

Non madet imbre dies, nec habet nox humida rorem,

Crescere ne e duris possunt in cotibus herbe :

Importuna fames, labor improbus, æris ardor

Consecere gregem macie : vix debile corpus

Spiritus eger agit ; vacuâ cute porrigit ossa

Clunis, & exilis cavâ contrahit ilia venter.

Hic aries, qui fronte lupos cornuque petebat,

Nunc ovis debilior, pavidoque fugacior agno est.

Hæc mihi (sed nimium me ardentia vota ferebant)

Omnia divino prædixit at omine cornix :

Vix egressus eram limen, cum tristia portans

Auguria, à dextra venit, tegetisque sinistra

Cul mine confedit, pressoque minaciter ore

Vaciferans, iter auspicio prohibebat aperto.

Heu pecus infelix, quod lacte & prole solebas

Afluere, in nostris liciuit dum pascere campis !

Gramina dum queris, succi plus perdis eundo,

Quam referas pastu. Simul hic tabescimus ambo :

Tu tenui victu, curis ego victus amaris.

Res est consilii] Graphicè docet, quid curæ valeant. Quia

vista sitis] scilicet est, sed mens ægra manet, cura quæ supersunt.

Ad quod Faustus, Ut sedata sitis est, sic mens sedabitur ægra.

[Cardiaca medicina dolori hæc.] Hæc medicina, scilicet fre-

quens potus, est medicina dolori cardiaco] i. cordis, quem

qui patiuntur, nimium sitiunt. Vnde Iuven. Cardiaco nun-

quam

quam cyathum missurus amico. Dicitur autem *Obba* r^{is} r^{ap}s^{us} a^u,
 quod Græcè dicitur cor. *Quiescat obba*] id est, Lagenula. *Obba*
 to fundo. Vnde à Persio dicitur *sessilio obba*. *Impone tabellam*
contra muscas] Tege, nè à muscis inquinetur. *Importuna*
sumes] quæ importuna est de via scissis. *Labor improbus*]
 à assiduus, & ita improbandus. Maro: *Labor omnia vincit*
improbus. Et aëris ardor *Conferere gregem macie*] id est, emace-
 raverunt: sed plus est confecti macie, quam emacerari: quia
 quod conficitur, deficit. *Venter exili*] quia vacuus. *Divino*
omine] id est, à diis portento, aut divinandi vim habente.
 Maro. *Sæpe malum hoc nobis*, si mens non levis fuisset, De celo
 totas memini prædicere quercus: *Sæpe sinistra cavâ prædixit ab*
ilice cornix. *A dextra tenet*] Cicero tamen lib. 1. de divin.
 scribit *corvum* à dextra, à sinistra *cornicem* facere ratum.
 Vnde hic potius videtur dicendum, à levis: verum addit,
tigerisque sinistra Culmine confedit] ubi sc. visa est. Et quia
 sola, infausti est augurii, ut Plin. docet. *Teges* dicitur tu- *Teges*.
 gurium. *Vociferans*] Est enim infelicitis garrulitatis avis.
Auspicio aperto] id est, manifesto. *Prohibebat iter*] id est, pro-
 fessionem. *In nostris*] sc. Mantuanis. *Quam referas pastu*]
 id est, è pascendo; est enim *Nomen*. *Simul hic tabescimus*
ambo: Tu] scilicet infelix pecus, *tabescis*, scil. renui victu,
 id est, penuriâ victus, & inedia: *Ego*] scilicet *tabesco*, vi-
 ctus curis amaris.

O nostræ regionis opes! o floridâ prata!
 O campi virides! o pascua læta, ferâsque
 Et nunquam sine fruge solum, currentia passim
 Flumina per villas, rivi per rura, per hortos!
 Hinc pecus, hinc agri pinces, sub iydere Cancræ,
 Cùm vitura sonat passim, cùm Iulius ardet,
 Arva vivunt, texta lento de vimine sepes
 Poma ferunt, redolent ipsis in vepribus herbae.
 O nemorum dulces umbræ, mollisque susurri,
 Quos tecum memini gelidis carpsisse sub ambris,
 Turturis ad gemitus, ad hirundinis ac Philomela
 Carmina, cùm primis resonant arbuscula cicadis!
 Auta strepens follis nemorum veniebat ab Euro,

Et battata super tendebat brachia cornus.

Ipse solo recubans pecudes gessere videbam,

Atque alacres teneris luctari cornibus agnos.

Post somnas, per gramen humi nunc ore supino,

Aut flatu implebam calamos, aut voce canebar :

Pectore nunc pronorutilantia fraga legebam.

Faust. Vtvere tum felix poteras, dicique ventus :

Sed bona, quod nondum fueras expertus acerboam,

Vilis erat tibi, teque ideo fortuna reliquit.

Quando iterum peniet, (veniet si forsitan unquam)

Sicut capreolis sursum nitentibus haerent

Stipitibus vites, stringuntque tenaciter ulmos ;

hic illam tu prende manu, neu desere pensam :

It, redit, effigiem mutat, nec imagine constat,

Par Lamius, quas nocte ferunt errare per umbras.

Mobilis ut facies ; ita mens deludere gaudens,

Quod dederat, tollit : pensi nihil ; omnia casu,

Qui nimium metuunt sapiuntve, repellit, & odit.

¶ *nostræ*] Continua sunt verba Candidi. Nam Faustulus se Latinum significavit, atque in sua patria esse. Omnia autem usque adeò facilia sunt, ut vel minima expositio videatur inanis : nihil tamen est abjectius dictum, quam huic stylo congruit. *Arva virent*] Virgilius ; *Vt quantum longis carpenti armenta diebus, Exiguus tantum gelidâ ros nocte reponat. Sedes poma ferunt*] Miram narrat fertilitatem, sed non raram Italix, ubi in unis hortis, poma, vitem, fruges, & legumina non semel uno anno colligas. *Redolent ipsis in vepribus herbe*] Id quoque verum est ; quia rosæ nascuntur. *Mollēsque susurri*] scil. fontium, & apum. Maro : *Sæpe levi somnum suadebat inire susurro.* Est autem *susurrus*, raucum & lene murmur. *Gelidis sub umbris*] Idem : Hic inter flumina nota, *Et fontes sacros frigus captabis opacum.* *Turturis ad gemitus*] quia ejus cantus est gemitus. Idem : *Nec genere aëria cessabit, turtur ad ulmo.* *Ad hirundinis ac Philomela carmina* : Hæ enim aviculæ dulciter canunt. Maro : *Hinc alta sub rupe canit frondator ad auras : quod de Philomela intelligi posse docet Servius. Cum primis*] Idem : *Sole sub ardenti*

Susurrus.

ardenti resonant arbusa cicadis. Ab Euro] id est, oriente. Cornus baccata aut brachia baccata] id est, baccis ornata, hoc est, cornis. Idem: Vistum infelicem baccas, lapidosaque corna dant rami. Et in eodem 3. Aeneid: Baccalamque ju- Baccatus.
ge. Naxon. Solo recubans] Idem: Recubans sub tegmine fagi. Gestire] id est, gestu alacritatem prodere, aut voce. Idem: Nec calamis solum equipares, sed voce magistrum. Rutilantia] quia matura. Fraga legebam] Idem: Qui legitis flores, & humi nascentia fraga. Provere tum felix poteras, dictaque beatus: sed bona fortuna erat tibi tamen vilis, quod nondum fueras expertus acerbam. Id vero verius est: Inde dici solet, Dulcia non meruit, qui non gustavit amara: Et sic, Dulcia non capiunt, cui non gustantur amara. Et ideo, quia despecta tibi fuit fortuna, reliquit te.] Id quoque moraliter: quo suadet presenti uti fortunâ, quia multis dilatio nocuit. Vnde Lucan. Tolle moras: nocuit semper differre paratis. Quando iterum venit] scilicet fortuna. Veniet si forsitan unquam] Bona Parenthesis: quâ incertitudinem fortunæ significat. Sicut vites barem stipitibus] id est, palis, hoc est, ad palos. Capreolis] id est, chordulis quibus- Capreolus.
dam ad hoc natis. Nitentibus] id est, tendentibus sursum. Sic prende manu] illam scilicet fortunam: neu] id est, neve desere prensam] id est, semel comprehensam. Fortunat & redit, & mutat effigiem, nec constet imagine] id est, nec servat semper eandem imaginem; Par] id est, similis, Lamiis] i. mulieribus, quæ se transfigurare dicuntur: Pensi] id est, excogitati & deliberati nihil, scilicet, habens. Omnia casu] sc. faciens: repellit, & odit. Qui nimium metuunt] Vnde dictum à Marone, Audaces fortuna juvat: aut, ut alii legunt, Audentes. Ve] pro vel: qui nimium sapiunt] quia, ut Philosophus docet, quanto plus est sapientiæ, tanto minus fortunæ: quia sapientes, sunt prudentes, omnia prospicientes priusquam eveniant, & irâ pauca eis à casu & fortuna obveniunt.

Cand. Delicias patrui quoties reminiscimur agri,
Ferre tot erumnas animo non possumus æquo.
Sed quò mente feror? Casu affligasus acerbis,

Vnde magis erucier, felicia tempora volvo.
 Majus adest, florent vites, humileſque geniste,
 Iam ſpicata ſeges, malus jam punica multo
 Flore rubet, redolent ſepes albente ſabuco
 In patria, per iura Padi, per paſcua Mintei:
 Hic verò necdum incipiunt pubeſcere montes.
 Quòd ſi vere ſolum torpet: Quid frigora brumæ,
 Solſtitiũque feret, gelidiũ cum terra pruinis
 Albicat, & rubido cum colum incanduit æſtu?
 Sunt tamen hic armenta, quibus cutis uvida, cervix
 Non ſignata jugis, gemino frons ardua cornu,
 Luxuriãſque torvis peſtus: niſi pabula carpent,
 Non erit hac tantũ humectum pinguedine corpus.

Fauſt. Hæc armenta quibus caput à te llure levatur
 Alius, & cui ſunt longa internodia crurum,
 Cuncta vorant, herbas primũ; mox ore ſupino
 Arboreas frondes, ſummaeque cacumina ſylvæ.
 Hoc imbelles pecus, quod humi naſcentia tantũ
 Gramina decerpit, vacuis jejumat in arvis.

Cand. Quid verbus onus eſt? Cunctis animantibus una eſt
 Conditio. Semper maiora minoribus obſunt:
 Agna lupo, mites aquilæ ſunt præda columbæ;
 Innocuos delpbin venatur in æquore piſces.
 Vnde fit hoc? Certè res prodigioſa videtur.
 Hæc loca ſi procul hinc videas è rupibus altis,
 Pingue ſolum, & multo veſtitum gramine dicas:
 Quo magis appropias, tantò magis omnia ſordent.

Fauſt. Hoc eſt Roma viris, avibus quod noſtua: trunco
 Inſidet, & tanquam volucrum regina, ſuperbis
 Nutibus à longè plebem vocat: Inſcia fraudis
 Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,
 Turpe caput, roſtriſque minacis acumen aduncum;
 Dũque ſuper virgulta agili levitate feruntur
 Nunc buc, nunc illic, aliis veſtigia ſilum
 Illaqueat, retinent alias ſita vimina viſco,
 Prædæque ſunt omnes veribus torrenda ſalignis.

Delicias patrii] Permanet querulus Candidus, ut tandem
 pet.

perveniat ad mores curiæ Romanæ notandos. *Vndama-*
gis cruciatur quia summum infelicitatis genus est, *Fuisse fe-*
licem. *Maius* scilicet mensis floridus. *Iam spicata* id est, in spicas
 formata. *Malus pumica* id est, quæ aurea mala fert. *Sabuco*
pro sambuco albente scilicet floribus, cum acinos nigerrimos
 habeat. *Per pascua Minici* pro *Minici*, per *Apocopen*, aut *Sy-*
neresia. *Puescere* id est, trondescere. *Quod si vere* id est,
 verno tempore, de quo dictum est, *Nunc omnis parturit ar-*
bor. *Torpet* constrictum frigore jacet: *quia frigora brumæ* scilicet
 ferent? *Quid solstitium?* scilicet æstivale feret? *Bruma*, inquam,
 gelidis cum terra primis. *Albicat*: Solstitium autem, rabido
 cum cælum incanduit æstu. *Cutis uvula*, id est, glabra & niti-
 da: *Horatius*; *Me pinguem & nitidum & bene curatâ cute vi-*
les. *Cervix non signata jugis* id est, quæ nondum portaverat
 jugum. *Luxuriâsq; toris pectus* quod indicium bonum
 indicat Virgilius. Allegoricôs autem vult divites omnia,
 ingurgitare, ut docet manifestè *Faustulus*. *Vnde addit*
Candidus, *Semper majora minoribus obscuri*: *Agna est lupo præ-*
da, mites columbae sunt præda aquilæ. *Dæphin* quia *Balenæ*
 & *Cete* alere dicitur, quia intrat eorum ora, & egre-
 ditur, cum sequentes pisciculi in alvum *Balenæ* demittan-
 tur. *Vnde quidam latronem appellant venatur* id est, insi-
 diis caput, quia nihil est perniciosius eo. Multa autem per
Allegoriam dicuntur. *Hoc est Roma viris* id est, captatrix.
 Ostentat enim se placidam & opulentam: & adventantes
 mediâ confici sinit. *Quod noctua avibus* quæ admirationi
 est eis: & irâ circumvolantes capiuntur aut visco aut reti.
Lua id est, illicita, à lino: *Vimina* id est, virgulæ aut per-
 ticæ parvæ. *Sunt præda torrenda veribus* alii verubus le-
 gunt: Sed & Maro veribus dixit, *Pars in frustra secant, veri-*
bisque tremenda fiunt. *Salignis autem* id est, ex salicibus
 quia talibus utuntur rustici.

Cand. O bellum hoc! Poterit dici nihil aptius unquam:

Sed proci (en) solaber tortos in pulvere egressus

Flectit, & exertis sitiens ferit aëra linguis.

Faust. Candide, quæ moneo memori sub pectore serva.

Quando inter sylvas graderis, defende galero

Lumina : namque rubi prætendunt spicula longis.
Dentibus, & curvus discerpit pallia mucro.
Nec depono pedum, multaque armare memento
Cote sinum, nè te subito novus opprimat hostis;
Et perone pedem tegito : spineta colubris
Plena, hominum vita moru insidiatur amaro;
Et nunc longa dies æstu facit acre venenum.
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus istis
Lustra tenent, & quod dirum ac mirabile dictu est,
Ipsæ homines (hujus tanta est violentia calis)
Sepe lupi effigiem morisque assumere vidi,
Inq[ui] suum seuire gregem, multaque madere
Cæde sui pecoris. Factum vicina videt,
Nec scelus exhorret, nec talibus obviat ausis.
Sepe etiam miris apparent monstra figuris,
Quæ tellus afflicta malis influxibus edit.
Sepe canes tantam in rabiem vertuntur, ut ipsos
Vincant cæde lupos; & qui tutela fuerunt,
Hostiles ineunt animos, & o: ilia mactant.

O bellum hoc!] Assentatorum more, ut Persius indicat, laudat dictum *Faustuli*, quod tamen hic amicè fieri potest: verum ostendit colubrum insidiari cantantibus. *Exertis linguas*] ab ex & sero. Maro; & linguas micat ore trifidula. *Defendit galeo*] id est, largo pileo rustico. *Curvus mucro*] id est, pugio spinarum. *nec depono pedum*] .i. baculum pastorem. *Multa cote*] id est, duris lapidibus. *Novus hostis*] id est, improvisus, & inexpectatus serpens. *Et perone*] .i. calceamento rustico, crudo corio crura ambire solito. *Spineta*] .i. loca spinis & vepribus confixa. Maro: *Nunc virides etiam occultant spineta lacertos*. *Sepe lupi effigiem*] Maro in pharmaceutria: *Hu ego sepe lupum fieri & se condere sylvis Maron*, &c. Id autem Arcadibus dictum est evenire solitum: sed sic intelligo lupos fieri, ut loci Vlyssis facti sunt, & ursi, & leones ac porci, quod eorum mores assumpserunt: unde furæ, & rapaces significat. Sed ad fabulam quoque respicit: nam effigiem dicit & mores. Augustinus docet in Italia visum esse quibusdam, quod in aëres essent versi, & ita

Galerus.
Pedum.

Pero.
Spinetum.

subiungunt

subirent onera à conjugibus imposita, more asinorum.
Malis influxibus] malis influentiis. Acri profectò aceto
 conspergit Romanos, quasi verò cœlum id faciat. *Canes*
proculia mactant. Nota allegoria in prælatos, qui subditos
 spoliant.

Fama est, Ægyptum coluisse animalia quædam,
Et pro numinibus multas habuisse ferarum.

Ista superstitio minor est quàm nostra: ferarum

Hic aras habet omne genus, contraria certè

Naturæ res atque Deo, qui dicitur olim

Præposuisse hominem cunctis animalibus unum.

Sæpe etiam morbosa æstas, & pestifer annus

Ingruit: & passim languens pecus omne per arva,

Sternitur; extinctæ dum balat ad ubera matris

Agnus obit; moritur duro sub pondere taurus.

Nec modus est morbo, non est medicina veneno:

Sed vicina domus vicino à limite mortem

Haurit; & assiduè sumunt contagia vires.

Ista feras raro pestis rapit: utile semper

Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci

Dente lupi, nostraque fera jacturâ os ulescunt.

Can. Heu, heu! Quàm præceps miserum me insania traxit!

Credere fallaci gravis est dementia fame.

Romuleas colles, Tyberim, Romanæque testæ

Audieram: & studio mens est accensa videndi,

Ducendique bonis in tot præstantibus ævum.

Accessi cum parte gregis: tentoria demens,

Totum penè larem cum pastoralibus armis

Trans juga summa tuli, multatralia, cymbia, abena,

Et cacabos, & quo formatur casens orbem

Fagineum: impensam, atque operas amissimus omnes.

Fama est Ægyptum] Docet omne genus ferarum habere
 aras suas Romæ. i. omne genus vitiosorum esse in honore
 & pretio: quod Iuv. Sat. i. graphicè docet, asserens,
 non nisi flagitiosos exilio & carcere dignos sublimari, &
 ideo inquit, *Aude aliquid brevibus Gyaris aut carcere di-*
gnum, Si vis esse aliquid. *Fama est, Ægyptum*] Idem docet Iu-

¶ *Gen. Sat. 15. Quis nescit, Volucis Bithynice, qualia demum
 Ægyptus portenta colat? Gracodibon adorat. Pars hæc illa pariet
 saturam serpentibus Ibin, &c. Multas ferarum*] id est multas
 feras. *Ista*] scil. Ægyptiorum superstitio: Superstitiofo-
 rum & delirantium religio minor est, *quàm nostra*] id est,
 Romana. *Quia ferarum Hic aras habet omne genus. Præpositus*
se] ut in paradiso, *Gen. 1. Dominamini piscibus maris, & vo-*
lutilibus cœli, & universis animalibus, quæ moventur super
terram. Sæpe etiam morbosa æstus] hoc quoque verum: *per us*
omne] id quia pastor dicit: sed & homines plurimi pesti-
 lentiâ absumi illic quotannis solent. *Dum balat*] id pro-
 prium est ovīs, ut boare bovis, & mugire tauris: *moritur du-*
ro sub pondere taurus] Hæc omnia nimis graphicè habentur
 Georg. 3. *Ecce autem duro sumans sub vomere taurus Con-*
cidit, &c. Nec modus] id est, hñis est morbo, non est medicina
 veneno] id est, infectioni venenosa. *lb. Quæ sitæq; nocent ar-*
tes: cessere magistri Philyrides Chiron, Amythaoniusque Melam-
pus. Ista feras raro pestis rapit] id quidem verum: & tamen
 non ita multiplicantur, ut pecudes. *Opulentes*] id est, o-
 pulentæ & divites fiunt; ut *feræ* sit Nomen.] Nam, si *feræ*
 scribitur, refertur ad lupos. *Crudere fallaci gravis est demen-*
tia fame] Proverbiale: sensus autem est, *scædum famâ*
quæ erat, omnes qui Romam accederent, ditari, illuc
cum pecore commigrasse, & cum armis pastoralibus, quæ
graphicè enumerat. Multitalia] vasa in quæ lac trahitur &
 mulgetur. *Cymbia*] vasa in uterem cymbarum, in quæ trans-
 funditur lac. *Athena*] id est, lebetes ex ære factos, & *cacabos*]
 aliud genus vasis, quidam *catharia* vocant. *Et, quo formatur*
caseus, orbem] id est, vas rotundum quo imprimitur. Vnde
 à forma *farmaginem* vocat Apuleius. Vnde Gallicum vo-
 cabulum. Hunc ut charum ostendat, *fagineum*] id est, ex fa-
 go commemorat tornatum. *Impensam*] scilicet pecuniam.
Atque operas amisimus omnes] quæ erat vox corvi aliquando
 Romæ venum expositi.

*Quid faciam? quod me vertam? Sperata negantur
 Pabula: tot coelus, tot ubique pericula: cogor
 In veteres remeare casas, & cepta fateri
 Consilii egressa malis, iterumque per æstus,*

Et montana pati longos per saxa labores,
 Heu pecus infelix! o levo fidere pastor
 Huc avelle! Fui multò prestantius illud
 Ignorasse solum, patrioque in limine tutos
 Consumpsisse dies, gelidus sensisse sub antris,
 Atque Radi circum ripas, Athesisve per agros,
 Aut ubi per virides campos, & pascua nota
 Mintius it, vel quâ vitreo natat Abdua cursu,
 Consedisse, gregem pavisse salubribus herbis.
 Faust. Te tua credulitas, & me mea fallit in horas.

Vidi ego suprema qui prosperitatis habebam
 Culmina, dum laudata petunt, cecidisse, nec unquam
 Evasisse malis. Facit experientia cautos,
 Hi prius explorant, & non laudatâ sequuntur
 Omnia; laude carent quæ sunt meliora: fuerunt
 (Non ego) quæ famam retinent, ac nomina servant.
 Cuncta suis pollent vicibus. Luna, Adria, Troja,
 Salvia, quas nobis memorabat sæpius Vmber,
 Nomine sum solo: delevit cætera tempus.
 Si minor est patria (forsan modò) gloria nostræ,
 Res tamen est melior: laudatæ gloria Romæ
 Quanta sit, in toto non est qui nesciat orbe:
 Fama quidem manet, utilitas antiqua recessit.
 Illi, prisca quibus maduerunt pascua, fontes
 Nunc humore carent, venis aqua defuit haustus.
 Nulla pluit nubes, Tyberis non irrigat agros.
 Tempus aqueductus veteres contrivit; & arcus,
 Et castella ruunt: procul hinc, procul ite capellæ;
 Hic sesuna famæ, & languida regnat egestas.

Quid faciam? Desperantis vox. Et cæpta fateri Consiliis
 egressa malis] quod summè dolendum innuit Virgiliana
 luno. *Æneid. I. Mene inceptis desistere victam? O levo*, i. si- Levus.
 nistro & inimico fidere pastor hac avelle] potius quàm ad-
 velle dicit, quia à bonis pascuis ad sterilia migrâsse doler.
 illud] scilicet sterile & sceleratum. Patrioque in limine tutos
 Consumpsisse dies] repete, Fuit multò tutius. Athesisve per Aibesis,
 agros] qui fluit ex Tridentinis Alpibus. Tridentum alluit,

Mincius.

Abdua.

& Veronam dividit. *Mincius*] fluvius Mantuanus, non longè à Mantua, in Padum fluens, sæpe commemoratus. *Abdua*] qui à Strabone *Adua* dicitur, fluvius ex *Verbano* lacu ortus, in Padum quoque incidit. *Verbani* autem, ut *Larius*, & *Benacus*, ex Alpibus ortum habet atque incrementum. *Consedisse*] à confido. i. locum habitationis cepisse: ut *Æneid.* 1. *Vultis & his mecum pariter considerare regnis? gregem pavisse*] repetere, ut dixi. Fuit multò salubrius. *Tu credulitas*] docet non facillè credendum. *In horas*] & non in oras, legendum. Sed secundum Vallam, quia non ponitur nota incrementi, potiùs diceret in horam. *Vidi ego*] à certitudine argumentatur, quia *Plus vales oculatus testis unus, quàm auribus decem.* Ordo est: Ego vidi eos qui habebant *eulmina*] id est, summitatem, *supreme*] .i. summæ prosperitatis: Alludit ad rotam fortunæ: *Cecidisse, dum petunt laudata*] quia sæpe, quæ bona & læta, vertuntur in pejus. Vnde dici solet, *Dii bene vortant. Nec unquam*] scil. postquam semel inciderant, *emersisse malis*] .i. caput extulisse è malis, quibus obruti erant. *Facit experientia cautos*] & ideo senes difficulter inducuntur ad credendum, quia multam experientiam fraudis habent. *Hic*] scilicet cauti. *Explorant*] .i. exquirunt & examinant priùs: & non sequuntur omnia *laudata*] sed quæ compererint bona: quia sæpe *laude carens quæ sunt meliora*] sc. laudatis. *Non nego*] .i. fateor: *fuerant*] scil. multa quæ retinent famam, ac servant nomina] cùm nihil habeant rei. Sed *cuncta possent suis vicibus*] vicissitudinibus, Vnde Comicus; *Omnium rerum vicissitudo est.* *Luna, Adria: Troja, Salvia*] hæc urbes quas *Vimber*] scil. doctus ille, cuius sæpe meminit, memorabat nobis] hoc semper, nè contra decorum plus quam ut pastori competat sapere dicatur. *Sunt*] sc. nunc *solo nomine*] quia tempus delevit cætera; quia omnia senescunt, & labascunt in tempore. Vnde *tempus edax rerum, &c.* *Luna*] civitas olim Hetruriz, ad Marcæ fluvium; de qua Lucanus, *Hoc propter placuit Thibicos de more vetusto Acciri vates, quorum qui maximus ævo Aruns incoluit desertæ mania Luna.* Interiit enim nunc: sed regio adhuc *Lunensis* nominatur. *Adria*] quoque ubi Italiz fuit,

Luna.

Adria.

ut, quæ mari, cui vicina est, nomen dedit: quod *Adriaticum* in *Adriaticum* dicitur, & interdum etiam *Adria* genere masculino, mare ipsum, quod superum vocant, quia orientem versus, in qua ora Venetiae sunt. *Troja*] notior est, quia ut de ea quicquam dicendum sit. *Deleta est Salvia*] multæ: ut *Saguntus* in Hispania, *Carthago* in Africa, *Corinthus* in Peloponneso, &c. Si minor est patrie forsam gloria nostræ] Ergo & *Faustulus* se Mantuanum indicat quia ait, *Restamen est melior. Illi prisca, &c.*] Per fontes, beneficos in poetas intelligit; ut *Mecænatem*, *Augustum*, *Mesiodum*, *Pollionem*, & similes. *Aqua dulcius veteres*] manifesta est *Allegoria*. Hic *jejuna fames & languida regnat egestas*] Selecta apta epitheta: Nam ideo fames, quia jejuna; & ideo languida quis ferè, quia egenus. *Egestas*. n. languorem parit, sicut & inedia: ut patet in apologo, quem *Livius* recitat de membris, quæ in ventrem conjuraverunt.

Hic tamen (ut fama est, & nos quoque vidimus ipsi)

Pastor adest, quadam ducens ex alio nomen,

Lanigeri pecoris dives, dulcissimus agri,

Carmine qui prisca vates atque *Orpheus* vincat,

Orpheus qui traxit sylvas & saxa canendo.

Hic alios omni tantum virtute Latinos

Exuperat, quantum *Tyberim* *Padus*, *Abdax* *Macram*,

Lenta salix junctum, *tribulos* *rosa*, *populus* *algam*.

Credimus hunc illi similem, cui *Tityrus* olim

Hic senos summare dies altaria fecit.

Hic ovium custos, ipso vigilantior *Argo*,

Daphnide nec solum, sed eo, qui dicitur olim

Admetus pavisse greges per *Thessala* rura,

Dolior: omne pecus *Solyi* curare magistri

Dignus, & antiquo dignus succedere patri,

Qui fuit *Assyrii* pecoris post retia pastor.

Isti potest servare gregem, depellere morbos,

Humectare solum, dare pascua, solvere fontes,

Conciliare Iovem, feras arcere, luposque.

Si faver iste, mane: quod si negat iste favorem,

Candidè, coze pecua, melioraque pascua quaere.

146 BAPTISTÆ MANTUANI

Hic tamen, ut fama] Huc tendit principale institutum, ut videlicet Falconem Sinibaldum a largitate laudet, aut ad eam invitet, cuius gratia videtur tota ecloga composita. *Ut fama est*] quæ sæpe mendax. Vnde Maro, *Tam prævique tenax, quam munda veri*. Ideo addit, *Et non quodlibet d'mus ipsi*. Pastor adest] aut quia etiam imperatores vocantur pastores, ut sermo sit pastoralis; aut quia datarius, & ut dicunt, elemosynarius est, & ita multorum pastor. *Qua d'm ducens ex alite nomen*] Dicitur enim Falco, quod & avis noxæ nomen. *I amperi pecoris divites*. Maro in Bucolic, *Quam divites hinc pecora, quam lactis abundans? Diffissimus agri*] Idem Aeneid primo. *Hæc conjux Sicheus erat, divissimus agri Phœnicum*. Carminibus præcos vates, atque Orpheæ vincat. More Maroniano principem ab exercitu separat, ut egregium significet. Nam Orpheus unus præcorum est vatum: sicut Aeneidos primo, Reliquias Danaum, atque immitis Achilli, ubi Achilles non excluditur à Danais, sed excellere atque egregius esse significatur. *Orpheæque in media posuit, sylvasque sequentes*. Et saxa] quod Amphioni ascribit Horatius, dicens in arte Poetica, *Sylvestres homines sacer interpretque deorum Cadibus & delusado deterruit Orpheus, Dictus ad hoc lenire tigres rabidoque leones*. Dictus & Amphion, Thebanæ conditor urbis, Saxa movere sono testudinis, & prece blanda Ducere quod vellet, &c. Tyberim Padus] est etiam Padus longè maximus fluviorum Italiæ, quinque ossibus in mare Adriaticum prorumpens. Vnde Geor. 1. Fluviorum rex Eridanus, &c. *Abdua*] fluvius satus, de quo jam dixi. *Macram*] fluvium exiguum, cuius meminit Lucilius, dicens, *Nallasque vado qui Macra moratus Alnos*. *Macri* autem campi sunt in medio Bononiæ, & Ravennæ, & aliarum civitatum, per quas itur Romam. *Lenta salix tuerem*] scil. exuperat. *Populus*] arbor frequens ad Padum. *Algam*] herbam, quam projicit aqua, quæ ad populum sæpe jactitur. Maro: *projetta vilior alga*. *Credimus hunc*] scilicet Augusto Cesari. *Cui Tityrus*] id est, Maro: *Bassus*] ut in eclog. 1. *Hic illam vidi juvenem, Melibæ, quondam, Bassenos cui nostra dies Allaria fumant*. *Ipsa vigilantior Argo*] cui tamen centum erant oculi,

Falco.

Orpheus.

Padus.

Abdua.

Macra.

Alga.

Argus.

oculi, quorum bini duntaxat somnum acceperunt. Verum Falco quoque pervigil est avis. Unde in epigrammatis alludit de eo ad summum Pontificem; *Ducere sopiis, pastor, potes otia civis: Falco tuas Argo more gubernat, Daphnide*] quem tamen Theocritus & Maro doctissimum, & divinandi peritum inducunt, *Nec solum*] scilicet *Daphnide doctus*, sed eo, scilicet *Apolline Nomio*, qui ob interfectos Cyclopes novem annis spoliatus divinitate, pavit armenta Admeti regis Thessaliæ juxta Amphrysus, ut alibi diximus. *Per rura ergo Thessala*] id est, per Amphrysus. *Omne pecus*] id est, totam ecclesiam catholicam: *magistri Solymi*] id est, Hierosolymitani, videlicet Petri: *& dignus succedere Patri*] scilicet Petro *l'apre*, qui pater dicitur, qui scilicet pater fuit *Pasce pecoris Assyrii*] id est, Iudaici, & totius Ecclesiæ, quæ prima fuit in Assyria. *Post retia*] id est, relictis retibus factus est piscator hominum. *Conciliare locum*] sur Deumque summum Pontificem. *Si faves iste, mane*] Omnem ergo speciem *Falcone* collocandam censet; quod ut significet, hoc argumentum excogitavit.

ECLOGA X.

De Fratrum Observantium, & Non-observantium controversia, post religionis ingressum, inscripta.

BEMBUS.

IOANN. MURMELII argumentum.

Nunc vere & falsa discrimina religionis.

Narrat, ovesque pias Carmeli sepat ab hostis.

Candidus, Bembus, Batrachus, & Myrmix.

Maxima pastoris oritur discordia, Bembe, qui Solymis colles Gathelæque rura colebam.

Batrachus binc, Myrmix illinc certare paratis;

Iudicare: pauci, si non audire recusas.

Et nisi te revocant maiora negotia, dicent.

Tu pascere utisum; exsertis componere litas,

Iurgiaque, & blandis convitia tollere verbis.
Te quoque Pierios fama est potasse liquores,
Et vidisse deas, quibus est custodia sacri
Fontis; & Eurote campos, ac Phocidis arva,
Ipse ubi fronde sua tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit: cytharam, nervos, & eburnea plectra.
 Bemb. Dicite, quandoquidem tepidos adinovi ad ignes
Nos hyberna dies, dum non fuit ire per agros
Bruma gregem, statu Boreas dum servit acuto,
Dum riget omne solum, tellus dum plurima pendet
Stiria, dum torpent sub aquis glacialibus amnes.
Otia damnantur, que nulla negotia tractant.

Maxima pastores] Hac ultimâ eclogâ, quam, ut superiorem,
 in religionē composuit, agitur *Carmelitarum fratrum Ob-*
servantium, quorum partes *Batrachus* agit, & *Non-obs-*
ervantium, quos *Myrmix* defendit, controversia, fictis non
 abs re contententium vocabulis. Nam *Batrax* & *Myrmex*, rana
 dicitur, cui ferè similem habent *Carmelite De-observatione*
 interiorem tunicam, quia piceam, aut, ut dicunt, griseam.
Myrmex autem formica, quæ nigra est, ut *Non-observan-*
tium tunica. *Maro: It nigrum campu agmen.* Præterea, ut
 in fabulis est, ranae elegerunt regem, ut *Observantes* sub
 uno communiter vivunt patre. Formicæ autem in una
 quidem domo multos habent magistratus, ut *Non-obs-*
vantes diversas habent eulinas. Litē proponit *Candidus*,
 per quem ferè autorem intelligo. *Pastores]* .i. *Carmelicolas*,
 aut fratres de *Carmelo* profectos. *Solymos]* .i. *Hierosolymitanos.*
Tu pater es vatium] Fortè *Generalem Ordinis* hoc nomine
 appellat, qui pater est *vatium*, quia *Carmelitarum*; qui filii o-
 lim erant prophetarum, & prophetæ, qui & vates dicun-
 tur. *Tu scia componere]* id est, finire: ut, *Ante diem clauso compo-*
net vesper Olympo. Et in *Bucolicis: Non nostrum inter vos*
tantas componere lites. Vnde qui pacto litē terminant,
 se composuisse, aut compositionem fecisse dicunt. *Pie-*
rios liquores] id est, haustus musicos, quibus poëta evale-
 rit. *Et vidisse Deas]* id est, *Musas*: quibus visis, & ab
 eis ad *Hippocrenen* ductus *Heliodus*, poëta evasit. Vnde

Ovidi-

Ovidius, *Ecce deas vidi, non quas praeceptor arandi Viderat, Aescrae cum sequeretur oves.* Neutro autem modo dicit se Persius evasisse poetam, in principio sic: *Nec fonte labra volui caballino, Nec me in bicipiti somniasse Parnasso Memini, ut regente sic poeta prodirem.* Et *Eurotas campos*] Eurotas fluvius est Laconiae laurifer: Vnde illic Phœbus fingitur docuisse lauros. In Bucolicis Maro: *Omnia, quae Phæbo quondam meditante beatus Audiit Eurotas, iussitque ediscere lauros, Ille canit.* Ac *Phocidii arva*] in quibus Parnassus est mons, totus Musis consecratus. Ovidius: *Separat Aonios Aëlais Phocis ab arvis, Terra ferax.* Et paulò post: *Mons ubi verticibus petit arduus astra duobus, Nomine Parnassus, superatque cacumine nubes.* Fronde sua] id est, lauro: Maro in Buc. *Phæbo sua semper apud me Munera sunt lauri. Dona dedisti*] scil. suam citharam, quam à se inventam Orpheo dedit, *Nervos*] id est, chordas; & *eburnea plectra*] id est, lyram heptachordam, quam invenit, cum tetrachorda Mercurii dicatur. Horatius in arte: *Nè forte pudori Sit tibi Musa tyrasolers, & cantor Apollo.* Dicite] Sic Palemon Maronianus: *Dicite, quandoquidem in molli confedimus herba, Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor.* Quod hic ex industria mutat, quasi per legem *Amabæi* carminis contrarium dicens. *Tepidos admovis*] Persius: *Admovit jam bruma fœco te Basse, Sabino.* *Boreas*] ventus septentrionalis, dictus rex Thraciae, quòd illinc ubi regnat ad nos ventat: *Statûs est acuti.* Vnde Maro, *Et Boreæ penetrabile frigus adurit.* *Dum riget*] scil. gelu. *Stiria*] gutta in longum congelata. *Torpent*] stagnantium more. *Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant*] Vnde Cicero principio tertii Offic. *Publium Scipionem dicere solitum scripsit Cato, nunquam se minis otiosum esse, quàm cum otiosus; nec minis solum, quàm cum solus esset.* Magnifica verò vox, & magno viro ac sapiente digna, quæ declarat illam, & in otio de negotiis cogitare, & in solitudine secum loqui solitum. Vbi scias velim otiosum dici, qui muneribus publicis vacuus operam dat rerum cognitioni; unde poetica studia otia vocantur. Non ergò otiosus nihil agit, sicut cessator.

Myrm. Pastores, genus infelix, æstate vagamur
Pro grege solliciti: sed cum nos frigidus imber
Continet in stabulis, lites & jurgia surgunt.

Batr. Qui veteres audent ritus mutare, suoque
Arbitrio, & nullis ducunt sub legibus arum,
Hi sunt, & Myrmix, qui bella domestica gignunt.

Bemb. De veteri ritu, de consuetudine patrum;
Rixa igitur vobis? Leges matresque parentum
Batracha dic; dic, Cux nostrum venistis in urbem
Ex Phœnice sola? Nos pascua vidimus illa;
Vidimus herbosos felici uligine campos.

Vertice Cameli vitreis uberrimus undis
Fons cadit, & rance densum nemus irrigat amne.

Vidimus & Jordanis aquas, ubi maximus olim

Passer oves mergens scabiem refecit avitani.

Annus hic a Libano veniens, Galilea per arva

Transit, & ampla lacu consurgit in æquora magna.

Vnda coit rursus; rursus mare findat apertum.

Urbs ubi Romani de nomine dicta Tiberâ,

Vnde coit rursus; tandem Ierichunte relicta

Intrat in infames Asphali surgitis undas.

Hinc salus est, nos orant omnem vidisse, probatum:

Dicite, & hinc tandem vestras demergite lites.

Myrm. Batrachus, audaci semper sese ingerit ore,

Ei nulli se præferi magno temerarius ausu.

Batr. Næ ego me ingessi: processu à iudice jussu.

Pastores, genus infelix, proponit Myrmix litem, detestans eo
quod qui De observatione non sunt, quia molliorem du-

cunt vitam, vellent in suo statu sine controversia & mo-

lestia permanere: Contrâ, De observatione vellent om-

nes sui similes esse. Æstate vagamur pro grege solliciti]

Allegoricôs, pro victu. Sed cum nos frigidus imber Continet
in stabulis] Maro, Georg. 1. Frigidus agricolam si quando con-

tinet imber. Non exire autem stabulis, tunc dicit ibidem Ser-

cium propius stabulis armenta tenerent Lites & jurgia surgunt]

Argutè: quasi in odium jurgiorum, litem refugit. Vnde
Batrachus, Qui veteres audent ritus mutare, &c. Hi sunt

Myrmix, qui bella domestica gignunt] Quasi dicat, Non
 nos sumus in culpa, qui velimus in pace sine injuria vive-
 re; sed qui ordini, & professioni nostræ injuriam infe-
 runt per novos ritus: interloquitur autem *Bembus*, signifi-
 cans se peritum locorum, & observationis veteris, ut
 idoneus comprobetur iudex arbitrarius, *Leges morisque pa-
 rentum*]. i. patrum & majorum tuorum, ad quos revocare
 vis. *Dic, Cur nostram venistis in orbem?*] id est, in Euro-
 pam. *Ex Phœnice solo*] id est, ex Galilæa, quam Phœnices se-
 cundum Strabonem habitant, & quæ est in Phœnicia. *Nos
 pascua vidimus illa*] Vt pastorem agere rem videantur,
 & non impertinentem ad Bucolicum carmen, dicit *pascua*
 non *claustra*: *Felice uligine*] *Vlugo*, inquit Servius, est natu-
 ralis terræ humor ab ea nunquam discedens, unde uligino-
 sus ager semper humidus est; humidus, aliquando sicca-
 tur. *Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis Fons cadit*] id est,
 defluit. *Vbi maximus olim pastor*. Non tam de *Heliseo*, qui il-
 lic *Naaman Syrum* à lepra mundavit, quàm de divo *Ioan.*
Baptista loqui videtur, qui scabiem avitam, id est, origi-
 nalem maculam fecit baptizando. *Ammis hic*] id est,
Iordanis. *A Libano veniens*] per duos fontes qui dicuntur
Ior & *Dan*, unde *Iordanis* nomen. *Rursum mare fundit aper-
 tum*] scil. *Tiberiadis*, de quo *Ioan. 6.* *Abiit Iesus trans mare
 Galilee, quod est Tiberiadis.* *De nomine dicta Tiberi*] pro *Tibe-
 ri*, scil. *Tiberias*. *Tandem Ierichunte relicta*] Declinatur, hæc
Ierichus, hujus *Ierichuntis*; sicut *Amathus*, *Amathuntis*, &
 multa alia. *Intrat in infames Asphalti gurgitis undas.* *Asphal-*
tus est, quod mare mortuum vocant, in quod urbes illæ
 quinque infames absorptæ sunt igni & sulphure propter
 abominabile crimen, quod ab illarum una *Sodomiticum*
 vocant. *Hinc*] id est, ex his quæ dixi, satis probatum est, nos
 vidisse omnem oram] id est, regionem illam. *Dicite ergo &
 demergite*] id est, obruite: *& sopite*] hoc est, finite tandem:
hic] id est, hac re vestras lites. *Et mihi se præfert magno
 reparatus ausu*] Volunt enim de observatione, ut sunt, præ-
 stantiores haberi. *Processi à iudice iussus*] dixerat enim ju-
 dex *Bembus*, *Batrache*, dic. &c.

*Vlugo.**Asphaltus.**Bemb.*

Bemb. *Pone pedum Myrmix, & tu quoque Batrachæ: Non est*

Orandum armatis manibus, sed mentibus aquis.

Batrachæ, dic: Myrmix animi compeſce ſuorem

Interea, ut venias magis ad reſponſa parata.

Quis ſiuit, inſanit: qui verò inſanit, amaro

Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernas?

Quicquid ait, vanum eſt; quicquid molitur, ineptum.

Batr. *Bembe, genus noſtrum, generiſque exordia dicam.*

Veniſſus Aſſyrius, ut Candidus inquit, ab oris:

Eſt pater Helias nobis, qui ſuſtulit armis

Pſtorum genus omne malum, qui traxit Olympo

Flammigeros ignes, qui aſcendit in æthera curru.

Bemb. *Nobile & antiquum genus hoc, & clara propaga-*

Batr. *Pſtores alii, quotquot per rura vagantur*

Omnia, ſunt rivi noſtris à fontibus orti.

Nos dedimus leges, paſcendi oſtendimus artem.

Quò magis hi peccant, qui, cum ſint ordine primi,

Primatum amittunt, ſtudia inconfulta ſequendo.

Nos radix, alii rami: ſed nos quoque rami,

A veteri radice patrum jam etate caduci.

Tradidit Helias certam paſtoribus artem,

Quà curare greges, quà noxia pabula fas eſt

Diſcere, & occultos imbres, ventòſque latentes:

Quivè ſalutaris foret, & qui peſtiſer annus,

Signa dedit; nihil obmiſit quod ovilia tangat.

Sed ſons ille fluens Carmeli è rupibus altis,

Tam nitidus quondam, tam dulci limpidus mæti,

Tramite mutato (patet id) modo currit in austrum:

Sed prius (extat adhuc vetus alveus) ibat ad ortum.

Hi curſus fecère novos: liquère priores,

Quos dederat vivo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix] Quia acris lis eſt, nè ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi, pro quibus paſtores pedum habent. Et tu quoque Batrachæ] Bonâ phantafiâ priorem compellat eum, qui De obſervatione non eſt, quaſi ardentior ſit ad arma. Non eſt orandum] .i. cauſæ non ſunt ab oratoribus dicendæ coram iudice armatis manibus:

Id enim vetant leges, *Sed mentibus aquis*] Quia disturbatis animis, facile veritas lædiatur. *Batrache, dic*] Repetit & confirmat quod suprà dixit. *Vt venias magis ad responsa patris*] Bona admonitio, quia ardentes irâ raro se purgant ut decet, intenti ad ingerenda potius convicia: ut patet apud Virgilium in Palamone. *Nec corda nec ora gubernat*] Vnde Horat. *Ira furor brevis est: animum rege, qui, nisi patet, Imperat. Quicquid molitur*] id est, cum molimine & difficultate conatur attentare. *Bembe, genus nostrum*] ut gratiam & benevolentiam iudicis capter, compellat eum proprio nomine, polliceturque exequi ipsius iussa. *Venimus Assyriis, ut Candidus inquit, ab oris. Dixerat enim, Qui Solymos colles, Galileæque rura colchani.* Iudæa enim in Assyria est, cujus caput olim Babylonia. *Est pater Helias nobis*] i.e. Thesbites, de quo 3. & 4. Regum abundans mentio fit. *Qui sustulit armis*] Nescio an legendum sit, *arvis*. Quod si legendum est *armis*, intelligam de armis xeli, aut de ignibus cali, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit. *Qui traxit Olympo Flaminigeras ignes*] ut 4. Reg. 1. Si homo Dei sum, descendat ignis de celo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Idem 3. Reg. 18. Invocavit ignem qui devoravit holocaustum. *Qui ascendit in aethera currum*] ut habetur 4. Reg. 2. Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago] Quia monasticæ vitæ princeps est Helias, & sanctis literis perquam illustris. *Propago* autem quando *progeniem* significat, primam corripit; quando *vitem*, producit. *Pastores alii*] Id, ut dixi, divus Hieronymus quoque sentit. *Nos dedimus leger*] quia primi fuerunt, qui religiosorum more simul viverent & monasticam vitam in Carmelo agerent. *Pascendi ostendimus artem*] id est, normam simul vivendi. *Quo magis hi*] qui nova instituta appetunt; & vetera, quæ digniora, & meliora sunt, immutare volunt. *Primatum emittunt*] quia dicunt se ultimos mendicantium approbatos, cum primi sint, qui iussi sunt in solido statu permanere. *Sequendo studia inconsulta*] i.e. inconsultoruto, quibus novitas placet: *Sed nos quoque rami A veteri radice*] i.e. pullulavimus à patribus nostris, sed alii quasi per imitationem collateraliter, nos per propagati-

gationem ex vera radice: *raduci etate* id est, antiquitate, &
 prima perfectione decedentes: quod dicit, propter *ob-*
observantes. Tradidit Hiclas certam pastoribus *artem* id est, for-
 mam recte vivendi exemplo vitæ suæ reliquit. *Quæ rari-*
re greges ut recte pastorem (ut dicitur) agerem censebam, *in-*
nia ad pastores referre, ostendens officia pastoris ovium,
 cum *Allegorice* intelligat animorum. Pastorem enim est,
 curare greges, vitare pabula noxia, quia certis diebus
 saltem abstinent a carnibus: *et de culpe imbror* id est, in-
 fectioes: *et ventos latentes* murmura, ni fallor, intelligit.
 Maro autem in Georgicorum primo dat verorum veteru-
 rum prognostica: *nihil abmisi* more suo *Posuimus in abmisi*
 primam producit, cum Horatius, & fere alii *omisi*, *primam*
 brevi, scribant. *Sed fons ille fluens* *Allegorice*, vita religio-
 sa. *Tam limpidus* id est, purus & clarus. *Tamque mutus* (pa-
 tet id) *modo currit in Austrum* id est, in meridiem, qui aman-
 tibus, in Italia præsertim, est pestifer: quia corrumpit
 etiam obsonia luvem. Tamen hic properat velut *ingens Au-*
ster. Horatius: *Præsentem Austri coquite horum obsonia*, &c.
Allegorice, vult bona instituta esse inversa atque depra-
 vara. *Sed prius ibat ad ortum* scil. solis id est, ad Orientem:
 quia Eurus & Boreas salubres sunt venti. *Allegorice* in-
 telligit, ad cælum. *Extat adhuc vetus ætæus* per quem sci-
 licet fons ille fluere solebat, id est, adhuc reperiuntur re-
 liquiæ veteris religionis. *Extare enim est*, *superstitem esse*
 aut *superflare*, dum reliqua occiderint. *Hic* scilicet novi
 qui non observant.
 Myrm. *Quid tibi, siue novo currat, seu tramite præco,*
Dummodo facinoris humectet pascua lymphis?
 Et quid de cæli quæreris regionem? Per *Austrum*
 Solis iter a melior vitis, quæ respicit *Austrum*,
 Et melior legitur Libycis de collibus *avis*.
 Batt. Et melior taxus Boream quæ respicit: ergo
 In Boream melius poterat decurrere rivus.
 Pastor es: Et cur a pecoris malesans, velitis,
 Sermonem de vite fuisse, quasi legibus in idem
 Grex & vitæ eant: nec quod discrimen in undis,
 Crapulaque

Gramineque, & ventis nesci, & quam noxius Ausfer
 Sic pecori. Disce a Roma: Si innoxius Ausfer,
 Cur Abstinentis agri pecudes sunt velle fusco?
 Cur Clitumnus habet nileam? cur Mantua molli
 Lanitio excolit? Per quaque proxima Mantor
 Vnde hac multiplici rerum variantia formā?
 Non aliunde nisi a caelo, a gramine, & unda.
 Bembus Catholice utrumque, pedum pibit ubi (rogo) precipius aufer;
 Inter eos hodie videt bellum ire futurum.
 Etiam cape, & auferro: subter sarmenta reconde.
 Quid tibi Rusticē respondet? Nympha, ut doceat Non obscur
 omnes sed innotos esse, & non literis, sed perditis stu
 diis vacare. Quid tibi id est, ad. res sicut in Evangelio;
 Quid tibi? & mihi, mulier? Dummodo secundis id quidem ve
 sum si cui fecunditatem pariat (quam Batrachus deside
 rat: Per nostram solā heri) quia semper esset in Zodiaco mē
 sis Vitis scilicet, quae respicit Austrum: quia respicit solem
 incumbentem. Vnde dictum est, Denique apertor Bacchus
 amat colles, & melior legitur Libyca de collibus id est, Libyam,
 hoc est, meridiem respicientibus, aut revera de Libyā in
 telligit, ob eandem rem apertior tamen. Docet Batrach
 chus, non esse responsum ad rem, qui licet ad Austrum
 versa vitis sit melior, non tamen continū melior est pe
 cori Ausfer quam Eurasiā sit de sexus, quae frigora, secun
 dum Maronem, amat, (dicit autem & Georgicos apertos
 Bacchus amat colles, Aquilonem, & frigora laxi) praestantior
 est ad Boream: non statim tamen ad Boream est melius pe
 cus. Sermonem de vine facit. Arguit taxat eam ebriostatē &
 vitiositatis: quia ex abundantia cordis oritur. Quasi legi
 bus iisdem scilicet pascuis iisdem. Graecus & vitis eam quod esse
 negat; quia saepe ubi maior vinī copia, minor est peco
 rum: invidens per hoc, vinī copiam officere castitati
 religiosorum. Nam venter merē affluens facili desinat in
 libidinem, ut auctor est Hieronymus. Nec quod discrimen id
 est, quae differentia scilicet sit & quam noxius id est, no
 xius Ausfer sit pecori. Disce a Roma: Si innoxius Ausfer, &c.
 Id quidem manifestum, huius ubi hanc rariū generan
 tur

tur morbi. *Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fuso] id est, subnigro. Cur Clitumnus habet niveus] scil. pecudes, sed & juvencos ac tauros, quibus in triumphis utebantur. Vnde Maro Geor. secundo; Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus Victimâ, sepe tuo perfusi flumine sacro, Romanos ad templa desim duxere triumphos. Clitumnus autem fluvius est in Metania, quæ pars est Umbriæ partis Tusciæ: de quo fluvio dicit Plinius in naturali historia, quod animalia que eum potaverint, albos satius præcreant. Cur Mantua molli lanitio excellit] Est tamen in Euganeis mollior, sed vicini sunt: Veronæque proxima Manto] id est, Mantua urbi. Usurpativè dixit Manto quis non utimur nisi in Nominativo, Accusativo, & Vocativo in a, & Genitivo in us, à Græcis in ò longum exeunribus, ut Manto, Mantuæ. Candide utrumque pedum] quia deposuerunt pedum, id est, bacculum pastoralem, sed non longè à se rejecerant: nè à verbis ad verbera pervenirent, monet sedulus pastor Bembeus secretè Candidum, ut utriusque pedum subter sarmenta recondat] Sarmenta autem, quia non omnes Gallicum noscunt, sunt putamina & relectamenta vicium.*

Sarmenta.

Batr. Bembe, mihi tecum sermo est: dum vicinus uis, Dum commune pecua nobis fuit, beu! mihi quantum Deducas, (heu!) quos sunt pecudes incommoda passa? Nec trerare gregem fluvio, nec vellera certis Tameonibus (sicut mos est) tondere licebat: Quid ibant spinosa pecus, nudata secabant Terga rubi, scabie cutis aspera, tabidus humer Passus, & in totum serpebant ulcera corpus. Multum igitur refert pecudes que pabula carpant, Flumina que potent, & quâ regione morentur. Dic mihi, dic Myrmex, Piscum cur lana colorem Perdidit? hec gregibus quidnam novum vellera fecit? Cur pecua est nigrum, quod erat melioribus annis Clarum? Immutarunt mutati vellera mores, Bembe, ad te redeo, paucis absolvere mitar. Sed quod digna omni tua sit sententia laude, Pera loquar: Tu jura tenes, ego fassa docebo.

Iudicium reddit verum enarratio vera.

His animadversis, egrè tot damna ferentes

Venimus ad fontem; rivumque à vertice summo

Scrutari mihi curâ fuit: Tu, provide Myrmix,

Interea nidos avium, vel dorcadâ parvâ

Venabare, tuâ que dona darentur amale.

Myr. Bombe, vides ut aperta in me convitia torquet?

Auguror, ista manu lis est, non ore, agitata:

Mâs mihi non linguâ, maledictâ se fellere dextrâ:

Can. Batrache, nè verum taceam, linguosior aquo es.

Iurgia bilem acuunt, convitia pectus acerbant.

Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix:

Res malse tuta, viros linguâ irritata protervâ

Batr. Da veniam Myrmix, amiam profectre volenti,

Nescio quia mihi nisi in os malus error amatam.

Myr. Do veniam: cave nè rursum me voce lacesas.

Bombe, mihi secum sermo est.] Quasi dicat, In hoc homine nihil video rationis. Dum vivimus una] id est, priusquam per reformationem (ut aiunt) à Non-Observantibus sejuncti sumus. Heu! mihi quantum dedecus, (heu!) quot sunt peccudes incommoda passæ!] quasi dicat, maxima & innumera. Nec mersare gregem fluvio] id est, debitam curam animis adhibere. Nudabant spineta pecus] id est, mundanæ cogitationes & conversationes: nam licet, ut dicunt, aperta est. Tabidus humor] vitium carnis. Multum igitur refert] id est, distat & ad rem facit, quæ pabula] De spiritualibus intelligit. Priscum cur lana colorem perdidit?] Quia prius, ut ex aulæis comprobaverunt, Observantes usi sunt vestibus piceis, seu griseis, qualibus adhuc in nonnullis utuntur fratres illiterati, quos Conversos vocant. Nova vellera] quia nunc nigra sunt intrinsecus indumenta, quod factum dicunt, ut unius videantur gregis. Quia enim piceus color (ut in fratribus D. Francisci videmus) tam varius est, concluderunt in nigrum immutare, quem De-Observatione Italica respuunt, putantes natalem & sine fuce factum magis congruum religioni: quod & Maro censuit, dicens, Nec varias discet

mentiri lana colores. Veritas enim præstat mendacio. *Quærat melioribus annis clarum*] Si de exteriori loquitur, non videtur procedere: quia omnes adhuc candidam servan chlamydem. Dicamus ergo *clarum*, id est, subnigrum, qui respectu planè nigri clarus est. *Vellera*] vulgò gemino describitur: quia tamen à *velando* venit, potest simplici scribi. *Vera loquar*] Oratoriè juxta Rhetorum præcepta præ se fert fiduciam. *His animadversis*] scilicet malis, quæ pecori obveniant. *Venimus ad fontem*] scilicet religionis. *Vel Dorcada*] Dorcas, Græcum est: Latine caprea dicitur, id est, capra sylvestris. Tu, *providet*] Ironicòs id refert: *tunc quæ dona darentur amata*] Id amarè; sed utinam non verè. Vnde Myrmix, Bembe, *videt*, &c. *Mos mihi non lingua*, *maledicta refellere dextrâ*] id autem acerbius contra se fatetur Myrmix, id est, non observans, ut se longè à dominico consilio abhorretere significet, qui auferenti pallium docet potius tunicam addere, quàm in pugnam procedere, aut litrem inutilem fovere. Verùm, quia neutrum decet convitia, accedit *Candidus* livoris expert: *linguosior*] id est, verbosior. *æquo*] id est, quàm æquum & honestum est. *Ingiabilem*] id est, choleram, quæ stomachum movet. *Quis sermo durus suscitât furorem*. *Nec hominatio Myrmix*] id iucundè: quia *Myrmix*, ut dixi, formica interpretatur, cui robur pro modico corporis maximum inest, quia grana majora se inferre interdum, & ova sua se quoque majora transfert. *Pro*] quasi dicat animosos, & marès animos. *Amita*. *Amitam proferre volenti*] *Amita* patris est soror, ut *materna* matris: cui honestius quàm amata mittantur munera. *Cætera nota, ut hæc ferè nota putem*.

Myrmix.

Amita.

Matertera.

Batr. *Alveus excessu saliens de rupe, lacunam*
Foderat, & clausis ripas æquavit undis
Græci seræ tectis sylvarum umbræ opaco
Densæque seclerant tristem spineta lacunam
Mille venientium species in gurgule videt
Mille secus ripas in opaco margine, mille
Per nemus ad lymphas sinuoso serpente gressa.

Obsupui, & rapido rediens ad ovilia cursu,
 Incipio paleas fureâ versare tricorni :
 Ecce ! caput tollit coluber, linguâque trifidâ
 Sibilat, inflatur fauces ; nepa livida tendit
 Brachia ; ventrosus profert uestigia bufô ;
 Vipera per stipulam ingrediens strepit O loca, dixi,
 Non pecori tantum, verum & pastoribus ipsis
 Noxia mox grege diviso, de sedibus illis
 Pascua quæsitum tristis meliora recessi,
 Përque iter antiquum fontis nova flumina duxi
 In campos ubi prima suos aurora colores
 Explicat, & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.
 Hic mihi sacunda pecudes, hic pascua leta,
 Et sine labe liquor, dulces sine crimine lymphæ ;
 Hec loca primævi sunt quæ coluere parentes.
 Signa casæ superant, puteus, cariosæque ligna
 Fixa solo, sejuncta pedum discrimine septem,
 Et focus, & lacerâ quæ cingitur aræ sepe.

Alveus excelsa] Docet Batrachus, quid in fonte viderit, di-
 cens, Alveus] id est, rivus (saliens de excelsa rupe, foderat]
 scil. præcipiti casu, lacunam] .i. receptaculum aquarum &
 sordium. Gyrges] .i. vortex aquarum. Spineta] .i. spinæ den-
 se. Sepierant] .i. sepim éto quodam clauferant. Ego vidi mille
 species venenorum] id est, pravarum traditionum, & malo-
 rum morum. Ad] id est, juxta, lymphas] id est, aquas : id
 est, vidi fontem primæ religionis penitus infectum. Ob-
 supui, &c. Fureâ tricorni] id est, tria cornua habenti. Nepa
 livida] id est, scorpions habens venenum lividum sub cau-
 da. Sed hîc dicit livida brachia] id est, chelas liventes. Ven-
 trosus] id est, habens magnum ventrem. Bufô] .i. rana vene-
 nosa. Vipera] .i. aspidum pessima, sic dicta, quod vi pariat,
 quia non potest edere sætus suos, quos ore concipit, &
 patrem concipiendo necat ; sed ipsi vicini partui, aut jam
 maturi ad partum, dentibus secant ventrem maternum ;
 atq; ita vipera, neq; patrem neq; matrem vidit unquam
 incolumem : quod benignitate naturæ in nos efficitur, nè
 tam noxia pessima multiplicetur. Pascua quæ situm tristis meliora
 recessi]

recessi] *Quæsitum*, supinum .i. ut quæram, aut quæsiturus meliora pascua. Vnde docet *Observantes* discessisse propter pravos *Non-Observantium* mores. *Pergit iter antiquum*] juxta traditionem primorum patrum. *In campos, ubi prima suos*] .i. orientem versus, sicut prius dictum est, ad ortum *Græcos ortus Phæbi*] sc. solis. *Hæc loca primævi* (sunt que coluere parentes] Manifesta est ergo *Allegoria*. Nam per orientem, eorum puram & salubrem significat vitam: per meridionalem plagam & austrum, vapidam, & mollem, ut ventus ille plumbeus & tepidus est. *Signa casæ*] sc. pastoralis carissaq; ligna *Fixa solo, sejuncta pedum discrimine septem*] Tantum enim spatii cellis singulis congruit: & *foveæ*] sc. communis, quo ignis foveatur: & *area*] id est, locus spatiosus in medio claustris, circum quem, sporticum & decambulacra faciunt. *Cingitur sepe lacera*] *Allegoricis* significat claustrorum muros dirutos, & pervios à *Non-Observantibus* factos.

Myr. Cura viris levibus rerum solet esse novarum:

Propterea ceritè nova pascua quæris, & omnes
Pinguis inauditos, & vis novus antor haberi.

Batr. Cura viris gravibus rerum solet esse suarum,

Propterea Myrmix nimis à gravitate recedit:

Hæc novitas non est novitas, sed vera vetustas:

Religio, & pietas patrum instaurata resurgit,

Quam tua corripit levitas, & inota tuorum

Segnities. Igitur, si quis labentia tecta

Erigat, & sterilem qui mansuefecerit agrum,

Iudice te, damnanus erit. Non ponitur arbor

Aliena, sed veteri inscribitur bona virgula trunco:

Segne prius lignum, nostro fit fertile cultu.

Myr. Quamvis pingue tuo pecori sit gremem, & unda

Defecata; tamen multa cum matribus agna

Interiere: lupi & pastæ meminere volucres,

Batr. Hæc fuscior, quæ dira tue contagia pestis

Accipere, etiam procul aspicientibus obsunt:

Tantum virus inest, a festri vi tanta veneni.

Propterea magis atque magis disci de te, semper

Est animus: patitur pecus hæc incommoda nostrum

Sola

Sola, quod in vastam nondum discessit eremum;
Nec satis à vobis procul in deserta recessit.

Myr. Batrache, de gregibus mentiris plurima nostris :

Certè alienarum tibi cura superflua rerum,

Et temere assumis partes censoris iniqui.

Cur mihi, qui pascor cum pecus, ista tueri

Non licuit? Solisque domus mea cognita vobis ?

Cura viris levibus] Quamquam id strenuè cavet *Batrachus*, nè res novas dicatur molitus, tamen cum aliud non posset, id falsò objicit *Myrmix*. *Et vis novus auctor haberi.*] Hoc eis objicitur, qui ad reformationem alios vocant, aut compellunt. *Cura viris gravibus*] Subtilis responsio, diverbium diverbio retundens. *Hæc novitas non est novitas*] id est, quam dicis esse novitatem, non est novitas, sed vera vetustas. Vnde, manifestè dicit, *Religio, & pietas patrum instaurata* .i. in statum & formam priorem reducta (unde verius dicitur *instauratio*, quam *restauratio*) *resurgit*. Et nota *tuorum*] i.e. confratrum. *Qui mansue feceris agrum*] Redit ad translationem propter sæpe dictam causam, nè videlicet non pastoralis agatur res. *Segne*] i.e. tardum & infœcundum, quamvis pingue. Docet etiam inter eos, qui se *Observantes* dicunt, adhuc esse morbosos, & multos interiisse : ad quod *Batrachus* ; *Hæc, fateor*] i.e. fateor, quod hæc oves interire, *quæ diræ tuæ contagia pestis Accepere*] id est, quæ infectæ ad nos venerunt, nec se purgari permiserunt. *Tantum virus*] i.e. venenum. *Quod in vastam nondum discessit eremum*] id est, quod nondum penitus à communione vestra discessit. Dicitur autem eremus sine aspiratione, genere tæminino, & mediâ longâ, quæ tria inverti solent. *De gregibus mentiris plurima nostris*] cum aliter se purgare nequeat, ad convitia resurgit. *Cur mihi, qui pascor cum pecus*] Dictum id puto pro *Cum pecus in juvat*, id est, cum quocumque pecus. *Ista tueri*] i.e. prospicere quæ tu mihi objicis. *Solisne domus mea cognita vobis*] i.e. videtis vosne soli infectionem (ut dicitis) domus meæ, quam nos ignoramus ?

Batr. Æthiopes unâ quoniam nigredine vident,

Ille color nulli vitio datur : omnibus idem]

Vultus, & alterius si quis reprænderet ora.

*Et sua damnoset, Pecori, pecorisque magistris
Fex eadem, scabies eadem, cuius & color idem.*

Bem. *Parcite jam facta est lis intellecta, diésque
Inclinata cadit, jam post iuga summa ruit sal.
Audite ó magni generis longeva propago,
Lite super vestra quæ sit sententia nostra.*

Myr. *Batrache, me audaci toties sermone laceffis.*

Batr. *Non ego, sed non æqua magis te causa laceffis.
Iudiciūque timet sibi mens male conscia iustum,*

Can. *Quando inimicitias tempora deponere rursus
Vestra novas lites vecordia suscitāt: ergo
Perpetuus hæc rixa odiis æterna morabit,
Quæ vos debilitas capitis, quæ infamia vexat?
Non pudet his uti tanta sub iudice nugis?
Ergo animis audite æqui, odiisque sepultis,
Ultima doctiloqui quæ sit sententia Bombi.*

Bem. *Ferte per antiquos patrum vestigia gressus,
Et veteres servate vias: revocate vagantes
Per valles & saxa greges, per lustra forarum.
Fugite in antiquis iterum magalia campis.*

Æthiopes unā] Graphicè docet quare illi non videant suam deformitatem suâque vitis: quia omnes tales sunt. *Ille color*] i. niger. *Fex eadem*] id est, infectio. Quia verò ad manifesta usque convitia processum est, nè ultra progressio fiat, dicit Bembus, *Parcite*] i. abstinere à convitiis, quia lis est jam satis intellecta, diésque inclinata cadit. *Audite ó magni generis longeva propago*] quia eos ab antiquitate laudat, timet jamdudum Myrmix causæ suæ, unde non attendit ad iudicem, sed ad convivia dicta, dicens, *Batrache, me audaci toties sermone laceffis*] i. provocas ad iram. *Non ego*] scilicet, te laceffo. *Sed magis*] id est, potius laceffis te causa] scil. tua, *non æqua*] id est, iniuqua: *Iudiciūque timet sibi mens male conscia iustum*] Multæ & egregiæ ubique sunt sententiæ, quas memoriæ commendasse profuerit. Interloquitur (undius qui director videtur utrorumq; litigantiū; quia pro eis iudicem delegit. *Quando*] Ordo est, *quando tempus*] scil. est, deponere inimicitias, tunc scil. *vestra vecordia*]

id est, perversitas cordis, [su sciat rursum novas lites. Ergo] indignanter id dicit. Non pudet his niti tanto sub iudice iugis? Magis facit auctoritatem iudicis, ut sententiæ ab eo dare majus sit pondus. Ergo] Quia id decentius, & honestius est, quam odiis progredi. Animis audite equis, odiisque [sepulsi] id est, sopitis, & oppressis. Ultima] id est, ut dicunt, definitiva sententia. Est autem hæc, Ferte per antiquos, &c.] id est, Incedite more majorum vestrorum. Revocate vagantes per valles] i. qui aberrant à Carmelo, qui mons est i. à vera religione in Carmelo instituta. Intelligere autem potes molliter viventes. Et per saxa] id dura & aspera mundanarum curarum. & per lustra fænarum] id est, lupanaria: quia meretricis lupa, quæ feræ sunt, dicuntur; & lustra ob id etiam lupanaria. Seclusâ autem Allegoriâ remotiore, manifeste vult errantes in perniciosis institutis & moribus ad rectam reduci religionem, quæ antiqua est. Vnde concludit, Figite in antiquis iterum magalia campis] Magalia (ut dixi) & mopalia Pœnorum lingua sunt iuguria, & quasi pastorales casæ. Vult ergo, Præstare, in antiqua vivere paupertate, dummodo sancta majorum suorum servent vestigia.

FINIS.

A	pag.	<i>Arma</i>	77	<i>Bombycinus</i>	ibid.
<i>Bdna</i>	144.146	<i>Arnica</i>	131	<i>Boreas</i>	85
<i>Acerus</i>	23	<i>Artocreas</i>	117	<i>Bustum</i>	40
<i>Adulta seges</i>	2	<i>Atbos</i>	119	<i>Bruma</i>	70. 125
<i>Enobarbus</i>	75	<i>Asphaltus</i>	151	<i>Bryseis</i>	59
<i>Eolus</i>	121	<i>Assurgere</i>	86		
<i>Eyarium</i>	73	<i>Aslus</i>	57.93	C	
<i>Elopiatina</i>	75	<i>Atbesis</i>	143	<i>Adu</i>	126
<i>Efimo</i>	32	<i>Atrides</i>	59	<i>Campe</i>	135
<i>Alauda</i>	102	<i>Aucupium</i>	96	<i>Calces</i>	23
<i>Alchimia</i>	92	<i>Augustus</i>	78	<i>Calices</i>	4
<i>Alcides</i>	58	<i>Avarus</i>	56.94	<i>Canis sirius</i>	55
<i>Alpa</i>	110	<i>Aversor</i>	41	<i>Capreolus</i>	137
<i>Alga</i>	146	<i>Averso</i>	ibid.	<i>Carbo</i>	29
<i>Alius</i>	61	<i>Avertor</i>	42	<i>Cardiacus dolor</i>	134
<i>Alma</i>	20	<i>Aufler</i>	7	<i>Cardo</i>	8.34
<i>Alter</i>	61			<i>Carmelus</i>	119
<i>Amor</i>	8	B		<i>Carthusia</i>	ibid.
<i>Ambages</i>	7	<i>Accatus</i>	137	<i>Casa</i>	31
<i>Amens</i>	13	<i>Bacillum</i>	73	<i>Casse</i>	51
<i>Anaptycus</i>	17	<i>Baldus</i>	31	<i>Cassiopea</i>	125
<i>Angia</i>	126	<i>Baratbrum</i>	III	<i>Catoncs</i>	28
<i>Ancire</i>	28	<i>Bardi</i>	102	<i>Catus</i>	9
<i>Antenne</i>	116	<i>Bardocucullatus</i>	ibid.	<i>Caula</i>	106
<i>Aniquus</i>	2	<i>Bardus</i>	ibid.	<i>Causari</i>	15
<i>Aquis</i>	73	<i>Belides</i>	58	<i>Centaui</i>	120
<i>Apella</i>	32	<i>Biblis</i>	ibid.	<i>Ceraunia</i>	54
<i>Appendix</i>	20	<i>Bifidus</i>	65	<i>Ceres</i>	15. 125
<i>Aravis</i>	43	<i>Bimestris</i>	52	<i>Chryseis</i>	59
<i>Argus</i>	146	<i>Bombyces</i>	74	<i>Cicones</i>	58
				<i>Cimex</i>	

INDEX.

Cimex	116
Circus	77
Cythara	72
Chaca	118
Cochylis	76
Cenacula	69
Coitus	21
Condere	70
Concinnius	68
Concitare	89
Coryli	137
Crocodylus	61
Crudus	78
Cruentus	10
Crumena	73
Cura	3
Curare	44
Cymbia	68

D

D Eianira	59
Demens quis	86
Demoliri	31
Dentale	15
Dibaphus	74
Discrimen	32
Disimulare	51
Domina	40
Dryades	39
Dryas	121

E

E Busus	97
Enucleare	4
Epidium	40
Epitaphium	ibid.

Etebus	111
Eriomys	45
Euridice	60
Examen	126
Excubare	38
Exhaustus	49
Extimo	31
Extemplo	113

F

F Acul	55
Facula	96
Falco	146
Farrago	73
Fasces	90
Fascinare	8
Fastidium	64
Fatum	24
Faxo	72
Feralis	51
Fides	83
Fistulicen	101
Fanifeca	90
Fata	126
Factare	20
Fatura	123
Fulica	61
Fulminare	59

G

G Alatea	51
Galbula	121
Galerus	140
Ganea	56.80
Garganum	119
Geniv	15
Graie	66
Gynacemum	119

H

H Amadryades	39.
	112
Hatculua	31
Harppe	65
Hebrus	46
Hedera	45
Hernicus	55
Hilarare	20
Hippodamia	39
Hippolytus	58
Hispidus	117
Hyena	61
Hyems	85
Hymen	6
Hymenaeus	ibid.

I

I Gnus pro amore	3
Iliacum	108
Illatabilis	20
Immaturnus	45
Impendere	34
Imperiosus	56
Improbua	ibid.
Incestare	65
Inconsultus	35
Indigena	121
Indignabundus	56
Indigus	70
Iners	4
Ingemere	3
Insomnia	46
Insomnis	44
Ira aëris	31
Inygia	33
Icum	

INDEX

L		
Lacus	143	
Lacrima	87	
Lacrima	125	
Lacrimis	15	
Lacus	126	
Lacus	125	
Lacuna	119	
Lacuna	ibid.	
Lacuna	59	
Lena	56	
Levis	36	
Leuitas	51	
Lebethrides	54	
Libetris	121	
Ligu	90	
Linter	20	
Liquor eris	18	
Lionellus	73	
Ludere	20	
Lamina.	44.52	
Lena	144	
Lapa	79	
Lapanay	ibid.	
Lacus	8	
Lalla	116	
Lacus	16	
Lymphaticus	13	

M		
Acra	146	
Maga	56	
Magalia	50	
Malis avibus	83	
Mantis	115	
Manubrium	79	
Marisca	125	

Masculus	81
Meditari	52
Madusa	62
Melampodion	116
Melampus	ibid.
Melore	85
Miles	123
Milium	126
Milvus	119
Mimus	31
Mincius	144
Minus	85
Modus	55
Moses	105
Multralia	62
Mugire	185
Myrba	58

N		
Nenia	40	
Naiades	39.66	
Napee	39.111	
Narcissus	24	
Nauis pendere	116	
Neera	85	
Nodus Herculis	72	
Nomius	105	
Noster	18	
Nuge	78	
Nugari	70	

O		
Oaba	20.139	
Obduellus	50	
Oenophilus	16	
Oenophorum	ibid.	
Oestrum	116	

Ogdas	118
Olympicus	89
Olympus	66
Omina	
Onocrotalus	
Opere	
Orate quid differat ab	
adorare.	
Orcus	
Orades	39.111
Oreas	141
Orexis	
Orgia	
Orpheus	
Offa	

P		
Adus	18.53	
Pan	144	
Pannofus	29	
Papyrus	116	
Paranympbus		
Parnassus	ibid.	
Parnassus	ibid.	
Pasiphae		
Pastillus		
Pastinum	50	
Pastus		
Patulus	16	
Pauperies	140	
Peculia	127	
Pedica		
Pedum	140	
Penula	61	
Perna		
Pero	140	
Pelaso	925	
Philtrum		

Phlegibon

INDEX.

118	Phlegethon	39	Securis	90	Sufurrus	136
83	Phaculum	127	Securus	32	Sylvanus	39
66	Phas	ibid.	Semivamis	58	Syrtes	7
		72	Sentes	126	T	
		90	Septisforis	54	T Abescere	49
	Phanta	85	Seres	74	T Tantalus	13
	Polphymania	54	Sericus	ibid.	Teges	135
	Polymnia	ibid.	Serre inventio	80	Telum	48
	Pondo	37	Serviitium	49	Tempe	54
	Popina	118	Servus	17	Tentans	50
	Populari	52	Setofus	121	Tetbys	121
	Posthabere	33	Simulare	51	Tetracus	28
	Pracordia	8.65	Sina	119	Tibicen	102
	Pracox	45	Sirenes	24	Tityrus	18
	Prospicere	22	Solifossiles	90	Tonius	16
	Proximare	16	Solivagus	42	Trivia	8
	Pruxia	80	Sofitua	50	Turgidus	7
	Pyramis	87	Sopor	2	Tyberis	53
	Pyribus	75	Soracte	119	Tyndaris	57
	Pythagoras	76	Soritri digitis	5	V	
	Q		Spelea	118	V Ecors	92
		24	Spicatus	15	V Venus	33
	Quando	3.83	Spinetum	140	Ventriculus	16
	Quo	36	Spiritus	38	Verna	20
	R		Squarrosus	73	Ventex	31
			Stimulus	90	Vimen	5
	Abula	96	Stiria	85	Vindemia	96
	Rebecca	58	Stirva	15	Vinetum	16.20
	Referte	50	Stratus	4	Virus	65
	Rhodope	53	Striges	125	Vites	90
	Roftrum	6	Stygius	111	Vitta	111
	Rulla	15	Super	6	Vlugo	151
	S		Supra	ibid.	Vlva	116
			Surculus	38	Vmber	22
	Alax	56	Sufficere	111	Vrua	40
	Salignus	50				
	Sylla	57				

FINIS.